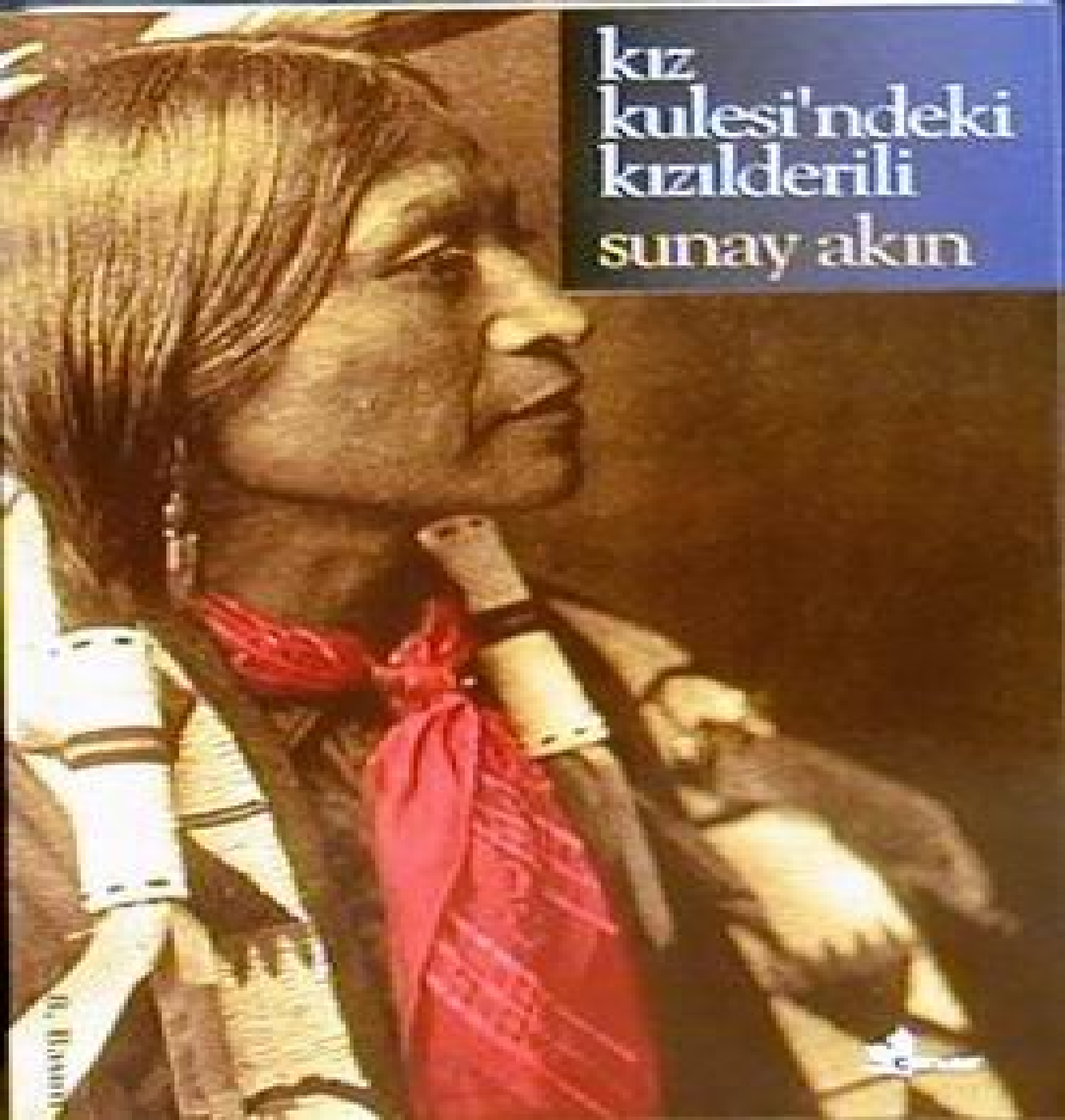

kız
kulesi'ndeki
kızılderili
sunay akın

KIZ KULESİNDEKİ KIZILDERİLİ

Sunay AKIN

Nisan 1999
Çınar Yayınları

Katalog Bilgisi:

ISBN: 975-348-097-0
KONU: Edebiyat, Türk Edebiyatı, Şiir
BAŞLIK: Kız Kulesindeki Kızılderili
YAYINEVİ: Çınar Yayınları
YAZAR: AKIN, Sunay
FİYAT: 9,000,000 TL.
KAPAK: GÜNÜBEK, Cem
BARKOD: 9789753480970
SAYFA: 182
YER: İSTANBUL
AY: Nisan
YIL: 1999
FİZİKİ: 19,6 x 13,5 cm., Karton Kapak

"Aslanlar kendi tarihçilerine kavuşuncaya kadar kitaplar avcıyı üvecektir."

AFRIKA ATASÖZÜ

Süttozu

Yukarı mahalleden gelen çocuklar ellerindeki mantar tabancaları ateşlerken bir yandan da bağırlardı: "Hepiniz öleceksiniz, pis Kızılderililer"...

Mantar tabancalarımız olmadığı için rolleri değiştirecek gücümüz yoktu. O yıllarda, çizgi romanlardan ve sinemadan Amerika yerlileri hakkında yalan yanlış bilgi edinen tüm çocuklar, Kızılderili olmanın sonunda kaybetmek anlamına geldiğini çok iyi biliyorduk. Yenilen taraf olacağımızı bilsek de, yaptığımız oklar ile aşağı mahalleyi savunmaktan başka şansımız kalmazdı. Çünkü, gideceğimiz başka bir yer yoktu!..

23 Nisan törenlerinde subay kılığına sokulup, okulun en önünde yürütülen, saçları özenle taranmış çocuklar gibi üniforma sahibi olduğumda çok sevinmişim. Annem ile evden eve geziyor, "Maşaallah" sözüyle birlikte yüzüme savrulan tükürükler karşısında bir hindi gibi kabarıyordum. Gerçeği sünnetçinin karşısına oturtduğumda anladım: Üniformanın kan ile bir ilişkisi vardır!.. O günden sonra da, askerler karşısında çıplak savaşan Kızılderililerin sünnetten korktukları için üniforma giymediklerini sandım.

Ama en önemlisi, Nihat Erim'in 19 Eylül 1949'da yaptığı İzmit konuşmasında "Yakın bir gelecekte Türkiye küçük bir Amerika haline gelecektir" sözünden habersiz olarak annemin makyaj malzemeleriyle yüzüme sürdüğüm savaş boyalarının politik bir tavır özelliği taşıdığını bilemeyişimdir.

Sokağımızda oturan üniversite öğrencilerinin "Okulda içirilen Amerikan süttozlarını seviyor musun?" sorusuna verdiğim yanıtı gülümseyerek, "Sen de bizden olacaksın" demelerini de hiç unutamam: "Annem temiz çocuk olmamı isterken, okulda neden tozlu süt içiriyorlar?"

Kızılderililerin beyaz adamın yapmış olduğu katliamlara bir anlam veremeyişi gibi her sabah günlük, taze süt iirtilerek gönderildiğim okulda önüme neden süttozu konulduğunu da anlayamadım. Kentin en yüksek tepesine kurulan Amerikan ss; otlayan inekler içeri girmesin diye, tel örgülerle çevriliydi!..

Cemal Süreya'nın "Afyon Garındaki" adlı Şiirinde sttozunun farklı bir kullanılışına tanık oluruz:

Afyon garındaki küçük kızı anımsa, hani, Trene binerken pabuçlarını ıkarımtı; Varto depremi ni düşün, yardım olarak Batı'dan Gönderilmiş bir kutu sttozunu ve sutyeni.

Adam sttozuyla evinin duvarlarını badana etmişti, Karşıysa saklamıştı ne olduğunu bilmediği sutyeni, Kulaklık olarak kullanmayı düşünüyordu onu kışın; Tanrım, gerçekten çocukluk günlerinizde mi?..

Eşiklere oturmuş bir dolu insan

Keşke yalnız bunun için sevseydim seni.

Dersim sürgünü bir ailenin en küçük çocuğu olan Cemal Süreya kendisiyle yapılan bir söyleşide konserve fabrikasında işçi olarak çalışan bir arkadaşını anımsar: "Osman Ağabey bir filmi anlatırken eski filmlerden aklında kalan bazı sahnelerden söz ederdi. Böylece eski film de yenisine eklenirdi. Birden elini dudağının ucuna götürüp 'Geronimo' derdi. Belli ki Geronimo, daha önce görmüş olduğu bir filmdeki kötü adamın adıdır. Ayrıca biraz da korku filminden çıkıp gelmiş bir adam gibidir. rpererek birbirimize bakardık: Geronimo!.."

Apacheler'in reisi olan Geronimo'nun adını ben de ilk kez babamdan duymuştum. Görmüş olduğu bir filmde ormanda gezinen kovboyun ağzındaki şarkıyı söylerdi:

Maymunların kralı Geronimo nerdesin Karnım ziller çalıyor Yesem seni ne dersin?

Tam o sırada ağaçların arasından Kızılderililerin çıktığını anlatan babam, kovboyun düştüğü komik durumu gülümseyerek ve de hiç usanmadan defalarca taklit ederdi...

İlkokul sıralarında içtiğim süttozlarının ardındaki gerçeği arama çabamda bir Kızılderili gibi iz sürdüm kitapların, dergilerin sayfaları arasında...

Bir yaz akşamı, Boğaz'ın ortasındaki Kız Kulesi'nin beyaz duvarında Kızılderililerin vahşi olarak gösterildiği bir kovboy filmi izlediğinizi düşleyin. İşte, o an, omzunuza konan bir martı kulağınıza şunları söyleyecektir: "Kız Kulesi"ne de bakıyorsun, Kızılderililere de... Ama gerçeği göremiyorsun... Gel benimle."

Gidip gitmemek sizin elinizde!

Ama en önemlisi, Nihat Erim'in 19 Eylül 1949'da yaptığı İzmit konuşmasında "Yakın bir gelecekte Türkiye küçük bir Amerika haline gelecektir" sözünden habersiz olarak annemin makyaj malzemeleriyle yüzüme sürdüğüm savaş boyalarının politik bir tavır özelliği taşıdığını bilemeyişimdir.

Sokağımızda oturan üniversite öğrencilerinin "Okulda içirilen Amerikan süttozlarını seviyor musun?" sorusuna verdiğim yanıtı gülümseyerek, "Sen de bizden olacaksın" demelerini de hiç unutamam: "Annem temiz çocuk olmamı isterken, okulda neden tozlu süt içiriyorlar?"

Kızılderililerin beyaz adamın yapmış olduğu katliamlara bir anlam veremeyişi gibi her sabah günlük, taze süt içirilerek gönderildiğim okulda önüme neden süttozu konulduğunu da anlayamadım. Kentin en yüksek tepesine kurulan Amerikan üssü; otlayan inekler içeri girmesin diye, tel örgülerle çevriliydi!

Cemal Süreya'nın "Afyon Garındaki" adlı şiirinde süttozunun farklı bir kullanımına tanık oluruz:

Afyon garındaki küçük kızı anımsa, hani, Trene binerken pabuçlarını çıkarmıştı; Varto depremini düşün, yardım olarak Batı'dan Gönderilmiş bir kutu süttozunu ve sutyeni.

Adam süttozuyla evinin duvarlarını badana etmişti, Kansıysa saklamıştı ne olduğunu bilmediği sutyeni, Kulaklık olarak kullanmayı düşünüyordu onu kışın; Tanrım, gerçekten çocukluk günlerinizde mi?..

Eşiklere oturmuş bir dolu insan

Keşke yalnız bunun için sevseydim seni.

Dersim sürgünü bir ailenin en küçük çocuğu olan Cemal Süreya kendisiyle yapılan bir söyleşide konserve fabrikasında işçi olarak çalışan bir arkadaşını anımsar: "Osman Ağabey bir filmi anlatırken eski filmlerden aklında kalan bazı sahnelerden söz ederdi. Böylece eski film de yenisine eklenirdi. Birden elini dudağının ucuna götürüp 'Geronimo' derdi. Belli ki Geronimo, daha önce görmüş olduğu bir filmdeki kötü adamın adıdır. Ayrıca biraz da korku filminden çıkıp gelmiş bir adam gibidir. Ürpererek birbirimize bakardık: Geronimo!.."

Apacheler'in reisi olan Geronimo'nun adını ben de ilk kez babamdan duymuştum. Görmüş olduğu bir filmde ormanda gezinen kovboyun ağzındaki şarkıyı söylerdi:

Maymunların kralı Geronimo nerdesin Karnım ziller çalıyor Yesem seni ne dersin?

Tam o sırada ağaçların arasından Kızılderililerin çıktığını anlatan babam, kovboyun düştüğü komik durumu gülümseyerek ve de hiç usanmadan defalarca taklit ederdi...

İlkokul sıralarında içtiğim süttozlarının ardındaki gerçeği arama çabamda bir Kızılderili gibi iz sürdüm kitapların, dergilerin sayfaları arasında...

Bir yaz akşamı, Boğaz'ın ortasındaki Kız Kulesi'nin beyaz duvarında Kızılderililerin vahşi olarak gösterildiği bir kovboy filmi izlediğinizi düşleyin. İşte, o an, omzunuza konan bir martı kulağınıza şunları söyleyecektir: "Kız Kulesi"ne de bakıyorsun, Kızılderililere de... Ama gerçeği göremiyorsun... Gel benimle."

Gidip gitmemek sizin elinizde!

Tek Eksiğimiz Bülbul Sesi!..

Atlarını dörtnala koşturan askerler Kolomb'a Fransa sınırında yetişmeyi başarırlar. Askerlerin komutanı, İspanya kraliçesi Isabella'nın istediği parayı vereceğini söyler. Bunun üzerine Kolomb, Fransız kralının desteğini almaktan vazgeçer ve kraliçenin kararını değiştirmesinden memnun bir şekilde geri döner.

1492 yılının 3 Ağustos günü tüm hazırlıklarını tamamlayan üç karavel Barra di Saltes limanından rüzgâra yelken açar. Diğer iki gemiden daha güçlü fakat daha az süratli olan Amiral gemisinin adı Santa Maria'dır. İlk adı "La Galleya" iken, Kolomb'un emrine verilince bu ad değiştirilir. Santa Maria'nın uzunluğu 30 metreden biraz fazla, genişliği ise 9 metreydi.

İkinci geminin adı Pinta'dır. Armatör Pinto'dan alıyordu adını. Uzunluğu 22 metre, genişliği 7 metre olan geminin kaptanı Martin Alonsa Pinson'dur.

Asıl adı "Santa Clara" olan üçüncü gemiye denizciler "Nina" diyorlardı. Bunun nedeni geminin Nino di Palos ailesinin malı olmasıdır. Kaptanlık görevini VincenteYanez Pinzon'un yaptığı Nina'nın uzunluğu 20 metre, genişliği ise 7 metredir. Her üç gemide toplam 87 denizci görev yapmaktadır.

Karavellerin direklerine de bir göz atalım:

Maestra adı verilen direğin boyu geminin uzunluğundan biraz fazlaydı. Maestra'nın yarı büyüklüğündeki direğin adı Trinket idi. Denizciler, üçüncü direğe ise Mezzana diyorlardı. Rüzgâra dayanıklı olmaları için yelkenleri dört köşeli olan gemilerin altları da istiridyeler yapışmasın diye ziftle kaplanmıştı. İspanya bayrağı üç gemide de asılıdır. Ama Santa Maria'da, Kolomb'un, mavi fon üzerine altın yaldızlı bir çapanın yer aldığı özel bayrağı da göze çarpar!

Ve Kristof Kolomb, "Allah adına" diyerek başladığı günlüğüne şunları yazar: "1492 Ağustosunun 3'ünde Barra di Saltes'den ayrılıyor ve bütün hızımızla güneye iniyoruz."

7 Ağustos günü Pinta'nın dümeni arızalanır ve Büyük Kanarya Adası'na doğru yönelir. Diğer iki gemi Gomes Adası'na doğru yol alır. Hava durgun olup, rüzgâr istenildiği kadar güçlü esmemektedir. Tatsızlık yaratır bu durum. Üstelik bir de, Tenerife Yanardağı'ndan lavlar püskürmektedir. Denizciler bunu uğursuzluk sayarlar!..

Santa Maria ve Nina, 12 Ağustos günü Gomes limanına demir atarlar. Pinta'nın yerine yola devam edecek başka bir gemi aranır ama bulunamaz.

Pinta'nın arızalanan dümeninin onarılması beklenirken 25 Ağustos'ta, Büyük Kanarya Adası'nda, Nina'nın da omurgası elden geçer. 2 Eylül günü üç karavel, Gomera Adası'ndaki San Sebastian limanında bir araya gelir. Tüm eksikler giderilir. Bundan sonrası nereye vardığı bilinmeyen "Karanlık Deniz"e doğru yapılacak yolculuktur. Kolomb, 6 Eylül'de Santa Maria'nın güvertesinden Pinta ve Nina'ya seslenir: "Rota batıya, güneye ve kuzeye gitmek yok!.."

San Sebastian limanında toplanan insanlar üç karavelin ufukta kayboluşunu birbirlerine korkunç öyküler anlatarak izlerler. Oysa Kolomb, Eylül'ün 14'ünde gözlemlerini günlüğüne şöyle aktarır: "Hava Endülüs'teki ilkbahar gibi. Tek eksiklerimiz bülbül sesi."

18 Eylül'de Yosun Denizi korkutur sömürgecileri...

25 Eylül günü korku daha da büyür ve ilk isyan boy gösterir. Panik içindeki adamlarını yatıştırmayı başaran Kolomb, isyancıları cezalandırır.

5 Ekim yüzlerin güldüğü gündür. Kuşlar görünür gökyüzünün maviliğinde!..

11 Ekim'de iyice artar umutlar. Suda taze bitki parçaları, ağaç dalları görünür. Hatta bir dalın üstünde çiçekler bile vardır. Evet, kara yakında, çok yakındadır!

Kolomb, karayı ilk görene 5.000 Maravedis vereceğini söyleyince 11 Ekim'i, 12 Ekim'e bağlayan gece, uzun süren yolculuk boyunca yorgun düşen denizciler uyumamak için direnirler.

Saat 02'de Pinta'nın direğinden duyulan ses sevince boğar herkesi: "Kara... Kara..." Geminin kaptanı yolculuğun sonunu top atışıyla kutlar. Hızını kesen Pinta, geride kalan Santa Maria'nın öne geçmesini bekler, ne de olsa içinde Kristof Kolomb vardır!

12 Ekim günü, öğleden önce Kristof Kolomb'un toprağa adımını atmasıyla işkence, sömürü, kan ve kölelikten oluşan yapının temeli atılmış olur. İlk harcında elbette yalan vardır!...

Beyaz adamın tarih kitapları Pinta'nın direğinde "Kara... Kara..." diye bağırmanın "Trianalı Rodriges" olduğunu yazar. Oysa karayı ilk gören "Chris" adındaki bir kara tenlidir!

İlk Kan Nasıl Aktı?..

Yola çıkmadan önce üç karavelin hazırlığını kontrol eden Kolomb en çok ihtiyaç duyacağı şeyin Katolik Kralların 30 Nisan 1492'de imzaladıkları elindeki belge olduğunu biliyordu: "Hepinize ve her birinize duyururuz ki, Kolomb nam kişi ile birlikte işbu karayellerle, yola çıkan kişiler, hiçbir suç nedeniyle mahkemelerinizce ve duruşmalarınızda yargılanmayacaklardır."

Palos limanından, 3 Ağustos'ta, yelkenleri rüzgârla dolduran Kolomb, Kızılderililere ölüm kasırgası taşıyordu!.. Beyaz adam ile Kızılderililer arasında ilk kan nasıl aktı? Bu sorunun yanıtını almak için Kolomb'un ilk iki haftalık süreçte "Altın" sözcüğünün yetmiş beş kez geçtiği seyir günlüğündeki karşılaşmayı okuyalım: "Kadınlar dâhil hepsi anadan doğma çıplaktı. Gençtiler. Hiçbirisi otuzun üstünde değildi. Sağlıklı ve biçimli bedenleri vardı, yüzleri çok güzeldi. Saçları düz, parlak ve atkuyruğu gibi gürdü. Gözleri koyu renkli ve iriydi. Bacakları düz ve uzun, karınları yağsız ve düzgündü."

Görüldüğü gibi Kolomb, kendisini esir pazarında gezinen bir tüccar yerine koyar!.. İlk kanın nasıl aktığının yanıtını arıyorduk değil mi? Okumaya devam edelim: "Onlara kılıçlarımızı gösterdik. Keskin demir silahları ilk kez gördükleri belli. Kesmenin ne demek olduğunu bilmediklerinden, bazıları kılıçların keskin tarafını tutunca ellerini kestiler."

İşte, beyaz adam ile Kızılderililer arasındaki ilk kan, Kızılderililerin insan öldürmeye yarayan silahları tanımamış olduklarından dolayı akmıştır. Kolomb gözlemlerini günlüğüne aktarmaya şöyle devam eder: "Bu insanlar ne herhangi bir mezhebe bağlılar, ne de puta tapıyorlar. Kötülüğü tanımıyorlar, birbirlerini öldürmeyi bilmiyorlar. Hiç silahları yok."

Kızılderililerin yalnızca av silahları vardı. Militarizmi bilmedikleri için de, insan öldürmeye yarayan hiçbir silah üretmemişlerdi. Kolomb ve adamlarının yiyecekler ve hediyelerle karşılaşmasına bir Kızılderili şiirinde de rastlarız:

Yavrularım, önceleri sevmiştim beyazları, Yavrularım, beyazları önce sevmiştim de, Yemişler vermiştim onlara, Yemişler vermiştim.

Kolomb, Amerika'ya yalnızca bulaşıcı hastalıkları değil, insanlığın sonunu hazırlayacak olan "savaş" denilen ilkelliği de taşımıştır. Kızılderililerin topraklarının işgal edildiği ilk günlerdeki yaşayışlarına Kolomb'un günlüğünün sayfalarından biraz daha bakalım: "Kızılderililer son derece sade, dürüst ve eli açık insanlar. Herhangi birinden sahip olduğu herhangi bir şey istenince hemen veriyorlar. Kötülüğün ne olduğunu hiç bilmiyorlar, çalmıyorlar, öldürmüyorlar. Komşularını kendileri kadar çok seviyorlar. Dünyada onlar kadar tatlı dilli insanlar yoktur. Her zaman gülüyorlar."

Ama Kızılderililerin yüzlerindeki gülümseme çabuk kaybolur.

Çünkü Amerika Fatihi (!) yukarıdaki sözlerinin hemen ardından şunları yazar: "Elli adamla bu halkın hepsini boyunduruk altına alabilir ve onlara her istediğimizi yaptırabiliriz."

Kolomb, kendisine dostça davranıp, evlerinde misafir eden on Kızılderili'yi dönüş yolculuğunda yanında getirir. İçlerinden biri İspanya'ya varır varmaz ölür. Bu olay İspanyolları çok sevindirir. Çünkü Kızılderili ölmeden kısa bir süre önce vaftiz edilmiş ve cennete giden ilk Kızılderili olması sağlanmıştı. Bu bir zaferdir!..

1493 yılının Eylül ayında, Amerika'ya doğru ikinci sefere çıkan Amiral Kolomb'un emrinde 17 gemilik bir donanma, 1200 asker, 5 papaz, silahlar, toplar ve av köpekleri vardır!.. Adım attığı ilk adaya "San

Salvador", sığ sulara sandalına kadar yürüyerek kendisini hediyeler ve gülücüklerle karşılayan kabileye de "Taine" adını veren Kolomb, doğayı günlüğüne şöyle yansıtır: "Çok büyük ve çok düz, ağaçlar yemyeşil. Öyle bir yeşillik uzanıp gidiyor ki, seyretmesi büyük bir zevk veriyor insana." Aradan geçen üç yüzyıl sonra ise işgalciler adayı tamamen kuruturlar!.. Ne bitki örtüsü, ne de canlı türleri... Hiçbir şey kalmaz geride. Kızılderililerden ise yaşayan bir tek kişi bile yoktur!

Ve bir Kızılderili şefi olan Seattle şunları söyler: "Sizin ölümleriniz mezarlıkların ötesine geçip yıldızların arasındaki yolculuklarına başladıklarında sizi ve doğdukları toprakları sevmekten vazgeçerler. Yakın zamanda unutulurlar ve asla geri dönmezler. Bizim ölümlerimiz kendilerine var olmayı bağışlayan bu güzel dünyayı hiçbir zaman unutmazlar. Son Kızılderili de yok olduğunda ve benim kabilemin varlığı beyaz adamların arasında bir efsaneden ibaret olduğunda bu kıyıları kabilemin görülmez ölümleri tarafından kuşatılacaktır. Çocuklarınız kendilerini boş alanlarda, dükkânlarda, yolsuz ormanların sessizliğinde yalnız sandıkları zamanlar yanılacaklar!.. Gece olup da, şehirlerinizin ve köylerinizin caddelerine sessizlik çöktüğünde ve siz onları boş sandığınızda aslında oralar bir zamanlar üzerlerinde yaşayan ve bu güzel toprağı hâlâ seven geri dönmüş ruhlarımızla dopdolu olacak. Beyaz adam hiçbir zaman yalnız kalmayacak!.."

Kolomb'un günlüğünden Kızılderililerin dünyasını öğrenince yapılan katliamın korkunçluğu daha da ortaya çıkıyor. Bütün bu belgelerden sonra sizleri içinizden gelen sesle baş başa bırakmadan önce sedir ağacı için yazılan bir Kızılderili şiirini sepet gibi kolunuza takıyorum:

Bak bana, dostum,

Giyisi istemeye geldim senden

Sensin ömrümü uzatan,

Ricamı dinle

Zambak kökleri için

Senden sepet yapacağım,

Yalvarırım, dostum, kızma sakın...

Sinek Amirali

Domenici Colombo, Sakız Adası'na gidecek olan oğluna iş bulduğu geminin adını sorunca "Roxana" yanıtını alır. Kolomb'un 1473 yılında, yirmi iki yaşındayken deniz yolculuğuna çıktığı gemi, adını çok güzel bir kızdan alıyordu. Roxana'nın, Türklerin bir korsan saldırısı sırasında kaçırıldıktan sonra kendisini tutsaklıktan kurtaran padişah ile evlenip sultan olduğu söylencesi o yıllarda bütün liman kentlerinde yaygındı.

Kolomb, yola çıkmak için 2 Ağustos 1492 gününü belirlemişti ama o gün aynı zamanda İspanya'yı terk etmeleri için Yahudilere verilen sürenin sona erdiği tarihti. Kolomb'a, krallığın Yahudilerden temizlendikten sonra yola çıkması söylenir. Limanlar sığınma istemiyle dünyaya dağılma hazırlığındaki insanları taşıyan gemilerle doluydu. Yaşanılan bu tıkanıklıktan dolayı Kolomb yolculuğunu bir gün ertelemek zorunda kalır.

İlk seferinden dönen Kolomb, Kraliçe Isabella'yı ikna etmesinde kendisine yardımcı olan saray memuru Santangel'e yazdığı mektupta düşüncelerini dile getirir. İspanyolca yazılan mektup 1 Nisan 1493'de, Barselona'da basılmış ve en çok satan kitaplardan biri olmuştur. Kolomb'dan geriye bir şiir kitabı kalmaz ama söz konusu mektup sonradan 68 kıtalık bir şiir haline getirilir. Ama Kristof Kolomb'un adı pek çok şiirde karşımıza çıkar. İşte bunlardan biri, Feuilles de Route'un dizeleri: "Bugün doğuya doğru yol alırken gözden yitirdiğim şey Christophe Colombe'un batıya doğru yol alırken bulduğu şeydir."

Gemisi Santa Maria'yı ilk seferinde, 25 Aralık gecesini Haiti burnunda bir mercan kayalığına çarpmasıyla kaybeden Kolomb, o an Fransız korsan Kazanova'nın saldırısıyla 1476'da batan bir gemiden nasıl kurtulduğunu anımsar. Suyun üstündeki bir tahta parçasına tutunarak dört saat yüzmüş ve Lizbon yakınlarında bir köy olan Lagoslu balıkçılar tarafından kurtarılmıştı L

Lizbon'da, deniz araçları satan küçük kardeşi Bartolomeo'nun yanında harita çalışmaları yapan Kolomb, Marco Polo'nun gezi notlarını, Platurch'un "Hayatlar" ve Batlamyus'un "Coğrafya" adlı kitaplarını

okumuş olsa da, en çok etkilendiği yapıt bir Fransız astrolog olan Pierre d'Ailly'in "Imago Mandi" adlı eseridir. Bu arada, dönemin önde gelen bilim adamlarından biri olan Toscanelli ile mektuplaşmasını da unutmamak gerekir.

Kolomb, 28 Ekim 1492'de, demir attığı Küba'yı Çin sanır! Onun, bu topraklara atmış olduğu ilk adım Pablo Neruda'nın şiirinde silinmeden durur:

Kolomb'un mücevheri, ışıldayan Küba, kabul etti sancakları ve dizleri ıslak kumlarında.

Amerika'ya, 1493,1498 ve 1502 yıllarında da, seferler düzenleyen Kolomb, her seferinde Kızılderililer, papağanlar ve az miktarda altın ile geri döndüğünden "Sinek Amirali" diye adlandırılır. 1500 yılının 3 Kasım günü, kardeşleri Bartolomeo ve Diego ile birlikte İspanya'ya getirilirken kollarına takılan zincirlerin tabutuna sarılmasını vasiyet eder. Bu dileği son nefesini verdiği 20 Mayıs 1506'da gerçekleştirir.

Kolomb'un ölümünden sonra tabutunun yolculuğu başlar. Valladolid'de gömülen Kolomb'un kemikleri 1509-1514 yılları arasında Sevilla yakınlarındaki Las Cuevas kentinin Kartausier mezarlığına taşınır. 1537 yılına gelindiğinde, sağlığında dört kez çıktığı yolculuğa yeniden başlar KolombL Kemikler Atlantik'i aşarak Santa Domingo Katedrali'nin bodrumuna getirilir. Fransız ordusundan korunmak amacıyla oradan da çıkarılan tabut 1795'de Küba'nın başkenti olan Havana'ya nakledilir. 1899'da ise Atlantik yeniden geçilir ve Kolomb'un kemikleri Sevilla'da onuruna dikilmiş bir heykelin ayakucuna gömülür!..

Kolomb'a hayranlık duyan Papa IX. Pius, onun kilise tarafından cennetlik ilan edilmesi için 1866'da bir girişimde bulunur. Kilise mahkemesinden olumlu yönde yalnızca bir oy çıkar. PapaIX. Pius'un teklifi reddedilir.

Sinek Amirali'nin zincirli tabutu yolculuklarını yaparken ve kendisine cennetin kapılarını açmak isteyenler çaba harcarken, zincirlerinden kurtulmak isteyen Kızılderililer, beyaz adamın vaat ettiği cenneti istemiyor ve soykırıma karşı direniyorlardı...

Kolomb'un Yumurtası

Sarı kurdeleler ile duvara asılan turuncu, mavi, nefti renkli kartonlara yazılı şiirleri ilgiyle okuyan kalabalığın arasına karışarak, Sait Faik Abasıyanık'ın, Orhon Murat Arıburnu'na yönelttiği soruya kulak veriyoruz: "Böyle bir sergi yeryüzünde yapılmış mı acaba?"

Abasıyanık'ın 2 Mart 1947 tarihli "Yedigün"de yayınladığı yazısında, Arıburnu'nun vermiş olduğu yanıtı öğreniriz: "Ben duymadım. Senin haberin varsa söyle." Abasıyanık'ın "Hayır, ben de duymadım. Mucidi sensin" sözüne karşılık olarak, Arıburnu şunları söyler: "Mühim şey değil ki, Kristof Kolomb'un yumurtayı durdurması kabilinden..."

Ülkemizde ilk şiir sergisini açan Orhon Murat Arıburnu'nun sözlerindeki yumurta, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun, 1961'de, Turan Erol'a, Amerika'dan yazdığı mektupta da çıkar karşımıza: "Rothko'nun rengi değerlendirmesi Kristof Kolomb'un yumurtaya oturması kadar sade bir gerçeğe dayanıyor."

Kristof Kolomb, katıldığı bir yemekte davetliler tarafından küçümsenir. Kendisini küçümseyenlerin üstünde durdukları konu şudur: Bir işi oluşturmak için o işi düşünmek yeterlidir. Zeki bir insan olduğunu kanıtlamak amacındaki Kolomb, eline bir yumurta alarak sofradakilerden bunu uçlarından biri üzerinde durdurmalarını ister. Hiç kimse yumurtayı o şekilde durdurmayı başaramaz. Bunun üzerine Kolomb, yumurtanın bir ucunu kırarak dikine oturtur. Kendisine "Bu zor değil" diye çıkışanlara da, alaycı bir tavır takınarak şu karşılığı verir: "Şüphesiz, fakat düşünmek gerekirdi."

Kızılderili soykırımının mimarı olan Kristof Kolomb'un yumurtayı kırarak önerdiği çözüm yolunun kaynağı şiddetten başka bir şey değildir. Sorun, yumurtayı uçlarından biri üstünde durdurmakken, Kolomb'un "darbe"si olayı bambaşka bir boyuta taşımıştır. Ortada bir çözüm değil, hile vardır. Bu yüzden, Orhon Murat Arıburnu'nun göstermiş olduğu alçakgönüllülüğün ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun mektupta yazdığı gibi sade bir gerçeğin simgesi, Kolomb tarafından kırılan yumurta olamaz.

Gordion kentinde bulunan ve düğümlerini kimsenin çözemediği ipi Büyük İskender'in kılıcıyla kesmesi de, Kristof Kolomb'u aratmayacak şekilde şiddete dayalı bir hile örneğidir.

Tarih sayfalarında yer alan bu iki olayın sanki büyük birer marifetmiş gibi anlatılmaları, zorbalığın dışa vurma şeklinde yansıtılmamaları son derece yanlıştır. Kolomb'un çağrılı olduğu davette sergilediği darbeciliğin nerelere vardığını Cahit Külebi'nin şiirinden öğreniyoruz:

Önce Kristof Kolomb buldu Amerika'yı Sonra biz.

Umutlar azaldı, günden güne mutluluklar Ve ekmeğimiz

Bir çocuk ağlarsa dağ başında Gözyaşında Amerika akar. Vurdularsa birini kanı şorladıysa Bilin ki o kurşunda Amerika var.

Kişi kişiye köle tutulduysa, asıldıysa Darağaçlarında Amerika var. Ama biz yine de direneceğiz Sonuncumuza kadar.

Süleyman Demirel'in söylemiş olduğu bir söz asla unutulmaz: "Bana sağcılar adam öldürüyor dedirtemezsiniz"... Amerika'nın kuklası olan bir parti liderinin yapmış olduğu bu açıklama, Cahit Külebi'nin "Bilin ki o kurşunlarda Amerika var" dizesiyle birbirine karşıttır. Şiirin yazılmış olduğu ve sözün söylenmiş olduğu yıllar üstünden çok kanlar akar... Ve Cahit Külebi, Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan Süleyman Demirel'in kendisine sunduğu ödülü kabul eder. Şairler, yaşantıları boyunca bir sepet yumurta taşırılar kollarında...

Kırmamaları gereken!

Hak Hukuk Dağıtma Yeri...

Barın kapısından içeriye giren kovboy merdivene dizili fahişelere gülümserken, işaret parmağıyla şapkasını yukarıya doğru hafifçe kaldırır ve içki tezgâhının köşesindeki tükürük okkasına bir balgam gönderip barmene seslenir: "Viski"...

Western filmlerinde görmeye alışık olduğumuz sıradan sahnelerden biridir yukarıda sizlere anlattığım. Kovboy filmlerinin kahramanları

1865 yılından sonra Colorado ve Nevada'da altın madenlerinin bulunmasıyla ortaya çıkarlar. O yıllarda Kansas'ın batısında kanun diye bir şeyden söz edilemiyordu. Silahını kim hızlı çekerse oydu kanun... Altın bulup, zengin olma rüyası gören on binlerce serüvenci akın akın batıya geliyorlardı. Aradan yıllar geçmiş olsa da, Kristof Kolomb'un mirasçıları onun yolunda kan dökmeye devam ediyorlardı. Bu arada, sayıları gün geçtikçe azalıyordu; ölüm kalım savaşı veren Kızılderili kabilelerinin!..

Kovboylar sarhoş olup sağa sola ateş etmekten, fahişelerle yatmaktan ve kumar oynamaktan başka bir şey yapmazlardı. Gerçek yaşamları filmlerde gösterilenlerden çok daha vahşiceydi. Aralarından bir yığın ruh hastası çıkması rastlantı değildir. Örneğin, en ünlülerinden biri olan Billy the Kid öldürdüğü yirmi bir insanın çoğunu tuzağa düşürdükten sonra silahlarını ellerinden almış ve beyinlerine son kurşunu sıkmıştır. Texaslı Wos Harding kırk iki yaşına geldiğinde aynı sayıda ceset bırakmıştı geride!.. Jesse James ise eli açık biri olarak ünlense de. işin aslında yoksullara metelik vermezdi. Kanun temsilcileri ise ^alilerden, canilerden aşağı kalmıyor, yargısız infazlarla kasaba sokaklarında Azrail gibi geziniyorlardı.

İşte, bu cellâtların ünü öylesine hızlı yayılıyordu ki, haklarında gerçekte hiçbir ilgisi olmayan son derece abartılı hikâyeler uyduruluyordu. Katillerin adları bir kahramanmış gibi ağızdan ağza dolaşıyor ve haklarında çıkan efsanelere kendileri bile inanıyorlardı. Hani, Türkiye'de yaşasalardı emekli olduktan sonra milletvekilliğine adaylığını koyma yüzüzlüğünü bile gösterebilirlerdi L

James Feminore Cooper, uydurulan efsaneleri kitap olarak yayınlayınca, Western kahramanları önce roman oradan da sinema kahramanlığına tırmanma olanağını buldular. Western edebiyatının öncülerinden olan Zane Gery ve Dwen Wister'de bu olanağın hazırlayıcılarındandır.

Kovboy romanlarının çokça okunması üzerine Hollywood da vahşi batıyı keşfeder!.. William S. Hart, Rex Bell, Hoot Gibson ve Harry Carey kovboy filmlerinin ilk oyuncularını arasındadır. ' Çevrilen ilk Western filmi Büyük Tren Soygunu (The Great Train Robbery) adını taşıyordu. İyi adamın beyaz, kötü adamların siyah şapka giydikleri filmde vurulan herkes ölüyor, barda çıkan kavgada sandalyeler havada uçuşuyor ve soyguncular trenin peşinde at koşturuyorlardı.

Kızılderililer ise posta arabalarına, trenlere, çiftliklere, kasabalara durduk yerde saldıran, masum insanları öldürüp kafa derilerini yüzen, kaçırdığı kadınları köylerinin ortasındaki direğe bağlayıp onlara işkence yapan, insandan sayılamayacak cani ruhlu yaratıklardı!.. Bütün kovboy filmlerinin Kızılderililere bakışında 1868 yılındaki bir Barış toplantısında kendisine elini uzatıp "Tesawi; iyi Kızılderili" diyen reise General Sheridan'in verdiği şu yanıt egemendi: "İyi bir Kızılderili, ölü bir Kızılderili'dir."

Western filmlerinin kalitesi John Ford gibi sanat değeri yüksek bir rejsörün Hollywood'da boy göstermesiyle artar. Ama rollerde yine bir değişiklik olmaz: Beyazlar iyi, Kızılderililer kötüdür! Kovboy filmleri furyası bütün dünyada bir kasırğa gibi eser... Düello için kasabaya gelen beyaz şapkalı, beyaz atlı ve beyaz tabancalı adamın önünden rüzgârın bir top haline getirip yuvarladığı çalılıklar geçer... Ve, sinema seyircilerinin kulaklarında klasik bir Western müziği!..

Filmin bu sahnesinde bir yer göstericinin elindeki fenerin ışığında ucuz bir sinemaya girip cebinden çıkardığı kâğıda bir şeyler karalayan adamın ne yazdığını okuyalım:

Ucuz sinemalara giderim, Cebimde fazla para oldukça Otururum koltukta.

Kovboy filmlerine biterim: Kızı hesaba katma, Artisler yalnız erkek Şarkı, çalgı, gürültü Kavga, yumruk, tabanca Yaşa, vur, kır sesleri çın çın öter salonda.

Sahneler basılmış, basit İncelik yokmuş, yok! Kötüler ceza yer sonda

Adalet var, işte onda!

Hak hukuk dağıtma yeri Kovboy filmleri.

Kötü olan Kızılderililerin her filmin sonunda mutlaka cezalandırıldığı kovboy filmlerinin şiirini yazan, en hızlı dize çeken şairlerden biri olan Behçet Necatigil'dir. Ama, dağıtılan hak hukuktan Kızılderililere düşecek bir pay yoktur!.. Western filmlerinin iki ünlü aktöründen biri John VWayne'dir. Ötekinin kim olduğunu, Ülkü Tamer'den öğrenelim:

Gelmez Uzak Batıya Gary Cooper gibisi Ağzında saman çöpü, içinde tozlu bir kuş Tabancasını çekip iyi kalpli bakardı Babaların babası Aslan Yürekli Çavuş

Sinemaya figüran rolleriyle başlayan, kovboy filmleriyle ünlenen Gary Cooper'in tabancasının karşısında "iyi" gözlerle baktığı bir Kızılderili bulundurdu!.. Kimi filmlerin başında şöyle bir uyarı okursunuz: "Bu filmde yaşanan olayların, adı geçen şahısların gerçekle bir ilgisi yoktur"... Ben de, bu yazıda yaşanan olayların, adı geçen emekli olmuş "kahraman" emniyetçilerin yaşadığımız gerçeklerle bir ilgisi vardır diyerek, son sözü Salâh Birsell'in dizelerine bırakıyorum:

Bugünlük bu kadar başka derste Amerika'yı görürüz Gary Cooper'la.

Hedefe Yönelmiş Tabanca!..

John Ford'un cenazesine katılanlar tören borazanlarının çalmasıyla birlikte bir jet uçağının gökyüzünü yırtarak doğuya doğru yol aldığını görürler. Mezarlıktaki insanların yüzlerinde tatlı bir gülümseme belirir. Çünkü aynı anda bir kuş sürüsü de batıya doğru uçmaktadır. Sinemada en iyi şeylerin bir rastlantı sonucu ortaya çıktığına inanan ünlü yönetmenin cenaze töreninde yaşanan bu olay sanki düşüncesini doğrulamak için hazırlanmış bir senaryoydu L

Ama yapmış olduğu kovboy filmlerinde Kızılderililere "ölü" rolü veren John Ford, Amerika yerlilerinden özür dilemek için işi rastlantıya bırakmaz. 1964'te yönettiği Cheyenne Autumn (Cheyenne Sonbaharı) adlı filmde kelimenin tam anlamıyla günah çıkarır. Kamera bu kez Kızılderililerin arasındadır. John Ford'u dinliyoruz: "Uzun süre bunu yapmak istemiştim. Custer, Beecher ve Chivington'ın öldürdüğü Kızılderililerin toplamından daha fazlasını öldürdüm ve Avrupa'daki insanlar her zaman Kızılderililer hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Her hikâyenin iki yüzü vardır. Fakat ben bu defa işi Kızılderililerin açısından ele almak istedim. Şunu kabul edelim ki, onlara çok kötü davrandık. Bu bizim için bir lekedir. Haksızlık yaptık, çaldık, öldürdük, katlettik, her şeyi yaptık. Ama onlar, bir tek beyaz adam öldürdüğü zaman, aman Tanrım; ordular çıkageldi!.."

Cheyenne'ler adlarını komşuları olan Sioux'larm dilinden almışlardır... Ve anlamı "garip bir dil konuşanlardır! Cheyenne nehri ve VVyoming'te bulunan Cheyenne kenti de adlarını bu Kızılderili kabilesine borçludurlar. Vladimir Pozner, Amerikan emperyalizmini gözler önüne serdiği "Amerika Birleşmemiş Devletleri" adlı kitabında Cheyenne kentine yaptığı yolculuğu anlatır. Pozner ile birlikte Cheyenne kentine konuk oluyoruz: "Cheyenne, Tekerlekli Cehennem1, koyun ve sığır çobanlarının kanlı arenası, Far-VWest'in merkezi, Batı'nın kovboyculuk ve Kızılderilicilik oynadığımız vahşi dekoru. Orada, içine at üstünde girilen barlar, her elde bir tabanca, ağırlığınca altın, su gibi içki ve danteller arasında kaybolan şarkıcı kızlar bulacağımı ummuştum."

Oysa Pozner, hayal kırıklığına uğrayacak görüntülerle karşılaşır. Işıklı reklâmlar, çığırtaçan radyo ve televizyonlar, benzin istasyonları, bir askeri garnizon ve edebiyatsız orospular! Kızılderililerin izine ise bir antikacı dükkânında rastlar. Tavanından kartal tüylerinden yapılmış kadın şapkalarının sarktığı antikacı dükkânının tezgâhında Kızılderili ayakkabıları, küçük incilerden yapılmış kemerler ve bebekler yığılıdır. Gerisini Pozner'den okuyoruz: "Bir kovboya, bir Amerikan yerlisine rastlamak oldukça güçtü. Ertesi gün Cheyenne'i terk ettim. Aradığımı bulamamıştım orada. VVyoming'in dekoruna dalmak için can atıyordum: Kum, sarı, beyaz, zeytin rengi, menekşe rengi çayırklar, haç şeklinde telgraf direkleri, kömür taşıyan, maden, petrol sarnıçları taşıyan ve United Fruit'in soğuk hava tertibatlı vagonlarını çeken trenleriyle tasarladığım VVyoming manzarasını bulmalıydım. Kamyonların üstünde oturmuş ya da ayakta duran serseri kılıklı adamlar görünüyordu. Hiçbir tuzak kalmamıştı bozkırda. Ne yol kesenler, ne Kızılderililer. Yalnız, çalılıklara asılmış ve üzerlerinde nişan alan kovboy resimleri bulunan tabelalara rastlıyordunuz. Şöyle yazıyordu resimlerin altlarında:

**EVİNİZİ KORUMAK İÇİN SİLAH KULLANMAYI ÖĞRENİNİZ
HEDEFE YÖNELMİŞ TABANCA SİZE GÜVEN VERECEKTİR"**

Öldürülenler, köyleri yakılanlar, göçe zorlananlar hep yerli halk olduğundan böylesi bir tabelanın üstünde ok atan bir Kızılderili'yle elbette karşılaşamazdı. Pozner'i Cheyenne'den yolcu ettikten sonra biz yeniden antikacı dükkânının tezgâhlarındaki bebeklerin yanına dönelim.

Çünkü orada bekleyen Sunay Akın'ın Kızılderili bebekleri hakkında söyleyecekleri vardır: Kızılderililerin tahtadan yaptıkları bebekler bir tanrı heykeli biçimindedir. Oyuncak bebekler aynı zamanda çocuğun ilk din dersiydi. Ölen bir çocuğun beşiğine de tüylerden yapılmış bir bebek konulurdu ve ona canlıymış gibi davranılırdı. Kızılderililer bebek yapımında kemiklerden de yararlanırlardı.

Çocuğu ölen bir anne ise yaşamı boyunca onun oyuncaklarını yanında taşırdı!

Yılmaz Güney Kovboy mu?..

İşin aslına bakarsanız, Hollywood filmlerindeki hızlı silah çekme sahnelerinin tamamıyla uydurma olduğu ortaya çıkar. Kovboyların bellerindeki silahlar son derece kullanışsız ve iş görmez durumdaydılar. O dönemin en gelişmiş silahı olan Colt 45 Deacemaker, en keskin gözlü nişancının elindeyken bile hedefi vuramıyordu. Tabancaların yetersiz oluşlarından dolayı birçok silahşor sırtlarından vurularak ya da almış oldukları basit yaraların bakımsızlık yüzünden kangrene dönüşmesi sonucunda ölüyorlardı. Buffalo Bill ününü attığı kurşunlara değil, tabancasının kabzasıyla rakiplerinin başlarına vurup korkutarak kazanmıştır. Bu yüzden, unvanından doğan "Buffaloing" sözcüğü günümüzde de, "gözdağı vermek" anlamında kullanılır.

Oyuncak kovboy tabancalarının düşleriyle yaşayanlar arasında İstanbul'un Kumkapı semtinde yüzen çocuklar da vardır. Mayoları olmadığı için denize donlarıyla atlayışlar yapan çocukların arasında Sait Faik Abasıyanık'ı, 1947 yılının Temmuz ayında gezinirken görürüz. Abasıyanık'ın, "Beleş Plaj" adlı yazısında western filmlerinin çocuklar üzerindeki etkisine tanık oluruz: "Ellerinde birer nikel Smith Vesson tabancası gibi parlayan çene kemikleriyle çocuklar nişan alarak üzerimize hücum ediyorlar."

Bir koyunun çene kemiğinden yaptığı tabanca Yılmaz Güney'in de tek oyuncağıdır. Güney, ortaokuldayken, Adana'nın bir kenar mahallesinde 25 kuruş verip ilk filmi izler. Filmde bir kovboy dört kişiyi dövmüştür. Sinemadan çıkınca iki çocuğun üstünde gördüğü sahneleri uygular. Alkış beklerken karakolda bulur kendisini!

Yılmaz Güney yaşamış olduğu bu olayı 1966'da çekilen "Kovboy Ali" adlı filmde canlandırır. Ali, izlediği bir kovboy filminin etkisinde kalıp üç kişiyi dövdüğü için hapishaneye girer. Özgürlüğüne kavuştuğunda üstünde kovboy giysileri vardır. Film, Kovboy Ali'nin kötülere karşı verdiği kavgayı içerir. Behçet Necatigil kovboy filmlerini "hak hukuk dağıtma yeri" olarak görür. Yılmaz Güney de şair ile aynı görüştedir.

Birçok filmde kovboy ve gangster karışımı bir rol sergileyen Yılmaz Güney'in sinema serüveninde vvestern etkisinin yoğun olduğu yapımlardan biri de "Yedi Belalılardır: Ağanın zorbalıklarına halkın karşı koyacak gücü yoktur. Bu arada, kovboy giysili yedi kişi bir araya gelir ve haydutlara karşı çarpışır. Aralarından biri kadındır üstelik! Kadın kovboy rolünü Sevda Ferdağ oynar. Filmin sonunda hayatta kalan da yalnızca o'dur.

Yılmaz Güney'i kovboy giysileri içinde bir yıl sonra çekilen "Çirkin ve Cesur"da da görürüz. Kovboyluğa özenen siyah şapkalı, beli silahlı bir adam uğramış olduğu bir köyde zalim ağaya dersini verir ve haksızlıklar karşısında korumasız olan insanların yanında olmak üzere atını bir başka köye doğru sürer!..

Behçet Necatigil gibi Yılmaz Güney de kovboy filmlerinde adalet dağıtıldığını sanır. Ezilen, sömürülen Anadolu insanına kovboy kıyafetleriyle taşır adaleti. Oysa Anadolu insanı kovboy değil, Kızılderili'dir. Şair de, sinemacı da aynı yanılığa düşmüşlerdir. Kendisiyle yapılan bir söyleşide şunları söyler Yılmaz Güney: "Ben oyuncu olarak halkın giyiminden, davranışlarından ' farklı olmamaya çalışıyordum".. Duvar, Yol, Sürü gibi son dönem filmlerinde halkının giymiş olduğu kıyafetler içinde görürüz oyuncuyu. Siyah şapkalı, beli tabancalı kovboy gitmiş, yerine başkaldıran, isyan eden bir Kızılderili gelmiştir.

Sinemamızda ilk "yerli vvestern" 1963 yılında çekilmiştir. Filmin yönetmeni olan Ahmet Sert, sinemaya kundura tamirciliğinden geçiş yapar ve oyunculuk döneminde Meksikalıya benzeyen tipiyle ilgi toplar. Yeşilçam'da adı "Kovboy Ahmet'e çıkan yönetmen, 1972'de "Belalılar Şehri" ve 1983'de "Çöl Cenneti"ni çeker. Açmış olduğu atölyede ürettiği kovboy aksesuarlarını filmcilere kiralar. Küçükçekmece yakınlarında bulunan Pirinçliköy'de kurmuş olduğu "Santa Fe" adlı kasabada ise birçok kovboy filmi çekilmiştir.

Ahmet Sert'in açmış olduğu yoldan birçok yönetmen yürür. Süreyya Duru 1964'de "Avare Yavru Filinta Kovboy"u çeker. 1967'de Zafer Davutoğlu "Ringo Kid"i... 1971 yapımı "Cilalı İbo Teksas Fatihi" ise Osman Seden imzasını taşır. Aynı yıl, Çetin İnanç'ın adını "Western Çeko" filminin afişinde görürüz. Bu filmde başrolü Yılmaz Güney gibi bir dönem üstünden kovboy kıyafetlerini hiç çıkarmayan Yılmaz Koksall oynamıştır.

Herkesin sevgilisi olan Red Kit'i ülkemizde beyazperdeye uyarlayan Aram Gülyüz olmuştur. Yönetmen 1974'de, dört yıl önce ilk kez çektiği çizgi roman kahramanını "Red Kit Daltonlara Karşı" ve "Atını Seven Kovboy" ile yeniden sinemaseverlerin karşısına çıkarır. Yerli vwesternlerde Kızılderililerin sonu Hollywood yapımlarından farklı değildi.

Çizgi roman uyarlamalarından biri olan Kaptan Swing'te bir Kızılderili olan "Gamlı Baykuş" rolünü sinema emekçilerinden Süleyman Turan oynar.

Seninkini Kim Kesti?..

Amerika yerlilerinin yaratılış söylencesine göre ilk kadın ve ilk erkek Amazon ormanlarında karşılaştıklarında birbirlerini hayranlıkla seyredeler. Erkek kadına sorar: "Seninkini kim kesti?"... Kadının "Ben her zaman böyleydim" yanıtı üzerine adam düşünür: "En iyisi olgunlaştığında çatlayan meyvelerden yememek!"

Kadının cinsel organını görünce hasta olduğuna inanan adam, onun her ihtiyacını yerine getirir. İstediği her şey ayağına kadar gelen kadın bu duruma hiç itiraz etmez. Bir akşam, ormanın içinden koşarak gelen adam sevinçle bağırır: "Buldum!"

Adam, bir ağacın dalında erkek bir maymunu dışisini "iyileştirirken" görmüştür. Kadına "işte böyle yapılıyor" diyerek sokulur... Kızılderili inancına göre insan cinsel ilişkiyi böylelikle öğrenmiş olur.

Kristof Kolomb, yola çıktığında karşılaşacağı uygarlığın bu inanışından elbette habersizdi. Geride bıraktığı Kanarya adalarının valisi Dona

Beatrice Peraza'nın güzelliği gitmiyordu gözünün önünden. Beatrice, o güne kadar hiçbir liman ve hiçbir sarayda karşılaşmadığı güzellikte bir kadındı... Ama Kolomb, aşkın değil, altının çağrısına kulak verdiği için Kanarya adalarından uzaklaşmış, karanlık denizde yıldızlara bakarak yönünü aramaktadır. Açtığı yoldan gidecek olan bir çok sömürgeci, topraklarının ellerinden alınmasına karşı çıkacak olan Kızılderilileri öldürüp cinsel organlarını kesecektir!..

1995 yılının Sonbaharında sinemalarda gösterime giren bir çizgi film gişelerin önünde uzun kuyruklar oluşturur. "Pocahontas" adlı film beyaz adam ile bir Kızılderili kadın arasındaki aşkı anlatır. Londra'dan demir alan "Susan Constat" adlı geminin kaptanı John Smith, filmin sonunda Amerika'dan ayrılırken, kıyıda bıraktığı Kızılderili sevgilisi el sallar ardından. İzleyiciler de, Pocahontas ile birlikte gözyaşı dökerek, hüznü bir aşk filminin ıslak mendillerini ellerinde tutarak ayrılırlar sinema salonundan.

Filmin gösterime girmesiyle birlikte çocuklara yönelik eşyalar da mağazaların vitrinlerinde boy gösterir: Pocahontas oyuncakları, kalemleri, çantaları, şampuanları, anahtarlıkları, diş fırçaları, sabunlukları, tişörtleri...

Çocukların cep harçlıklarını sömürmeye yönelik film gerçek bir aşk hikâyesinden alınmıştır. Meydan Larousse'un 13. cildinin 593. sayfasına bir göz atacak olursak "Rolfe, John" maddesiyle karşılaşırız. Bu adamın ansiklopedideki ilk tanıtımı şudur: "İngiliz sömürgeci"... Pocahontas, John Smith ile değil, John Rolfe ile evlenir. Yani, filmde anlatılan aşk hikâyesi beyaz adamın sayısız yalanlarından biridir.

John Rolfe için kendi yurttaşları "tanrının parmakla gösterip seçtiği" ırktandı. Rolfe, Virginia'ya Trinidad'dan getirilen tohumlarla kaliteli tütün elde eder. 1614 yılında Elizabeth gemisinin ambarında Londra'ya gönderdiği dört fıçıyla da tütün sömürgeciliğinin ilk adımını atar. Virginia valisi Thoms Dale ile Londra'ya giderek inanılmaz vaatler karşılığında şirketine hissedarlar toplar. Bu arada, Kızılderilileri tütün çiftliklerinde çalıştırıp, emeklerini sömürebilmek için kurnazca bir yola başvurur.

Kızılderili prensesi Pocahontas ile evlenmek isteyen John Rolfe, Virginia valisinin kapısını çalar. O tarihte, bir beyazın tanrının parmakla gösterip

seçmediği ırktan biriyle evlenebilmesi için valinin onayı gerekiyordu. John Rolfe, yazmış olduğu dilekçede Pocahontas ile evlenmek istemesinin nedenini şöyle açıklar: "Eğitimi kaba, davranışları barbarca, soyu lanetli bu kâfir ile tarım işletmesinin yararı, ülkemizin onuru, tanrının yüceltilmesi, kendi kurtuluşum ve dinsiz bir yaratığı gerçek tanrıya ve İsa'nın dinine döndürmek."

Görüldüğü gibi evlilik isteğinin içinde "yaratığa" yani Pocahontas'a karşı bir sevgi yer almaz. Sinemalarda gösterilen çizgi filmdeki gibi ortalıkta aşk falan yoktur!

Kızılderililer büyük reislerinin kızı olan Pocahontas'a "şakacı" anlamına gelen "Matoaka" diyorlardı. John Rolfe, Pocahontas ile Virginia tarihindeki ilk İngiliz Kızılderili evliliğini gerçekleştirdikten sonra karısını dini inançlarından vazgeçirir. Pocahontas, filmin final sahnesinin aksine kocasıyla birlikte İngiltere'ye gider. O, başındaki şapkası, elbisesindeki yüksek dantel yakalarıyla "kabalıktan" ve "barbarlıktan" kurtarılmış bir İngiliz kadınıdır artık!..

Yirmi bir yaşına girmeden, 1617 yılının Mart ayında bir İngiliz hastalığından ölen Pocahontas'ın mezar taşında John Rolfe tarafından değiştirilen yeni adı yazmaktadır: "Rebeca"...

Derler ki, Pocahontas'ın ölümüne en çok amcası Opechancanough üzülmüştür. Çünkü kilise töreninde gelini kendi elleriyle o vermişti... Tören öncesi ve sonrasında tek laf etmeyen Opechancanough bir zamanlar "Louis de Velasco" adıyla bilinen bir Hıristiyan'dı... Ama bir gün, topraklarına geri dönerek üstündeki elbiseleri ve boynundaki haçı ateşe atar. Beyaz adamın yalanlarından iğrenir ve "temiz ruhlu" anlamına gelen Opechancanough adını alır.

Aradan yıllar geçer ve Barış anlaşmalarında haritalara çizilen çizgilere aldırılmadan Kızılderililerin topraklarına saldıran beyaz adam yapmış olduğu çizgi film ile insanları kandırmaya devam eder!..

Pocahontas'ın kalbi, söz konusu filmin hâsılat rekorlarıyla bir kez daha kırılır!

İşte, Kaptan Smith Geliyor!..

İngilizler, bakire kraliçeden dolayı Florida ve Saint-Laurent nehri arasında yer alan bölgeye "Virginia" adı verirler. Bu bölgede Algonquian konfederasyonunu oluşturan Kızılderili kabileleri yaşamaktadır. Reis Povvhatan, VVeremoco'daki köyüne davet eder İngilizleri. Davette İngilizler bakır bir taç sundukları Povvhatan'ı kralın kulu ilan ederler. Kızılderili reisin davranışları gerginlik yaratır: Povvhatan, kralın gönderdiği armağanların karşısında eğilmeyi reddetmiştir!

Sömürgeci kaptan John Smith, Chicahoming nehrinde yol alırken Kızılderililer tarafından yakalanır ve VVeremoco'ya getirilir. Powhatan'ın kızı Pocahontas onun bağışlanmasını ister ve bu isteği yerine getirilir. Pocahontas ile John Smith'in karşılaşmaları işte böyle olur. Walt Disney'in çizgi filmdeki gibi aralarında bir aşkın doğması söz konusu değildir. Çünkü Kızılderili kız henüz on iki yaşındadır.

John Smith'in Kızılderililere karşı olan davranışları ve niyeti hakkında bilgi sahibi olabilmek için Powhatan'ın sözlerine kulak vermeliyiz: "Ben artık yaşlıyım ve yakında öleceğim. Şeflik, erkek kardeşlerime geçecek ve ondan sonra iki kız kardeşime ve de onların iki kızına. Umarım sizin bize gösterdiğiniz sevgi bizim size gösterdiğimizden az olmaz. Bizden sevgiyle alabileceğiniz şeylere niçin zorla sahip olmaya kalkıyorsunuz? Size yiyecek veren bizleri neden yok edersiniz ki? Her şeyimizi saklayıp ormana kaçabiliriz. Böyle bir durumda eziyet edecek yalnızca kendi adamlarınız kalır. Kıskançlığınızın nedeni nedir? Kılıçlarla, silahlarla bir düşmanı işgal etmek için gelmeyip, dostça geldiğinizde bizi silahsız ve isteklerinizi karşılar durumda buluyorsunuz. Bütün İngilizlerden kaçıp durmaktan, soğukta ormanda yaşamaktan, bitki kökleri ve çöp yemekten, av hayvanı gibi kaçmaktan, dinlenememekten, aç kalmak ve uyuyamamaktansa iyi yiyecek yemenin, rahat rahat uyumanın, karım ve çocuklarımla birlikte uyumanın, gülebilmenin ve İngilizler ile mutlu bir şekilde yaşamamanın daha iyi olduğunu bilmeyecek kadar ilkel değilim. Savaş halinde olunursa adamlarım sürekli olarak nöbette durmak zorunda kalırlar ve ormanda bir dal parçası kırılırsa şöyle bağırlar: 'İşte, Kaptan Smith geliyor!..1Ve böylece bu perişan ve sefil hayatımız sona erer. Ama Kaptan Smith, kabalığın ve duyarsızlığın yüzünden senin sonun da pek yakında bundan farklı olmayabilir. Bu sebepler yüzünden sizi Barış toplantılarına davet ediyor ve her şeyden önce tüm

kıskançlığınızın ve zorbalığınızın nedeni olan silahlarınızın ve de kılıçlarınızın derhal geldiğiniz yere gönderilmesinde ısrar ediyorum."

17. yüzyılın ortalarına doğru Hıristiyanlığı kabul edip İngilizlerle işbirliği yapan Kızılderili kabileler ile birlikte ortak katliamlara başlayan beyaz adam Algongulan topluluğunu dağıtır. Bunda Kaptan John Smith'in sömürüye davet çıkartan, 1616'da yayınlandığı kitabının ve de yapmış olduğu haritanın payı büyüktür.

1830 yılında, Kızılderililer arasında gezinen bir ressam ile karşılaşırız. George Catlin'in geleneksel elbisesiyle çizdiği yerlilerden biri de şef Assiniboin Wi-Jun-Jun'dur. Beyaz adam ile görüşmeye giden bu reis geri döndüğünde yüksek topuklu çizmeleri, şemsiyesi ve başındaki şapkasıyla bir karikatürden çıkmış gibidir.

Kılık değiştiren reisin adının anlamı şudur: "Güvercin yumurtası kafalı"

Çizgi filmdeki Pocahontas'ın elbiselerinin de gerçek ile uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Kokteyl kıyafetini andıran elbiselerin içindeki Pocahontas son derece seksi çizilmiştir. Günümüzde, Weremoco'daki Kızılderili köyünün yerinde "Gloucester Countary" adında bir kasaba vardır. Ne o kasabada ne de etraftaki diğer kentlerde Algonguan topluluğunu oluşturan Kızılderili kabilelerden yaşayan birini bulabiliriz.

Hepsi yok edilip, soyları tüketilmiştir.

1997 yılının Mart ayında Radikal gazetesi, Pocahontas'ın karton oyuncaklarını verir. Çocuklar, birbirini takip eden günlerde kendilerine sunulan Kızılderili elbiselerini Pocahontas'a giydirirler. Promosyonun son günü, o yıllarda bir İngiliz kadının giydiği elbiseler göze çarpar. Böylelikle, beyaz adamın Kızılderilileri yaşam biçimlerinden, geleneklerinden ve kültürlerinden uzaklaştırma oyunlarına küçük saf eller de alet edilir! Eduardo Galeano, Walt Disney'in çizgi filmlerini şöyle tanımlar: "Kapitalizmin hayvanat bahçesi"...

Pocahontas'ın babası Powhatan'ın karşısında eğilmeyi reddettiği İngiliz kralın armağanları ayakkabı ve pelerinden oluşuyordu!..

Savaşta Kazanılan Şeref!..

Yeni Dünya'ya adım atan pek çok denizci ülkelerine geri döndüklerinde karşılaştıkları yerlilerin ne denli iyi niyetli ve Barış yanlısı olduklarını uzun uzadıya anlatırlar. Bunlardan biri de, Raphael Hythloday'dır. Amerigo Vespucci'nin dört yolculuğunun son üçünde yanında olan bu Portekizli denizci varanı yoğunu kardeşlerine bırakarak dünyayı dolaşmak üzere yola koyulur. Felsefeyle de ilgilenen Hythloday, Latince ve Yunancayı çok iyi bilmektedir.

Avrupa'ya Vespucci ile birlikte dönmeyen Hythloday, yirmi dört adamıyla beraber Yeni Kastilya'da kalma iznini koparır. Geri döndüğünde ise Amerika kıtasının açıklarında "Utopia" adlı bir ada keşfettiğini anlatır. 1500'lü yılların başlarında Avrupa limanları Yeni Dünya serüvenlerini anlatan denizciler ile kaynamaktadır. Ama Raphael Hythloday'ın anlattıkları hiç birine benzemez. Kendisini dinleyenler arasında savaşa ve ölüm cezasına karşı olan İngiliz yargıç Thomas More da vardır.

Beyaz adamın Kızılderili topraklarına doğru yelken açmasının ardından yayınlanan kitaplar arasında en çok konuşulan ve günümüzde de okunmaya devam edilen Thomas More'un 1516'da yayınladığı Utopia adlı eseridir. Portekiz denizci Raphael'in tanık olduğu ülke elbette ki More'un düşlerinden başka bir yerde aranılmamalıdır. Utopia'daki anlatıcı Raphael Hythloday yeniçağın öğrenmeden yana olan ve olaylara inanç yerine akıl açısından bakan bir insan tipidir. Yani, Thomas More'dan başkası değildir. Antvverp'de Latince olarak basılan Utopia'nın matbaa işleriyle uğraşan Erasmus'u yazmış olduğu bir mektupta "Utopia Kralı" ilan eden Thomas More, Amerika yerlilerinin yaşama bakışlarını Avrupa toplumlarına çözüm yolu olarak önerir. Bunu yaparken kendi düşlerini de Utopia'ya katmayı unutmaz. More'un, ünlü kitabını kaleme almadan önce bilgi topladığı denizciler arasında Raphael Hythloday adlı birinin olduğu söylenebilir mi? Hythloday'ın "hiçbir şey demeyen, boş konuşan" anlamına gelen bir sözcük olduğunu göz önüne alacak olursak Portekizli denizcinin hayal ürünü olduğu ortaya çıkar.

Utopia'da 54 kent vardır. Bir kenti bilen hepsini bilir. Çünkü Utopia adasındaki tüm kentler birbirine benzemektedir. Okura Amaurote kentini anlatan Thomas More savaş konusunda şunları yazar: "Utopialılar savaştan da vuruşmadan da pek hayvanca bir şey diye

tiksindir, iğrenirler. Kaldı ki, bu işi insanların yaptığı kadar hiçbir hayvan yapmaz. Bütün öteki ulusların tersine, savaşta kazanılan şerefli şerefsizliğin ta kendisi sayarlar."

Herkesin emeğinin karşılığında aldığı ürünü kamu ambarlarına verip, oradan gerek duyduğu kadar aldığı, altının ve gereksiz tüketimin küçümsendiği, prensin ve rahiplerin halk tarafından seçildiği Utopia'da yer alan şu bölüm, beyaz adam tarafından sürekli olarak kovalanan Kızılderilileri çağrıştırır: "Utopialıların uydurma saydığı zevkler arasında av ve kumar zevkleri de vardır. Bunları kendileri bilmez, başkalarından duymuşlardır sadece. Zar atmanın ne keyfi olacağını anlamazlar bir türlü. Bunda bir keyif olsa bile, insan aynı şeyi yüz kere tekrarlamaktan bıkar sonunda. Bir sürü köpeğin av peşinde havlaması zevkten çok bıkkınlık vermez mi insana? Bir köpeğin bir tavşanı kovalaması niçin bir tavşanın bir köpeği kovalamasından daha zevkli olsun? Eğer hoşumuza giden kovalamaysa her ikisi de bir kovalamadır. Ama avcılara asıl keyif veren bu değil, bir hayvanın ötekini parçalayıp öldürmesidir. Oysa insan nasıl olur da, bu kan dökmeden, güçlünün güçsüzü, zalimin masumu alt etmesinden, azgın bir köpeğin ürkek tavşanı parçalamasından zevk duyabilir?"

İtalyan denizci John Cabot, 1502'de İngiliz kralı VII. Henry'e Yeni Dünya'dan armağan olarak üç yerli getirir. İngilizler gibi giydirilen yerliler Westminster Sarayı'nda meraklılara sunulurlar. Büyük olasılıkla Thomas More'un görmüş olduğu ilk yerliler bunlardır. Sosyal adaletin olmadığı bir ülkede ürkek gözlerle etrafı seyreden üç yerlinin özlemini duydukları ülkenin nasıl bir yer olacağını düşünen More, Utopia'ya giden yolu bulur böylelikle!..

VIII. Henry, ünlü kişilerden çıkardığı yasaya boyun eğeceklerine dair and içmelerini ister. Kralın isteğini kabul etmeyen More, 1534 yılının Mart ayında tutuklanarak Londra Kulesi'ne kapatılır. 1 Temmuz 1535'de yapılan yargılanmasında pişman olup düşüncesini değiştirirse bağışlanacağı söylenir. Thomas More'un yanıtı şöyledir: "Suç, düşüncesini başkalarına yamakla olur. Oysa ben sustum sadece. Böyle sustum diye hiçbir yasa beni, adalete göre, haklı olarak cezalandıramaz."

İdam cezasına çarptırılan More, 1535 yılının 6 Temmuz günü kafası kopartılarak öldürülür. Çıkacağı idam sehpasının yıkılacak gibi olduğunu gördüğünde yanındakilere alaycı bir şekilde seslenir: "Rica

ederim, siz beni şuraya sağ salim bir çıkarın hele; inerken durumu nasıl olsa idare ederim!.."

Gözlerini cellâda bağlatmayıp bu işi kendisi yapan Utopia'nın yazarı başını kütüğe koyduktan sonra sakalını özenle düzeltip son sözünü söyler: "Ne de olsa sakalım vatana ihanet etmedi. O da benimle birlikte idam edilmesin."

Birçok dilde yayınlanan Utopia İngilizceye Thomas More'un ölümünden 16 yıl sonra, 1551'de çevrilir!

Kırmızı Ceket'ten Al Giysi'ye...

Bir dostu Amerikan düzyazılarını içeren "An Anthology of American Prose" adlı kitaptan söz açar Salâh Birsell'e. Kitabın ilk yazısını da çevirmiştir üstelik. Kızılderili reis Algiysi'nin 1805 yılında verdiği söylevin yapmacıksız bir dile sahip olması Salâh Birsell'in dikkatini çeker. Derlemeleri (güldesteleri) sevmemesine rağmen Algiysi'nin düşüncelerinden etkilenip "Kızılderililerin Dönüşü" adlı bir denemeyi kaleme alır. Biz de, Salâh Birsell'in "1001 Gece Denemelerimin ikinci kitabı olan "Yapıştırma Bıyık"ta yer alan yazıdan Algiysi'nin sözlerini okuyalım:

"Kardeş, bir zamanlar bizim topraklarımız uçsuz bucaksızdı. Sizinse, bir karışı geçmiyordu oturduğunuz yerler. Gel zaman git zaman, kocaman bir topluluk oldunuz siz. Bize, yaygımızı serecek bir toprak parçasını bile çok gördünüz. Bütün yurdumuzu elimizden aldınız da, gene gözleriniz doymadı. Şimdi de kalkmış, bize dininizi aşmaya savaşıyorsunuz. Kardeş, dinle biraz daha. Buraya, Yüce Tanrının yolunda gidelim, ona tapalım diye gönderildiğini söylüyorsun. Bunun doğru olduğunu nasıl, nereden bileceğiz biz? Anladığımıza göre, sizin dininiz bir kitapta yazılıymış. Bu kitap size seslendiği kadar, bize de ses ediyorsa, nasıl oldu da bize, yalnız bize mi, atalarımıza, bugüne kadar gönderilmedi? Bu kitabın içindeki bilgilerden neden şimdilere dek yoksun kaldık? Bu bilgilere ulaştıracak araçlar niçin geçmedi elimize? Bu konuda bütün bildiklerimiz, senin sözlerine dayanıyor. Beyaz insanların bunca aldattığı, yanılttığı bizler, bunların doğruluğuna nasıl inansın?"

Aslında Salâh Birsel'in ilgisini çeken "Geronimo'nun Oğlu", "Kızılderililerin Dönüşü" gibi kovboy filmleriyle Kızılderilileri aşağılayan Amerikalıların kitabın ilk sayfalarına Algiysi'nin yazısını oturtmalarıydı. Salâh Birsel "Eldorado" adlı bir başka denemesinde de beyaz adamın kıyımlarını anlatır. İşte bunlardan biri: "1779 yılının Ocak ayı başlarında Gnadenhutten'de oturan Kızılderililer Pittsburgh'a getirilip iki eve kapatılırlar. Kendilerine şu uyarı yapılır:" "Madem topunuz Hıristiyansınız, öyleyse ertesi gün ölecek bir Hıristiyan gibi ölüme hazırlanın." Ertesi gün elleri çekiçli beyaz adamlar Kızılderililerin arasına dalarlar. Kan ter içinde kalan çekici arkadaşına verirken şunları söyler: "Al biraz da sen salla. Ben on beş kişi temizledim. Sanırım iyi bir iş çıkardım."

Algiysi ile "Eldorado" adlı denemede de karşılaşırız. Ama Salâh Birsel, Kızılderili reisi bu kez "Kırmızı Çeke" adıyla sunmaktadır okura: "Atalarınız bizden küçük bir toprak parçası istedi. Onlara acıdığımız için dileklerini geri çevirmedik. Aramızda yer aldılar. Onlara mısır ve et verdik. Onlar buna karşılık bize zehir (içki) sundular. Beyazlar bir kez memleketimizi tanıyınca, hemen sağa sola haber saldılar. Yeni yeni insanlar geldi. Biz onların dostça geldiğini sandığımızdan hiç korkmadık. Çünkü bize kardeşim diye sesleniyorlardı. Sözlerine inandık. Bu kez onlara daha geniş bir yer verdik. Kısa zamanda sayıları arttı. Daha çok toprak istemeye başladılar. Sonunda bütün yurdumuzu istediler. Gözlerimiz açıldı. Savaşlar oldu. Beyazlar bizimle savaşmak için içlerinden kimilerine paralar verdi. Halkımızın büyük bir çoğunluğu öldürüldü. Beyazlar bizi içkiye de alıştırdılar. İçki yüzünden de binlerce Kızılderili kırılıp gitti. Kardeşlerim, eskiden bizim topraklarımız çok genişti. Sizinkiler ise çok küçük. Şimdilerde ise siz, büyük bir ulus oldunuz. Bize yatağımızı serecek kadar bile bir toprak parçasını çok görüyorsunuz."

Algiysi'nin "Eldorado" adlı denemedeki son sözleri "Kızılderililerin Dönüşü" adlı deneme yer alan sözlerinin başlangıcını oluşturuyor. Eldorado'yu içinde barındıran "Paf ve Puf" adlı kitabın 1981'de yayınlandığını göz önüne alacak olursak, Salâh Birsel'in Kırmızı Ceket'i, Algiysi'ye dönüştürdüğünü söyleyebiliriz. Yapıştırma Bıyık'ın ilk baskısı ise 1985 yılıdır.

Beyaz adamın Kızılderililere yaptığı kıyımın boyutlarını Eldorado'nun paragrafları arasına dikilen bir mezar taşının üstünde yazılanları

okuyarak algılayabiliriz: "Burada Ynn S. Love yatmaktadır. Yaşamı boyunca Tanrının kendisine adadığı 98 Kızılderili'yi öldürmüştür. Yılsonuna değin bu sayıyı yüze çıkaracağını umarken İsa'nın kollarında ölümsüzlük uykusuna dalmıştır."

Eldorado, beyaz adamın düşlerindeki "Altın Ülke"nin adıdır!

Sarı Şeytan!..

1968 yılının, 17 Temmuz günü hava oldukça sıcaktır. Böylesi günlerde en serin yerin bir sinema salonu olacağını çok iyi bilen Oktay Akbal'ı bir film izlerken görürüz. Yazar, "Arkansas Altını" adlı film ile ilgili düşüncelerini günlüğüne şöyle aktarır: "Arkansas'ta altın arayan Almanlar. Belki de vardı o günlerde Arkansas'ta Almanlar! Film Almanya'da çevrilmiş, Kızılderililer bile Alman."

Kristof Kolomb, zengin olmak umuduyla gelmişti Amerika'ya. Kraliçenin desteğini alabilmek için inanılması güç vaatlerde bile bulunmuştu: "Majeste, hayalimin gerçekleşmesiyle bütün Hıristiyan âlemiyle paylaşmak istediğim bir başka amacım daha var: Alıp getireceğimiz tüm altın, gümüş ve mücevherlerle Kudüs'ü kurtarabiliriz." Görüldüğü gibi Kolomb'un amacı bir mücevher kutusu bulmaktı! Pusulası Hindistan'a değil, altına çevriliydi. Kolomb, eli boş dönse de, 1492'de kıtanın batı kıyılarında altın bulunduğu haberinin yayılması, geçen süreç içerisinde biriken göç dalgasının Kızılderililere Barış anlaşmasıyla verilen son toprakların da işgaline neden olur. Bu yüzden Maksim Gorki, Amerika'yı anlatan kitabına "Sarı Şeytanın Ülkesi" adını verir.

Rahip Antonio de Muntanos, Kızılderililerin altın uğruna katledildiği gerçeğini daha ilk yıllarda görmüş ve şu soruyu sormuştur: "Kızılderilileri ne hakla böyle acımasız ve korkunç bir biçimde tutsak edersiniz? Altın elde etmek amacıyla her gün öldükleri, daha doğrusu sizler tarafından öldürüldükleri bir gerçek değil mi? Onları da, kendiniz gibi sevmek zorunda değil misiniz?"

Eski bir Mısır şiiri "Dünyada ne kadar kötülük varsa başı altındır" der... Amerika'nın gerçek zenginliği olan yerli halkın kültürü altın uğruna

acımasızca harcanır. Altın bulunur ama Kızılderililer kaybedilir. Böylelikle de, insanlık kültürü biraz daha yoksullasın

Altın bulunduğu haberinin duyulması üzerine, girişine "Altın Kapı" denilen San Fransisco limanında bir geminin demirleyeceği yer bulmak oldukça zorlaşır. Altın aramaya gelen gemicilerin limanda terk ettikleri gemilerin arasında gezinirsek yelkenleri söken bir adamla karşılaşırız. İlk bakışta, topraklarının işgal edilmesine kızan bir Kızılderili sanılsa da, yanına yaklaşıldığında yelkenleri şokenin "Loeb" adında bir göçmen olduğu anlaşılır. 1847'de Amerika'ya gelen 20 yaşındaki delikanlı, Bavyeralı Yahudi bir ailenin çocuğudur. Babasını yetersiz beslenme sonucu kaybeden genç adam "Yeni Dünya"ya adım atar atmaz adını yeniler: Levi Strauss L.

Yelken bezlerinden pantolonlar dikecek olan Levi Strauss, zengin olabilme hayallerini altın madenleri yerine, madencilere dikeceği sağlam pantolonlardan kazanacağı paralarda görür. Kanada bölgesindeki Kızılderililer paraya "Fransız'ın Yılanı" adını takmışlardı. Genç adam, cebini yılanlarla doldurmakta fazla geç kalmayacaktır.

Madenciler ve Kızılderililer arasındaki gerginliği Eduardo Galeano'dan okuyoruz: "El Molino bu altın sahillerde mantar gibi bitmiş olan sayısız kamplardan biridir. Günün birinde El Molino'daki madenciler, uzak servi ormanlarından sütun sütun duman yükselmekte olduğunu ayırmıyorlar. Geceleyin rüzgârla alay eden bir sıra yangın görüyorlar. İçlerinden biri sinyalleri tanıyor: Kızılderililerin telgrafı, kabileleri, yabancılara karşı savaşa çağırılmaktadır. Anında madenciler yüz yetmiş tüfek toplayıp yerlileri gafil avlayan bir baskın düzenliyorlar. Yüz tutsak ve bunların on beşini ders olsun diye vuruyorlar."

Altının değerli bir maden olmasının nedeni hiç şüphesiz ki, dayanıklılığının yanı sıra yüzeyinin ışığı çok iyi yansıtmasıdır. Yoksa insanlar, altını değil de, üstündeki ışığı mı seviyorlar? Bir elimize konan altının ve öbür elimize tutuşturulan sıradan bir taşın ne farkı vardır ki karanlık bir odada?

Sinema salonunda bıraktığımız Oktay Akbal'ın yanına dönelim. Birazdan film arası verilecek ve ışıklar yandığında yazarımız arka sırada oturan Melih Cevdet Anday ile göz göze gelecektir!

Kanguru Ne Demektir?..

İngiliz denizci Kaptan James Cook, 18. yüzyılda Avustralya kıtasına adım attığında daha önce hiç görmediği bir hayvanla karşılaşır. Yanındaki yerliye hayvanın adını sorunca "Kanguru" yanıtını alır. Böylelikle, arka ayakları üstünde sıçrayarak yol alan, yavrularını karnındaki kesesinde taşıyan ve kızdırılmadığı sürece son derece uysal olan hayvan o günden sonra "Kanguru" adıyla anılır.

1778'de, Sandvich adalarında bir yerli tarafından öldürülen James Cook'un "Bu hayvanın adı ne?" diye sorduğu yerli tarafından da sevildiği söylenemez. Çünkü, Kanguru sözcüğünün Avustralya yerlileri dilindeki gerçek anlamı şudur: "Bilmiyorum!.."

Bir kanguru sıçrayışı yaparak koltuğuna oturalım bir sinemanın. "Kurtuluş Günü" adlı filmi seyrediyoruz beyazperde de. A.B.D. Başkanı, uzaylıların açtığı ateşten sağ kalmayı başaramamış pilotları bir hangarda toplamış son saldırı öncesi söylev çekiyor: "Gemileri bizden daha büyük olabilir. Bizden daha ileri bir uygarlık olabilirler. Ama kazanan biz olacağız"... Mister President'in bu sözleri üzerine gaza gelen pilotlar, dünyanın kaynaklarını sömürmek isteyen uzaylıların üstlerine atılarak, insanlığa karşı yapılan soykırımı son verirler.

İzlemekte olduğunuz "Bir Sunay Akın Filmi" olsaydı, başkanın sözlerini içeren sahne başka türlü çıkardı karşınıza: Mister President'in söylevinin ardından pilotlar yine uçaklarına koşarlar ama aralarından biri yerinden kımıldamaz. Dolduruşa gelmeyen pilot, başkanın "Sen niye gitmiyorsun yavrucuğum?" sorusu üzerine konuşur: "Çünkü size inanmıyorum. Kolomb ve adamları topraklarımızı elimizden almak için gemileriyle geldiklerinde atalarımız da, sizin gibi konuşuyordu. Ama, kaybeden biz, yani Kızılderililer oldu!.."

Ogalalar ve Cheyenneler, General Custer'e, saatlerce atından inmeyip kendilerini kovaladığı için "Sağlam Kıç" adını takmışlardı. Kızılderili soykırımının sorumlularından biri olan George Armstrong Custer, o denli zekiymi ki, ünlü savaş akademisi West Point'te, 34 öğrencili sınıfın başarı listesinde son sırada yer alıyordu! Kurtuluş Günü filmiyle insanlara verilmek istenilen mesajın aksine, Barış yerine saldırganlığı

yeğleyen hep A.B.D olmuştur. Washington, Jefferson ve Lincoln ile birlikte Rushmore dağında kayalıklara oyulmuş dev bir büstü bulunan Roosevelt'e kulak verelim: "Kudretli uygar ırkların savaşma güdüsünü hiç bir zaman yitirmemeleri gerekir"... Şu işe bakın ki, bir filmde General Custer rolünü ileride A.B.D'nin başkanlığını yapacak olan Ronald Reagan oynamıştır.

Kızılderililer Custer'e, beyaz adam ile dost olduklarını ama demirden yol üstünde ıslık çalarak ve öfkeli dumanlar savurarak yol alan "Demir At"ın kendilerine ayrılan topraklardaki av hayvanlarını kaçırdığını söylemişlerdi. O yıllarda tren, Kızılderililer için Kurtuluş Günü filmindeki uzay gemilerinden farksızdı. Bu filmi izleyenleri gözü açık uyutmaları gibi uzun süren yolculuklarda trenlere arkaya kadar yatabilme özelliğine sahip koltuklar konulmuştu. Yolcular, biletlerini şapkalarının kenarlarındaki kurdelenin arasına sıkıştırarak uyurlardı. Böylece, kontrolörün sizi uyandırıp bilet sormasına gerek kalmazdı. Trende uyumayan yolcular da vardı ve bunlar, zengin olma umuduyla geldikleri toprakların asıl sahibi olan Kızılderililere tarlada çalışırken trenin penceresinden zevk olsun diye ateş ederlerdi.

Uyuyan Tavşan adlı uyanık bir Kızılderili, rayları iki yana açarlarsa Demir At'ın devrileceğini ve böylelikle peşinde sürüklediği tahta evlerde neler olduğunu öğrenebileceklerini ortaya atar. Öneriyi beğenen Kızılderililer Demir At'ı devirmeyi başarırlar. Tahta evlerin kapılarını açtıklarında un, şeker, kahve çuvaları, ayakkabılar ve fıçılar dolusu viskiyle karşılaşır. Ateş suyunu içen Kızılderililer bir vagona buldukları kumaşları atlarının kuyruklarına bağlayarak dörtnala uzaklaşırlar. Trendekiler, toz bulutu içinde dalgalanan rengârenk kumaşların ardından bakakalırlar...

Amerika'yı boydan boya kat eden Kuzey Pasifik Demir Yolu'nun açılış törenine Oturan Boğa da davet edilir. Konuşma yapmak üzere kürsüye çıkan Oturan Boğa'nın sözlerini yanındaki subay konuklara şöyle çevirir: "Kızıl ve yumuşak kalbimle size hoş geldiniz diyorum"... Alkış seslerine bir anlam veremez Oturan Boğa. Kendi diliyle şunları söylemişti çünkü: "Bütün beyaz insanlardan nefret ediyorum. Yalancı ve hırsızsınız. Topraklarımızı alıp bizi sürgün ettiniz."

Kurtuluş Günü filmi izlediğim sinema salonunun perdesinde "The End" yazısı okunduğunda büyük çoğunluk ayağa kalkmış ve ağızları

mutluluktan bir karışık olarak A.B.D'nin dünyayı kurtarışını alkışlıyordu...

Oysa ben, Cevat Kurtuluş'un bir filmi izlemeyi tercih ederdim!

Kölenin Bileklerindeki Zincir!..

Fransız şair Arthur Rimbaud "Sarhoş Gemi" adlı şiiriyle ünlenir. Şiirin ilk dizeleri şöyledir:

Ölü sularından iniyordum nehirlerin
Baktım yedekçilerim iplerimi bırakmış
Cırlak Kızılderililer, nişan atmak için
Hepsini soyup alaca direklere çakmış

Kızılderilileri "cırlak" olarak gören ve şiirinde onlara işkenceci rolü veren Rimbaud yaşamda da kendisine "beyaz adam" rolü biçer. Bu yüzden, şiiri erken yaşta bırakıp köle ticareti yapmasına şaşırılmaması gerekir.

Köle tüccarlığına soyunan şairden, yaşamının bir bölümünde köle olan yazara geçelim. Cervantes, İnebahtı savaşında Osmanlı donanmasına karşı savaşır ve sol elini kullanamaz hale gelir. 1575 yılının Eylül ayında Türklere esir düşen İspanyol yazar Cezayir'de beş yıl köle olarak yaşar. Bu süreçte kaçmayı denese de başarılı olamaz. Efendisinin İstanbul'a dönüşü nedeniyle özgürlüğüne kavuşan Cervantes, yazarlık serüveninin en önemli eseri saydığı La Galatea'yı Cezayir'de yazar. Ama kendisini üne kavuşturan, Valladoide'de tutuklandığı yıl olan 1605'de kaleme aldığı Don Kişot adlı kitabıdır.

Cervantes Don Kişot'ta, Kızılderilileri Rimbaud gibi karalamak yerine topraklarını işgal eden sömürgecileri eleştirir. Don Kişot arkadaşı Sancho'ya seslenir: "Bana kaç kez yol arkadaşlığı etmiş olan Sancho, şunu bil ki, Hint Adalarında adalet ve şöhrete susamış şövalyeleri şan, şeref bekliyor..."

Don Kişot'tan daha kısa boylu ve şişman olan Sancho alaycı bir yanıt verir: "Eh, epeydir dayak yemiyoruz..."

Bu sözleri duymazlıktan gelen Don Kişot, ikna edici sözler söylemeye başlar:"... Onların uşaklarıysa kocaman, hiç keşfedilmemiş krallıklarla ödüllendiriliyorlar."

Sancho'nun "Bin dayak yetmez ona. Bindir dayak istiyor" sözleri üzerine Don Kişot sinirlenir: "Kes sesini Sancho."

Cervantes, Kızılderililerin kimlerle savaşmak zorunda kaldığını soykırımın yapılmakta olduğu yıllarda susmamakta kararlı olan Sancho'nun ağzından açıkça yazar: "Babamız Amerika'nın alçakların barınağı, fahişelerin sığınağı olduğunu söylemedi mi?"

Don Kişot daha da sinirlenir: "Kes sesini dedim."

Ve Cervantes, Sancho'yu konuşturmaya devam eder: "Hint Adalarına doğru yola çıkan herkes vicdanını rıhtımda bırakır."

Don Kişot'un yazıldığı yılın ardından ilk göçmenler Amerika'ya doğru yelken açarlar. Kaptan Nevvport'un gemisiyle yola koyulan İngiliz göçmenlerin hepsi de erkekti. Tütün sömürgeciliğinin ilk adımlarını atan erkekler için sonradan 90 genç kız getirilir. Kızlar tütün karşılığında takas edilirler. Amerika'ya ilk zenci köleler ise 1619 yılının Ağustos ayında Hollandalılar tarafından getirilir.

Avrupa'dan Amerika'ya göç edenleri taşıyan gemilerden biri de "Mayflovver" yani Mayıs Çiçeği'dir. Bu gemiyle 21 Kasım 1620'de gelenler Boston kenti yakınında bulunan Cape Cod burnunda "Plymouth" adında bir köy kurarlar. Sömürgecileri "Plymouth Company" finanse ediyordu!.. Bu arada, Amerika'da en çok karşılaşılan otel adının "Mayflovver" olduğunu da belirtelim.

Gemilerin ambarlarını köleler ve ticaretini yaptığı mallar ile dolduran tüccarların karşısına Cervantes'den yüzyıllar önce dikilen Romalı bir şair vardır. Milattan sonra 34-62 yılları arasında yaşamış olan Persius'un yazmış olduğu şiir elbette Kristof Kolomb için de geçerlidir:

Cepleri şişkin açgözlü tüccarlar koştular Sıcaktan kavrulan Hindistan'a ve güneşe doğru; Değerli ilaçlar ve karabiber getirmek için, İtalyan mallarını baharatla takas etmeye...

Kolomb'a direnen Caonabo'yu ziyaret eden Alonso da Ojeda amacının Barış olduğunu söyler. Özgürlük için iki yıl boyunca dağlarda savaşan Caonabo, Kastilya kralının şenliklerde taktığı mücevherlerin bileklerine geçirilip ata bindirilmesi teklifini kabul eder.

Bileklerindeki kelepçeyle gözünü güneşten ayırmayan Caonabo, yanına Kolomb geldiğinde duruşunu hiç bozmaz. Ama, Alonso de Ojeda'yı her görüşünde ayağa kalkar ve kendisini yenen adamı saygıyla selamlar!..

Kızılderililer Türk mü?..

Fotoğraf Sanatçısı Mehmet Bayhan, 1994 yılında New Mexico eyaletinde bulunan bir Kızılderili köyünü ziyarete gider. Yaşlı bir Kızılderili'nin oturduğu barakada genç bir müzisyen flüt ile çaldığı ezgilerle dolu olan kasetini satmaktadır. Yaşlı adama "Ben Türk'üm sizlerle akrabayız" diye seslenen Bayhan, yanıt alamasa da sürdürür konuşmasını:

"Sizler yüzyıllar öncesinden Asya'dan göç eden bir Türk kolusunuz"... Sözlerine karşılık verilmeyişine bozulan Mehmet Bayhan bir kaset satın alır... Ve tam kapıdan çıkacakken oturduğu köşede bir heykel gibi kımiltısız duran yaşlı Kızılderili sessizliğini bozar: "Çok uzak değil mi?"

Kızılderililer ile Türkler nasıl olur da akraba sayılırlar? Bu sorunun yanıtını Ord. Prof. Dr. Reha Oğuz Türkkan 20, Şubat 1996 tarihli Hürriyet gazetesinde başlayan ve yalnızca iki gün süren yazı dizisinde şöyle verir: "Bu çok eskiye, 15.000-20.000 yıl öncesine varan bir evlenme hikâyesi. O zaman Kızılderililerin ataları Amerika'da değil, Doğu Asya'da, Sibiry'a'da yaşarlardı. Sonra göçmeye başlıyorlar. Bir kısmı Bering Boğazı üzerinden Amerika'ya (Alaska'ya) geçerken, bazıları da Asya'da güneybatıya, Aral Gölü'ne doğru göçüyor. Oradan Ural Dağları'ndan doğuya, Aral Gölü'ne doğru göçüp yerleşmiş olan ak tenli Alpin soyuyla karşılaşıyor, karışıyor, evleniyorlar. İlk Türkler böyle doğuyor, daha sonra bu iki ırkın evlenmesi, Altay Dağları bölgesinde bir kere daha oluyor, bu sefer de ön Türkler-Hunlar ortaya çıkıyor. İşte bunun için Kızılderililer bir koldan bizimle akraba oluyor. Bu sebepten onlara Türk değil, akraba diyoruz."

"Kızılderililer ve Türkler" adlı yazı dizisinin ikinci ve son gününde Sayın Türkkan "Kilim Desenlerindeki Ortaklık" başlığı altında "akrabalık"

düşüncesini bir anısıyla güçlendirmeye çalışıyor: "New York'tayken televizyonda 'Güller Resmigeçidi'ni seyrediyordum; otomobil ve kamyonetler renk renk desenler halinde güllerle donanmıştı. Çeşitli ülkelerin katıldığı bu şöleni TV'ci Chet Huntley anlatıyordu. Bir takı 'Şimdi Meksika Kızılderililerinki geçiyor' diye tanıtınca yardımcısı elindeki kâğıdı işaret etti. Spiker de şöyle özür diledi: 'Kızılderililerin değil, Türkiye Konsolosluğu'nunmuş: Desenler o kadar benziyor ki şaşırdım."

Şurası unutulmamalıdır ki, Kızılderililer ile yalnızca Türk değil, birçok kültür arasında bağlantılar aranabilir. Kızılderililerin yaşam tarzı, kilimleri, folklor ve inançları ile Çingenerler arasında da bir köprü rahatlıkla kurulabilir. Üstelik böyle bir karşılaştırmayı Ernest Hemingvay "Çanlar Kimin İçin Çalıyor" adlı eserinde yıllar öncesinden yapmıştır. Hemingvay'in ünlü kitabından konumuzla ilgili olan bölümü dikkatle okuyoruz:

Robert Jordan, "insanın göğsü de ayının göğsüne benzer" dedi. "Postunu yüzdükten sonra insan adaleleriyle ayı adaleleri arasında büyük benzerlik vardır."

"Doğru" dedi, Anselmo. "Çingenerler ayının insanın kardeşi olduğuna inanırlar."

Robert Jordan. "Amerika'daki Kızılderililer de öyle" dedi. "Onlar bir ayı öldürdüler mi ayıdan af dilerler."

"Ayının postu altında insana birçok benzerlikleri bulunduğu için Çingenerler onun insanın kardeşi olduğuna inanırlar, o da bira içer, o da müzikten hoşlanır, o da dans etmeyi sever."

"Kızılderililer de aynı şeye inanırlar?"

"Demek Amerikan Kızılderilileri de Çingene ha?"

"Değil, ama ayı hakkında onların inançları da aynı."

Yukarıdaki diyalogu okuduktan sonra çanların kimin için çaldığı anlaşılıyor mu?

Sayın Türkkan, Bozkurt motifinin Kızılderililer adasındaki yaygınlığından da söz ederek, Orta Asya'ya göz kırpmıyor, unutulmaması gereken bir nokta da şudur: Kurt yalnızca Asya'da değil, dünyanın birçok köşesinde yaşayan bir hayvandır. Üstelik Kızılderililerin motif olarak kullandıkları hayvan Bozkurt (Canis Lupus) sayılamaz. Amerika'nın batı ve orta bölgelerinde Kızıl Kurt (Canis Niger) ve Kır Kurdu (Canis Latrans) yaygındır.

Kızılderililer ile Çingenerler arasında ayı konusunda inanç benzerliği olması Kızılderililerin Çingene soyundan geldiğini göstermeyeceği gibi Kızılderililer ile Türkler arasında kurt konusundaki ortaklık da, Kızılderililerin Türk soyundan geldiğini göstermez. Çünkü ayı dünyada yaygın bir hayvandır. Tıpkı kurt gibi... Kızılderililerde kanguru motifine rastlamak! Bakın, işte bu şaşırtıcı olabilirdi.

Amerika'ya Kolomb'tan önce Vikinglerin gittiği bilinir. Romalılar, Galliler, Fenikeliler, Japonlar, Çinliler ve Türklerin de gitmiş olabileceği bilim adamları tarafından ortaya atılmıştır. Bu kültür temasları sonucunda Kızılderili dilleri ile Türkçe arasında da benzer sözcüklerin bulunması doğaldır. Yazısının başında, Kızılderililerin atalarının Amerika'da değil (!) Doğu Asya'da yaşadığını söyleyen Ord. Prof. Dr. Reha Oğuz Türkkan, dil benzerliğine de değinerek, son paragrafta şu açıklamayı yapar: "Bu demek değildir ki, Kızılderililerin dili Türkçedir. Urai-Al tay dil ailesiyle irtibatı bile tartışılmalıdır. Kızılderili dillerindeki 300-500 Türkçe kelimenin bir tek anlamı vardır: Tarihlerinin bir çağında (hatta birçok kereler), Türkler Amerika'ya gelmiş, Kızılderililere karışmış ve dillerinden hatıralar bırakmışlardır."

Bir yanda, Kızılderililerin atalarının "Amerika'da değil" Doğu Asya'da yaşaması, öbür yanda, Türklerin Amerika'ya gelip, Kızılderililere karışmaları ve dillerinden hatıralar bırakmaları!.. Bunlar ayrı şeyler değil midir?

Tarihini anımsamıyorum; Cumhuriyet gazetesinde bir yazı okumuştum: Yaşlı bir reise Kızılderililerin Bering Boğazı'ndan geçerek Amerika'ya gelen Türkler olduğu söylendiğinde yanıtı şöyle olmuştu: "Olabilir. Tıpkı, atalarımızın aynı yoldan gidip, Türklerin Kızılderili sayılabileceği gibi!"

Eskimolar Sizin Olsun!..

Buzdağının eriyip akmasını ihanet olarak kabul eder Eskimolar. Buz ülkesinin yaşlı bir kadınının sözlerinden yeni kuşak ile arasında doğan çelişkileri anlayabiliriz: "Torunlarım karın eridiğini söylüyor. Ben bunu kabul etmiyorum. O ağlıyor. Ayrılmayı kim ister ki?"

Elektrik, Eskimoların kulübelerine kadar ulaşmıştır... Ama yaşlılar hoşnut değildir bu yenilikten. Her taraf karanlıkken ampulün altında oturmak istemezler. "Çünkü" derler, "karanlıkta baş başayken daha çok hayal kurabiliyoruz."

Beyaz adam kültürüne karşı olan bir Eskimo'ya kulak veriyoruz: "Bir kere babamla balığa çıkmıştık, ben çok hareket ediyordum. Oltayı attıktan sonra ellerimi avuçlarının içine alıp tuttu, böylece mümkün olduğu kadar hareketsiz kaldılar. Daha sonra oltayı çekmeden önce omzumu sıktı. Ne demek istediğini anlamadım. Benim, şimdi yapacağım şeye dikkat edip bir daha unutmamamı istiyordu. Geçenlerde, torunlarım için patates kızartacaktım ki, gözüme koca bir paket patates gevreği ilişti. Köyümüzün gençleri bu patates gevreklerini her şeyden çok seviyorlar. Yalnız, sonradan ağızlarının tuzunu yıkamak için içtikleri Coca Cola hariç. Patatesleri bırakıp gevrek paketini aldım, ama daha tam tutmadan elimden fırlattım. Babam beni görmüş ve omzumu sıkmişti."

Eskimo töresinde elden ayaktan düşen yaşlılar bir yılkı atı gibi ölüme bırakılırlar. "Ölüme Karşı" adlı şiir böylesi bir yalnızlıktaki Eskimo'yu anlatır.

Görürüm, yaklaşıyor tanyerinin ak köpekleri; geri durun geril yoksa kızağıma koşarım sizi.

İlhan Selçuk da, Cumhuriyet gazetesindeki "Pencere"sini yalnızlığa terk edilen yaşlı Eskimo'ya açar: "Sözde biz uygar dünyada yaşıyoruz. Eskimolar ilkel mi? Çoğu insan, bilimsel teknolojik devrimin çarkları arasında dönen bu dünyada beyaz buz çölünün bir köşesine bırakılmış Eskimo'nun yaşamını sürmektedir. Eskimo töresinden daha gaddar bir kuralın uygulanması, büyük kentlerin gürültüsü ve dağdağası arasında

kaynayıp gidiyor. Hepimiz, sevdiklerimizi uzaklara götürüp, buz çölünün bir köşesine kendi ellerimizle bırakmıyor muyuz?"

Geçmişini düşünecek zamanı bulduğu için kışın sert rüzgârlarına minnettardır Eskimo. Fazıl Hüsnü Dağlarca "Sevgileyin Eskimo" şiirinde kendisini sevgilisiyle birlikte bir kış ayında Buzlar Ülkesi'nde düşler:

Engüzeli şubat ayıdır

Seninle oralardayım Eskimolar ülkesinde

Akar yüreğimden kar solukların aklığı

Kuzeydir özgürlüğü yeryüzünün

Doğadan çıkmamıştır daha ellerimiz ayaklarımız

Yaşamak yaratılıştaki dev olay

Duyuyor musun çingil cingul

Sürezi çingiraklı köpekler taşımakta

Yarı var olmuşluğun ağırık yalnızlığına doğru

Hava su toprak ateş dörtlüsü yok burada Tek çizgidedir evren boyutları
Buzul acımasız doğurgan

Uyanıyorum ki yatağım sımsıcak

Sevişmemizle sımsıcak

Biliyorum koynumdaydın bütün gece

Nâzım Hikmet'in yurtdışına kaçmasına yardımcı olan Refik Erduran, Robert Koleji'nde okuduğu yıllarda ırkçı düşüncelere sahipti. İzlerimiz dergisine Türklerin akınlarını anlatan şiirler gönderiyordu. Erduran. "Sonra o tutkum geçti yavaş yavaş" dediği gençlik anılarını anlattığı "Gülerek" adlı kitabında, anımsadığı bir olayı yazar: "Amerikalı öğretmenlerimizin çoğu sipsivri solcuydu. Ama benim ve sapık ideoloji

sahibi başka öğrencilerin saçma sapan çıkışlarımızı cart curtlu tepkilerle karşılamaz, çoğu zaman gülümsemek ve iğnelemekle yetinirlerdi. Bir gün o öğretmenlerden biri sınıfta Eskimolardan söz ederken yanımda oturan ırkçı oğlan yerinden fırlayıp bağırmişti: Eskimolar Türk'tür!.. Öğretmen şaşırmış, tartışmaya çalışmış, karşısındaki oğlanın sinirli direnişini görünce kahkahayla gülmeye başlamıştı."

Refik Erduran'ın ve arkadaşlarının Turancılıkları öğretmenlerin itici olmayan yaklaşımlarıyla zaman içerisinde değişir ve Marx'ı keşfederler. Bunda, Eskimoların Türk olduklarını iddia eden öğrenciye öğretmenlerinin o gün vermiş olduğu şu yanıtın da büyük etkisi vardır: "Tamam, tamam! Çok istiyorsanız. Eskimolar sizin olsun!"

Eskimoların Eskimeyen Şiirleri

Kızılderililerin topraklarını işgal eden beyaz adam güneye doğru ilerlediğinde yakaladıkları av hayvanlarını pişirmeden yiyen bir toplulukla karşılaşır ve onlara "çiğ et yiyen" anlamına gelen "Eskimo" adını verir. Eskimoların kendi dillerinde adları ise "İnnuiftir.

Önder ve başkan tanımayan Eskimoların toplumsal birimleri aileden öteye gitmiyor. Yaşlı, akıllı kişilere saygı duyuyorlar ama önderlik yetkisi vermiyorlar. Eskimolarda toplumsal ve ekonomik sınıflaşma da söz konusu değildir. Herkes eşittir ve doğal koşullara karşı elbirliğiyle yaşam kavgası verirler. Belki de bu yüzden, kapitalizmin kan çanağına dönüştürdüğü dünyaya çatisından bakıp kendilerine "İnsanlar" yani "İnnuit" adını takmışlardır!

Avcılık, Eskimoların tek geçim kaynağı... Ama yaşadıkları ortama bakarsak bu konuda pek şanslı olduklarını söyleyemeyiz. Şiirlerinde en çok ele aldıkları konunun başında avcılık gelir. İşte bir örnek:

Ne hoş bir iş Geyik avlamak! Ama binde bir Üstesinden geliyoruz
Başardık mı da düzlükte Parlak bir alev gibi Dikilip duruyoruz

İlkel topluluklarda şiirler "salt şiir" olarak yaratılmamıştır. Ya şarkı güftesidir ya da dans eşlemesidir Eskimoların ayrıcalığı müziksiz ve danssız şiirlere de sahip olmalarıdır. Kişisel duygularını anlatan şiirlerin sayısı da az değildir:

Yaşlandım artık,

Bunca yıl yaşadım,

Çok şeyler öğrendim ama

Dört bilmeceyi çözemiyorum.

Biri güneşin çıktığı yer, Biri ayın ne idüğü, Biri kadınların kafası, Biri de insanlarda bunca bit.

Eskimolar şiirlerinde süslü sözcüklere yer vermezler. Duygularını apaçık, -yaşadıkları coğrafya gibi çırılçıplak söylemişlerdir. Süslemecilik yalnızca büyü şiirlerinin kendine özgü dilinde çıkar karşımıza. Şiirlerinde uyak da yoktur. Olsa bile rastlantıdır. Bu özellikler bizi, Orhan Veli ve arkadaşlarının 40'lı yıllarda başlattıkları Garip şiirinin kapısına getirir. Bu şiir hareketini değerlendirirken botlarımızı, kabanımızı giymek, kaşkolümüzü iyice sarmak ve eldivenlerimizi taktıktan sonra kütüphanemizdeki kitaplarla yetinmeyip şiirin kütüphanesine doğru yola çıkmak gerekir!.. Ülkemizde "Garip" diye adlandırılan şiirin sınırlarını ortaya çıktığı yıllar ile sınırlayanları bir Eskimo şiiriyle kartopuna turalım:

Yoksul ve zavallı: bu toprak, Yoksul ve zavallı: bu buzlar, Yoksul ve Zavallı: bu hava, Yoksul ve Zavallı: bu deniz Yoksul ve zavallı.

Eskimolar ile uzun yıllar birlikte yaşamış olan Peter Freuchen'e göre bu insanlar yaşadıkları onca zorluğa, kötü koşullara karşı iyimserliklerini asla yitirmiyorlar. Yaşantılarında önemli yer tutan bir canlı da balınadır. Birçok Eskimo, balinaların kemiklerinden yaptıkları kulübelerde yaşıyorlar. Ağacın olmadığı bir coğrafyada insanın yaratıcılığının kaçınılmaz bir sonucudur bu durum. Böylesi yapıların içinde balina eti yiyorlar ve yağıyla ısınıyorlar. Kızılderililer için buffalo ne denli değerli ise Eskimolar için de balina aynı öneme sahiptir. Yaşadıkları yerlerin dünyanın en güzel bölgesi olduğuna yürekten inanıyorlar. Sağlık ve iyiliğin Eskimolara göre bir tek kaynağı vardır: Kahkaha!.. Bu sözlerin doğruluğunu bir şiirde buluyoruz:

İçimden gülmek geliyor, kızığım kırıldı diye,

Kaburgaları çıktı diye gülmek istiyorum.

Yolun ortasında buza saplanmışım, başımın çilesi.

Gülmek geliyor içimden

Oysa gülecek ne var bunda?

Şiirin, adaletin temeli olduğuna inanır Eskimolar. Davacı ve davalı köy meydanında davul çalıp şiirler okumaya başlar... İki taraftan hangisi okuduğu şiirlerle seyircileri haklı olduğuna inandırırsa davayı o kazanır!.. Şiirlerinde çokça karşılaşılan imgelerden biri de ölümdür:

Cana can katardı yaşamak Denizin buzları üstünde. Ama buz sevinç getirdi mi bana? Durmadan kaygılandım Alabalık oltaya vurmuyor diye.

Şiire "Anerka" diyor Eskimolar. Anlamı; soluk!., onlar için şiir soluk gibi gözle görünmeyen, elle tutulmayan, nereye gittiği belli olmayan bir şey... Ve de, o denli gerekli!

Yüreklerini şiirle ısıtan bu güzel insanların dünyasından ayrılırken, Eskimo şiirinden şu iki dizeyi de yanımıza almayı unutmayalım:

Sözler erir gider

Sise bürünen tepeler gibi ""

Ay Üssü Urfa

1507 yılında Almanya'da basılan "Cosmogaphiae Introductio" adlı coğrafya kitabında Martin VValdseemüller şunları yazar: "Amerigo Vespucci tarafından dünyanın dördüncü bir kısmı keşfedildi. Avrupa ve Asya, kadın adları almış olduğuna göre bu yeni kısma da, onu keşfeden keskin görüşlü adamdan dolayı 'Amerige' (Amerigo'nun toprağı) ya da Amerika adının verilmemesi için hiçbir sebep göremiyorum."

18 Mayıs 1499'da okyanusa açılan iki gemi Yeni Dünya'ya konulacak adı taşıyordu. Beyaz adamın yeni bir toprak parçasıyla karşı karşıya olduğu

gerçeğini ilk kez dile getiren Amerigo Vespucci eski bir banka memurudur!..

Kolomb'un adım attığı yerlere Batı Hint Adaları veya Yeni Dünya anlamına gelen "Mondus Novus" deniliyordu. Araştırmacı George Bijur, kıtaya adını veren Floransalı denizcinin bir imzasını bulur ve Kızılderili topraklarına beyaz adamın bir türlü doğru ad koyamadığını ortaya çıkarır: "Emericus Vespucius"...

Kızılderililerin Türk oldukları iddiasına bir çifte de attan gelmektedir. Amerika (ya da Emerika) yerlileri Asya'dan gelmiş olsalardı atı tanımaları gerekirdi. Oysaki Kolomb öncesi Kızılderili eşyalarının üstlerindeki motiflere bakılacak olunursa atın resmine rastlanılmaz. Çünkü bu hayvan, Yeni Dünya'nın topraklarını Kolomb sonrasında eşelemeye başlamıştır. Öyle ki, yerliler ata binmiş İspanyol askerlerini mitolojide yer alan Sentorlar gibi tek bir yaratık sanırlar.

Komançi ve Apaçiler ölen reislerini atlarıyla birlikte gömerlerdi. Ölen reisin en çok sevdiği atın üstüne silahlar ve çizmeleri konularak çadırının çevresi 9 defa dolandırılırdı. Ardından, kurban edilen atın ve reisin cesedi kayalar ile örtülürdü. Bu tören Göktürklerin gömü adetlerine çok benzemektedir. Kızılderililerdeki at kültürünün Türkler ile yakınlık göstermesi birbirinden habersiz olarak da ortak yaşam biçimlerinin oluşacağını göstergesidir. İlhan Berk yazmış olduğu "At" adlı iki dizelik şiiriyle bir Kızılderili ozanın duyarlığını yakalar:

Kış sabahında bir atı görmek bile güzel Kızılderili bir ozan için.

M.S. 160 yılında bir Samosata kentine gelen kervanlardaki yolcular Yunan asıllı şair Lucian'ın anlatmış olduğu hikâyeyi heyecan içerisinde dinlerler. Lucian, kervansarayın bir köşesini mesken tutmuş, geçimini hikâye anlatarak sağlamaktadır. Hikâyeye göre Lucian ve arkadaşları "Yabancılar Denizi" diye bilinen Atlas Okyanusu'na açılırlar. Büyük bir fırtına yelkenli gemiyi bulutlara savurur. Yedi gün, yedi gece gökyüzüne doğru uçan gemi aya iner sonunda!..

Ay kralının askerleri Lucian ve adamlarını yakalamakta geç kalmaz. Uzaylılar, çıplak kafalı, kısa boylu ve uzun sakallıdırlar. Geceleri uyumak için gözlerini çıkarıp karınlarındaki ceplerine koymaktadırlar. Ay kralı esirlere, güneşle olan savaşlarında kendilerine yardım etmeleri

koşuluyla serbest bırakılacakları sözünü verir. Güneşin askerleri kan emici karıncalar ve pirelerdir. Bunlar, dev örümceklerin sırtında savaşırken, ay askerlerinin Pegasus'a benzeyen kanatlı atları vardır. Savaşın kazanılmasıyla Lucian ve arkadaşlarının geri dönüş yolculukları başlar. İpek kanatlı katırların çektiği gemileri akbabalardan oluşan bir birliğin koruması eşliğinde dünya sularına iner.

İlk uzay romanı kabul edilen "Ay Savaşçılarının belgeleri Berlin Müzesinde bulunmaktadır. Lucian, düşlerine fırtınayı karıştırmayı belki de, Amerika'ya ulaşacaktı!?"

Televizyon dizisi Uzay 1999'da dünyanın uydusundaki yerleşim biriminin adı "Ay üssü alfa" idi. Oysa buranın gerçek adı "Ay üssü Urfa" olmalıydı. Çünkü şair Lucian'ın hikâyeyi anlattığı kervansarayın bulunduğu Samosata kenti Urfa'daydı

Atatürk Ve Kızılderililer

Mustafa Kemal Atatürk'ün okumuş olduğu kitaplardan biri de "Cihan Tarihinin Umumi Hatlarıdır. Bu eser, Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti tarafından 1927 yılında Devlet Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın yazarı Herbert George Wells, şu yargıya varır: "Amerikan yerli halkı Moğol ırkına mensuptur."

1. cildin 116. sayfasında yer alan söz konusu tümce Atatürk tarafından önemsenmiş ve altı çizilmiştir. Wells, kitabının sayfalarında Kızılderililerin gamalı haç kullandıklarını ve uğur saydıklarını da açıklıyor. Görüldüğü gibi Kızılderililerin "Türk" ya da "Çingene" oldukları savının yanına bir yenisini daha eklememiz gerekiyor!..

Atatürk, Amerika'daki eski uygarlık ile Türkler arasında bir köprü olup olmadığının araştırılması konusunda Meksika'daki elçiyi görevlendirir. 1930'lu yıllarda okutulan tarih kitaplarında Türk Tarihi'nin Göktürlere Hunlara kadar dayandığı yazılıdır: "Türkler bunlardan bile daha eskidir. Sümerler Türk'tü ve Orta Asya'dan göçerek, Orta Doğu'ya gelmişti. Bunun gibi eski tarihin klasik medeniyetlerini ilk kuranlar hep Orta Asya'dan çıkma Türklerdi."

Kızılderili kültürü ile yeryüzünün diğer kültürleri arasındaki benzerliğe şairler, bilim adamlarından çok daha duyarlı yaklaşmışlardır. Şairler kesin bir yargıya varmak yerine konuya soru işaretleriyle değinmişlerdir. Necati Cumalı, "Yeşil bir at sırtında" adını verdiği güncesine Paris'te gezmiş olduğu bir sergiyi yazar: "Petit Palais'de Peru sergisini gezdim. İnka kilimleri özellikle büyüledi beni. Açıklaması güç. Amerika'nın bulunmasından önce yerlilerin yarattıkları ile Asya, Afrika insanların buluşları arasında akrabalıklar var. Birbirlerinden habersiz miydiler gerçekten? Yoksa Kristof Kolomb'dan önce Amerika'ya geçenler mi oldu?"

Kristof Kolomb'un Amerika'yı adım atışından 2023 yıl önce, Brezilya'da bulunan Parabia nehrinin kıyısına bir taş dikilir. Taşın üzerinde neler yazılı olduğunu okursak Necati Cumalı'ya yanıt vermiş oluruz: "Biz Merchant King (Tüccar Kralı) kentinden gelen Sidonyalılarız. Deniz bizi bu uzak adaya sürükledi. Kral Hiram 19 yaşındayken Tanrı ve Tanrıçalara bir genci kurban ettikten sonra denize açıldık. On gemi ile birlikte iki yıl sürece yol aldık. Sonra, Baal Tanrısının emri ile onlardan ayrıldık. Böylelikle 12 erkek ve 3 kadın bu Demir Ada'ya geldik. Reisleri olan ben, geri dönecek kadar korkak bir adam mıyım? Hayır! Tanrı ve tanrıçalar yardımcımız olsun."

Pierre Marc ve Michal Brix'in birlikte hazırladıkları "Yeni Dünya'nın Keşfi Kolumbus" adlı kitabın önsözünde yer alan Kolomb hakkındaki şu sözler doğru değildir: "Tarihteki ilk kaptan olarak o hiç bilinmeyen okyanusta bir gidişgeliş yolu buldu." Brandeis Üniversitesi'nde Akdeniz Medeniyet Tarihi'ni inceleyen bölümün başkanı Cyrus Gordon, "Kolomb'dan Önce" kitabında Milattan önceki devirlerde eski ve yeni dünya arasında bir köprü kurulduğunu ispat eder. Yani, Kolomb'un yol aldığı okyanus hiç de "bilinmeyen" sular değildi. Arkeoloji'nin gelişmesiyle Orta Amerika'da bulunan Kolomb öncesine ait zenci kafatasları da, yalnızca Avrupa değil, Afrika ile Yeni Dünya arasında da, bir "gidişgeliş" yolu olduğunu kanıtlar.

Kolomb'dan yıllar önce Amerika'yı ziyaret edenler arasında Japonlar da vardır. Arkeologlar, Ekvator'da Milattan önce yapılan Japon kültürüne ait tabak ve çanaklar bulmuşlardır. Hoeishin adlı bir Budist rahip ise Milattan önce 449'da, Çin'in doğusundan yaklaşık 11.500 km. uzaklıktaki bir memlekete gittiğini yazmıştır. Gezgin, karşılaştığı insanları şöyle anlatır: "Ne kaleleri, ne surlarla çevrili kentleri, ne silahları ve ne de

askerleri var. Zaten savaş yapmıyorlar ki!" Meksika'da sürdürülen Arkeoloji çalışmalarında Romalılara ait bir heykel başı bulunurken, Yunan kültürüne ait kaplar da çıkarılmıştır. Romalıların gemileri Kolomb'un gemisi Santa Maria'dan çok daha büyük olup, Okyanus'un dalgalarıyla rahatlıkla boy ölçüşebilecek güçtedirler. Çin gemileriyle de, okyanusta yolculuk yapmak olasıydı. Bu bilgilerin ışığı altında Kızılderililer ile diğer yeryüzü kültürleri arasında Kolomb'dan önce bir çok kez temas yaşandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Yanılgı, Kolomb'un Amerika'ya ulaşan "ilk kaptan" olarak değerlendirilmesidir. Titicaca gölünün etrafında yaşayan Kızılderililerin kullandığı Ouechua dilinin Türkçeyi andırması temasın içerisine Türkleri de belki katabilir... Ama, böylesi bir varsayım, Kızılderilileri Türk yapmayacağı gibi ziyaretlerin karşılıklı olabileceğini ve beyaz adamın yalnızca kendi yolculuklarını ele aldığını unutturmamalıdır.

Necati Cumalı, Paris'te gezdiği sergi üzerine olan düşüncelerini güncesine aktarmaya devam eder: "İnka kilimlerinde arı kuşları, papağanlar Doğu kilimlerinde, bizim Anadolu kilimlerinde görülen kuş desenleriyle, çizgileriyle, renkleriyle kardeş. Yoksa sadece eş hayranlık duygularından, yaşam tutkusundan mı kaynaklanıyor bu dışa vuran benzerlik?"

Cumalı'nın sorularını okuduktan sonra şairlerin bu konuya bilim adamlarından daha sağlıklı ve daha duyarlı yaklaştıkları düşünceme her halde hak verilir?

Tavuğa Döndürülen Tavus Kuşları...

Kızılderililerin Türk olup olmadığının tartışıldığı daldan bir martı gibi havalanarak, 1925 yılının Atlantik Okyanusu üstünde uçalım. Martı dedik ama iyisi mi biz Albatros olalım. Hani, şu, birçok Kızılderili kabilesi gibi nesli tükenen, artık özgürce uçamayan dev kanatlı okyanus kuşlarından!..

Atlantik Okyanusu'nda "ayna üzerinde yürüyen bir sinek gibi" yol alan "İspanya" adlı geminin güvertesinde Vladimir Mayakovski'yi görürüz. Rus şairin elinde tuttuğu ve rüzgârın kapmak için türlü numaralar denediği gazete gemide çıkmaktadır. İki bacalı gemi sineması, kütüphanesi ve tiyatro salonuyla yüzen bir kültür merkezinden

farksızdır. Hava kararıp, güvertedeki renkli küçük fenerler yanarken, Mayakovski'nin yakınına tünüyor ve defterine neler yazdığını okuyoruz: "Birinci mevkide tüccarlar, şapka ve gömlek yakası fabrikatörleri, as sanatçılar ve rahibeler vardı. Fransız firmaların temsilcileri olarak sürekli Meksika'da yaşayan ama Paraguay ve Arjantin pasaportu taşıyan ve yalnızca İngilizce konuşan Türklerdi. Bunlar günümüzün çeşitli sömürgeci Meksikalı tipleridir. Nasıl ki bir zamanlar Kolomb'un yol arkadaşları ve ondan sonra gelenler önemsiz şeyler için Kızılderilileri aldatarak mallarını yağma ettilerse, şimdi de Havai ekimliklerinde zencilerin canını çıkarıyorlar."

İşte yine kalktığımız dala geri döndük! Kızılderililerin Türk olup olmadıklarını tartışabiliriz ama tartışamayacağımız bir şey varsa o da, Kızılderilileri sömürenlerin arasında Türklerin de oluşudur!..

Mayakovski, Kızılderililer ile Meksika'nın Veracruz Limanı'nda karşılaşır. Kıyıda yüzlerce insan ellerindeki hamal olduklarını gösteren numaralarıyla bavulları kapmak için birbirleriyle dövüşüyor ve yükün altında iki büklüm ezilerek uzaklaşıyorlardı. Mayakovski "Hani, Kızılderililer nerde?" diye sorunca yanındaki adam şu yanıtı verir: "İşte bunlar, bunlar Kızılderililer"... Rus şair "Amerika'yı Keşfim" adlı kitabında yaşadığı şaşkınlığı şöyle dile getirir: "Yaklaşık on iki yaşına dek hep Cooper'in ve Mayne Reid'in romanlarındaki Kızılderililerin imgesiyle yaşamıştım. Şimdi de sanki gözlerimin önünde tavus kuşlarını sıradan birer tavuğa döndürüyorlarmış gibi şaşırıp kalmıştım."

Kentte ilk yürüyüşünü yapan şairimiz saldırısına uğradığı ayakkabı boyacılarının nasıl geçindiğini kendisine sormadan edemez. Çünkü sokakta rastladığı Kızılderililerin hemen hemen hepsi de yalınayak dolaşmaktadır. Bu durumdan kimse rahatsız değildir ama Meksika kentinin girişine "doğa çocuğu" Kızılderilileri aşağılamak için bir tabela konulmuştur: "Meksika Kentine Pantolonsuz Girmek Yasaktır."

Mayakovski, beyaz adamın bira ve votkayı kaktüs suyuyla karıştırarak yaptığı yerel bir içkiyi yudumlarken hiç de neşeli değildir: "Pulka kaktüsten yapılan bir içkidir. Aç karnına içilirse kalbe ve mideye zarar veriyor. Kızılderililer daha kırk yaşına varmadan nefes darlığına tutuluyorlar. Karınları su topluyor, şişiyor. Demir Pençeli Şahin Tırnaklıların, deri yüzen avcılarının soyundan gelen yeni kuşakların bugünkü durumları işte böyledir. İşte, uygarlık getiren Amerikan

sömürgecilerinin yağmaladıkları bir ülkenin durumu! İşte, Amerika'nın keşfinden önce değerli bir maden bile sayılmadığı için gümüş parçaları sokağa atılan bir ülkenin durumu!"

Tren yoluyla New York'a gelen Mayakovski bu kentin sabah saatlerini çok sever. Çünkü sokaklarda ne bir serseri, ne de gereksiz bir adamla karşılaşılır. Kızılderililerin katledildiği topraklarda Mayakovski'ye güneşin doğduğu saatleri sevdiren emek ordusunun işçileridir.

Mayakovski'nin kitabında sayılarının azlığından olsa gerek, ABD'deki gözlemlerinin yer aldığı bölümde Kızılderililere rastlayamıyoruz. Yalnızca şöyle bir değerlendirme yer almaktadır: "Amerikalılar, Amerika'nın ruhunu, ritmini bulmaya çalışıyor. Bir zamanlar Manhattan'ın ıpıssız, dağ yollarından kedi gibi ürke ürke giden eski Kızılderililerden başlayarak, Amerikalıların yürüyüş biçimini bulmaya çalışıyorlar. Sağ kalan Kızılderililerin tıpkı müzeler gibi özenle koruyorlar. Bu toplumun en garip yanı da, daha düne kadar aşağılık bir şey olarak gördükleri birtakım ünlü Kızılderili soylarıyla kendilerini akraba saymalarındır. Amerika'da doğmamış olan sanatçıları pek önemsemiyorlar."

"Rochambeau" adlı gemiyle New York'tan ayrılan Mayakovski açık denize çıkmadan önce son gözlemini kâğıda not düşer. "Amerikan Kadın Özgürlük Anıtı elindeki meşaleyi sallıyor, arkasındaysa Gözyaşı Adası'nın hapishanesi duruyor."

Özgürlük Anıtı ve hapishane!.. Kızılderililere düşen payın hangisi olduğunu çok iyi bilen Mayakovski'nin yanından ayrılarak şiirleriyle dünyayı güzelleştiren bir başka şaire doğru kanat çırpıyoruz...

Nâzım Hikmet Ve Kızılderililer

Kristof Kolomb'u anlatmak üzere Oregon'un Porta ilçesinde derse giren Bili Bigelovv adlı öğretmen ön sırada oturan bir kız öğrencinin cüzdanını alır. Bu olay tüm sınıfın gözleri önünde olmuştur. Herkes şaşkındır!... Böylesine açık yapılan hırsızlığa bir anlam veremez çocuklar. Kız öğrenci tepki göstermek zorunda kalır: "Cüzdanımı aldınız"... Ve öğretmen derse başlar: "Hayır. Cüzdanını keşfettim!"

Coğrafya derslerinde, Kolomb'un Amerika'ya adım atmasıyla beyaz adamın patates ve domates ile tanıştığı öğretilir. Patates, mutfaklarda kolaylıkla yer bulur kendisine. Domates ise Fransızlar tarafından kadınlara uzun bir süre "aşk meyvesi" olarak sunulur!

Bir zamanlar, İstanbul'un Göztepe semtinde bulunan taş mektebin bahçesindeyiz... Teneffüsteki öğrencilerin bağışmaları arasından bir ses çarpar kulağımıza: "Patates... Patates..." Görünürde patates falan yoktur. Ama lâkabını sömürgecilerin getirdiği bir yiyecekten alan çocuk kendisini kızdıran arkadaşlarının peşinden koşmaktadır. O çocuk ki, yıllar sonra "Vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa" vatan haini olmayı kabul eden Nâzım Hikmet'tir.

Çocuk dergilerinde çıkan "Okyanusya Vahşileri Arasında", "Afrikalı Yamyamların Elinden Nasıl Kurtuldum" gibi hikâyeleri "üşenmeden" okuyan Orhan Selim, Tan gazetesindeki köşesinde 30.8.1935 tarihinde yayınladığı yazısında şu soruyu sorar: "Müstemlekeci Avrupa devletlerinin çocuklarında, müstemleke halkına karşı bir düşmanlık uyandırmak için yazılan ve Avrupalı çocuğa, kendisinin Asyalı ve Afrikalıdan çok daha yüksek bir varlık olduğunu telkin etmek ülküsüyle ortaya çıkarılan bu yalancı ve düzenbaz neşriyatın, bizim çocuklarımızla ne gibi bir bağı olabilir?"

Orhan Selim, "Amerika Vahşileri" başlıklı yazısının sonunda sözü Kızılderililere getirir: "Eskiden Amerika Vahşileri diye filmler gösterilirdi. Bu filmler yüzünden, birçok sinemacılar para kazandıydı ama memleket çocukları, istilaya uğramış yurdunu korumak için uğraşan insanları Amerika Vahşileri adı altında tanıdı gitti... Amerika Vahşileri dolabına kapılmayalım artık."

İlkokul sıralarındayken, hepimiz, patates baskıyla resimler yapmışızdır. İşte, Orhan Selim'de, yaşantısının büyük bir bölümünü baskı altında geçiren "patates" lâkaplı Nâzım Hikmet'ten başkası değildir!.

Nâzım Hikmet'in şiirlerinde, beyaz adamın üslerine, bombasına ve donanma topuna karşı vatanını "korumak için uğraşan" Kızılderililere bir yerde rastlarız:

Sayın halkları bütün ırkların, Endonezyalısı, Almanı, Eskimo'su, Sudanlısı, Çinlisi, Türkü, Ermeni'si, Yahudi'si, Arabi, Lehlisi, Rus'u,

Meksikalısı, Norveçlisi, Kırgız'ı, Abhazlısı, Hintlisi, Kürdü, Fransız'ı, Fars/,Liberyalısı, İngiliz'i, Amerikalısı: ak, kara, kırmızı,

İrkçılığa karşı olarak yazdığı "Orası" adlı şiirinde halklara "Ne birbirinizden üstün ne birbirinizden aşağı" diye seslenen Nâzım Hikmet, Amerika'daki ak ve kara insanların yanında "kırmızı" tenli olanları, yani Kızılderilileri de unutmaz. Amerika yerlilerinin Kızılderili olarak adlandırılması bir yanılgıdır aslında. Beyaz adam, ilk kez karşılaştığı yerlilerin kırmızı tenini görünce onlara "Kızılderili" adını koyar. Oysa yerliler, kırmızı toprak ile boyamışlardı üstlerini!..

Nâzım Hikmet'in "beyazı, siyahı, yerlisi" yerine "ak, kara, kırmızı" demesinin nedeni, hiç şüphesiz ki, "k" harfini Türkçenin en hâkim harfi sayması ve sıkça kullanmasıdır.

Amerika'ya gitmek için vize alamayan Nâzım Hikmet'in yaşantısı boyunca bir Kızılderili ile karşılaşmış karşılaşmadığını bilemeyiz. Ama Tan gazetesindeki yazısının ülkemizde, Kızılderililere yapılan haksızlıkların dile getirildiği ilk yazı olmadığını söyleyebiliriz. Ahmet Mithat Efendi, 1890'da yayınladığı "Amerika Vahşet Âlemi" adlı kitabında Nâzım Hikmet'in karşı çıktığı "vahşi" tanımlamasını kullanmış olsa da, Kızılderililerin ne denli iyi niyetli olduklarının ve nasıl bir oyuna getirildiklerinin ayırımındadır: "Vahşiler Avrupalıların o süslü kıyafetleri altında ne yaman entrikalar sakladıklarını bilmeyerek ilk saffeti halleriyle bunların düşmanlıklarından korkmamak lazım geleceği gibi dostluklarına da tamamıyla emniyet gösterilmek iktiza eyleyen adamlar olduklarını ümide düşerler. Aradan birkaç sene geçmelidir ki Avrupalılar zapt eyledikleri yerlerde kendilerini güzelce yerleştirip temelleştirsinler de asıl yerliler aleyhinde müstaid oldukları mezalimi meydana çıkarıp biçare yerliler dahi bunların ne yaman düşmanlar olduklarını arılayabilsinler."

Kafka'nın "Amerika" adlı kitabını yazması gibi Ahmet Mithat Efendi'de bir diğer adı "Rikalda" olan "Amerika Vahşet Âlemi"ni söz konusu ülkeye gitmeden kaleme almıştır!

Kitapçılarda satılan şef posterlerinde yer alan yazılarda Kızılderililerin direnişi doğayı koruma çabası olarak yansıtılıyor. Evet, doğaya karşı son derece saygılıydı Kızılderililer. Kendilerini katleden sistemin bir gün suyu ve havayı da kirletip, insanlığın sonunu hazırlayacağını çok iyi

biliyorlardı. Bu yüzden sömürgeci sistem içinde beyaz adam ile eşit haklar kazanmak yerine özgürlük kavgası verdiler.

2.2. 1956 tarihli "Dolmuş" dergisinde, Nâzım Hikmet'e saldıran Peyami Safa ile alay etmek amacıyla ona şu söz yakıştırılır: "Bütün Kızılderililer komünisttir."

Kızılderililer Atlantisli mi?..

Alman şair Bertolt Brecht "Okumuş bir işçi soruyor" adlı şiirinde sözü Platonun yazdıklarıyla bilgi sahibi olduğumuz kayıp kıta Atlantis'e getirir:

"Atlantis'te, o masallar ülkesinde bile,
boğulurken insanlar uluyan denizde bir gece yarısı,
bağırıp imdat istedilerdi kölelerinden."

Birçok Kızılderili kabilesinde anayurtlarının okyanus ortasında, bir felaket sonucunda yok olan büyük bir ada olduğu inancı yaygındır. Ayrıca, kaybolan adanın gelecekte yeniden yeryüzüne çıkacağına inanılır. Aynı inanç, Afrika kıyılarında bulunan Berberilerin söylenceleri arasında da yer alır. Kızılderililer, bir çok bilim adamı tarafından bir göktaşının çarpması sonucu yok olduğuna inanılan Atlantis adasından kurtulanlar olabilir mi?..

Atlantis'i araştıranlar Platon'un verdiği bilgilerin ışığında kayıp adanın yüz ölçümünün 1.553.994 km² olduğunu hesapladılar.

Okyanus yatağında yapılan araştırmalar Azor Adaları'nın, Madeira ve Cape Verde Adaları ile St. Peter ve de St. Paul kayalıklarının Atlantis'in parçaları olduğunu göstermektedir. Özellikle, Azor Adaları'nın bağlı olduğu okyanus dibindeki Dolphin Sırtı'nda bulunan dağ ve vadi yapılarının su düzeyinin üstündeki etkenlerce oluşabileceği Atlantis adındaki bir ülkenin tarih sayfalarında boy gösterdiği iddialarını güçlendirir. Yapılan bilimsel çalışmalar Cizvitli peder Athanasius Kircher'in, 1665'te yayınlanan "Mundus Subterraneus" adlı kitabında Azor Adaları'nın Atlantis'in dağ dorukları olarak gösterdiği haritasını doğrulamaktadır. Bir zamanlar, Atlas Okyanusu'nda, Avrupa ve

Amerika arasında atlama taşı gibi kullanılan bir kıtanın varlığı su götürmez bir gerçektir...

Brecht'in şiirindeki gibi kölelerin imdat isteyen sahiplerini kurtarıp kurtarmadıklarını bilemeyiz ama Menominee, Dakota, Zunu ve Mandan kabilelerinin açık tenli, kumral ve mavi gözlü insanlardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu kabileler arasında Atlantis kökenli olmaya en uygun - Mandan Kızılderilileridir. Atalarının "ışıkları hiç sönmeyen kentlerde" yaşadığına inanan Mandan Kızılderilileri arasında bir tufan söylencesi yaygın olmakla birlikte, ayinlerini bir tekne imgesi etrafında yapmaktaydılar. Günümüzde, soyu yok edilen Kızılderili kabilelerinden biri de Mandanlardır.

Aztek ve İnkalar, güneşin doğduğu ülkeden gelen beyaz tenli, uzun boylu ve sakallı insanlardan söz ederler. Topraklarını yüzyıllar önce ziyaret eden ve kendilerine güzellikler öğreten beyazların varlığına inanan yerli halkın, İspanyol sömürgecileri iyi niyetle karşılamalarının nedeni bu söylencedir. Sakallı, uzun boylu, beyaz tenli insanların Galyalı, Fenikeli, olmasının yanı sıra Viking ve Etrüsk kökenli oldukları iddia edilirken, Büyük İskender'in yolunu şaşırmış denizcileri ve de R. Oğuz Türkkân sayesinde Türkler de bu kervana katılırlar. Bu arada, "Tanrıların Arabaları" adlı kitabın yazarı Erich Von Damken, tartışmaya uzaylıları katmayı da ihmal etmez!..

Kızılderililerin, Atlantis halkı ile bir bağlantısının olup olmadığı konusunda kesin bir yargıya varılamaz. Ancak, Atlas Okyanusu'nda, atlama taşı gibi kullanılan bir kara parçasının bir dönem var olduğu düşünülür ise Kızılderililer ile yeryüzündeki diğer kültürler arasında görülen benzerliklerin nedeni açıklanabilir. Aynı şekilde, Pasifik Okyanusu'nda "Mu" adı verilen bir kara kütlelerinin de sulara gömüldüğü göz önüne alınırsa Amerika kıtasında, uzak doğu kültürüne ait bulgulara rastlanılmasının nedeni de anlaşılabilir.

Yeryüzünde, birbirlerinden habersiz olsalar da, kültürler arasında benzerliklerin görülmesi son derece doğaldır. Çünkü, her şeyden önce paylaşılan aynı doğadır!.. 10. yüzyılda yaşayan Ömer Hayyam'dan bir rubai okuyalım.

Şu testi de benim gibi biriydi; O da güzele vurgun, dertliydi. Kim bilir, belki boynundaki kulp da Bir sevgilinin bembeyaz eliydi

15. yüzyıl şairlerinden Fuzuli de, şu dizelerinde aynı duyarlılığı gösterir: "Ey dostlar! Sevgilinin elini öpme arzusuyla ölürsem, / toprağımdan testi yapın ve onunla sevgiliye su verin."

Fuzuli'nin, Ömer Hayyam'dan etkilendiğı düşünülebilir ama Meksika'da dilden dile gezinen, çok eski tarihli şu şiire ne demeli:

Ben ölünce, kadınım toprağımy al, Kupa yapıp üzerine şu yazıyı yaz:

Susayınca dudağına götür beni,

Islanırsa dudağın şunu bilesin ki Erkeğindir sana öpücük veren,

Her üç şiirde de aynı imgenin kullanıldığını görüyoruz. Şairi bilinmeyen Meksika şiiri ile Hayyam ve Fuzuli'nin dizeleri arasında Atlas Okyanus'u yer almaktadır. Şiirlerdeki benzerlik, birbirlerini tanımasalar da, kültürler arasında ortak duyarlıkların, sanat yapıtlarının, inançların, kilim motiflerinin ve de yaşam biçimlerinin oluşabileceğinin açık kanıtıdır.

Soyguncu Şair

1834'te, Paris'teki Doğal Bilimler Akademisi'ne, yolculuklarını bir geminin ambarında "yük" olarak yapan dört Kızılderili hibe edilir. Bilim adamları Kızılderilileri saatlerce gözlemleyip notlar alırlar. Bunun dışında kalan zamanda ise Paris halkına para karşılığında gösterilirler. Ama Kızılderililer akademiye fazla kazanç sağlamazlar. İki ay sonra üçü ölmüştür çünkü... Hayatta kalmayı başaran Tacuahe adlı savaşçı ise yeni doğan kız çocuğıyla kaçıp, kayıplara karışır. Tacuahe'nin yaşayıp yaşamadığı, ülkesine dönmeyi başarıp başaramadığı konusunda hiçbir haber alınamaz!

Bu olaydan otuz üç yıl sonra, Parisli M. L. Simonin, Amerika'ya gider, 13 Eylül 1867'de yola koyulan Fransız'ın seyahat notları ülkemizde "Hayat Tarih Mecmuası"na Kasım 1967 sayısında yayınlanır. "100 Yıl Önceki Amerika" başlığıyla okura sunulan yazının ilk sayfalarında bir posta arabasına saldıran Kızılderililerin resmi yer alır. Resmin üst köşesinde ise şu yazılıdır: "Coloradolu Kızılderililer, bir posta arabasına saldırıyor."

Yazının kahramanı Mösyö Simonin de notlarına ayın en uğursuz günü yola çıktığını yazarak başlar: "Eh, Yeni Dünya'ya, altın arayıcılarının memleketine, kafatası derisi yüzen Kızılderililerin ülkesine gitmeyi göze aldığıma göre, her türlü felaketi şimdiden kabullenmem gerekirdi."

Simonin, beyaz adama altın arayıcısı, Kızılderili'ye ise kafatası derisi yüzen vahşi rolünü biçtiği yolculuğuna "Saint Laurent" adlı gemiyle çıkar. 24 Eylül sabahı New York'a vardığında kentin bir gazete haberi ile çalkalandığını görür!.. Kızılderililerin saldırısına uğrayan bir telgraf işçisinin anlattıklarını okuyup defterinin bir köşesine not etmekte geç kalmaz: "Bir ara, alaca bir ata binmiş genç bir Kızılderili'nin bana doğru geldiğini gördüm. Şöyle böyle on metre kalınca tüfeğini ateşleyip beni kolumdan vurdu, arkasından da tüfeğinin dipçliğini başıma indirerek yere yıktı. Bayılmışım. Birden, tarif edilmez bir acı ile kendime geldim. Baktım: Başımı koltuğunun altına sıkıştırmış elindeki sivri uçlu bıçağını boynuma sokup, kafa derimi saçlarımın altından kaldırmaya çalışıyordu."

Okurlarına yüzyıl önceki Amerika'yı sunan "Hayat Tarih Mecmuası" yukarıdaki anlatımı bir resim ile süsler. Resmin içeriğinin ne olduğunu alt yazısından öğrenelim: "Ölmüş düşmanın kafatası derisini yüzen Siyu Kızılderilisi"... Tren ile Chicago'ya doğru yol alan Simonin'in saçları dökülmemiş olacak ki, aynı konuya saplanır kalır: "Trendekilerin büyük bir çoğunluğunu Batı'ya giden altın arayıcıları teşkil ettiği için konuşulanların hemen hepsi Kızılderililer etrafında oluyordu. Nasıl posta arabasının yolunu keserler, nasıl sinsi sinsi arkadan yaklaşıp insanı gafil avlarlar, nasıl insanın kafatası derisini yüzerler!"

Fransız gezgin, Chicago'dan Omaha'ya bir posta arabasıyla gider. Arabada da, hep aynı şey konuşulur: Kızılderililer. Amerika'nın her yerinde posta arabalarının biçimleri ve renkleri aynıydı. Kırmızı renkli arabaların hepsi de, New-Hampshire'deki Concord kasabasında yapılıyordu. İçinde oturmak için üç sıranın bulunduğu arabalar dokuz yolcu taşıyabiliyorlardı. Yaz sıcağında bir posta arabasıyla çölü geçmek dayanılacak gibi değildi. Hele bir de, sıranın ortasında oturmuş ve yanınızdaki yolcuların ikisi de şişmansa!..

Simonin, posta arabasıyla ilgili gözlemlerini şöyle sürdürür: "Kapıların arasından içeri dolan tozu da buna katarsanız, Batı yolculuğunun zor şartları ortaya çıkmış oluyor. Bununla beraber, yolcular arasında kadın

varsa, arabada yer beğenme hakkı önce ona veriliyor. Tabii dolayısıyla kocasına da... Kenarda oturmak belki biraz daha rahat, ama bir Kızılderili hücumunda vurulmak isten bile değil."

Oysa posta arabalarına düzenlenen saldırılarda öncelik soyguncu beyaz adamdaydı. Kızılderililer ancak verdiği sözü tutmayan Büyük Baba'nın askerleri köylerini yakıp, kadınları ve çocukları öldürdüğü zaman kendilerine ayrılan topraklardan geçen posta arabalarına saldırıyorlardı. Yüzü maskeli haydutlar arasında "Black Bart" diye bilinen Charles E. Bolton'un apayrı bir yeri vardı. Black Bart, soyduğu posta arabalarına şiirler bırakmakla ünlenmişti. İşte, yolcuların paralarını, değerli eşyalarını yanma alıp uzaklaşırken bıraktığı şiirlerden biri:

Ekmek için uzun ve sıkı çalıştım Onur ve zenginlik için Ancak ayaklarımla çok yürüdüm Güzel saçlı, orospu çocuğu

Biz yeniden posta arabasında bıraktığımız Mösyö Simonin'e geri dönelim: Gezinimiz saçının bir tek teline zarar gelmeden atların değiştirildiği bir hana ulaşır. Bu arada, yazının yayınlandığı "Hayat Tarih Mecmuası"nın sayfalarındaki resimler de giderek korkunçlasın İki tam sayfada yayınlanan bir resimde okların saplandığı iskelete dönüşmüş insan bedenlerini görürüz. Havada akbabalar uçuşmakta, savaş alanında askerler gezinmektedir... Ve bir yazı: "Bir süvari birliği, Kızılderililerin öldürdüğü askerlerin cesetleri başında."

Sonunda Simonin Kızılderililerin saldırısıyla karşılaşır: "Tam atlar değişirken tiz bir çığlık, arkasından silah sesleri, hepimizi yerinden sıçrattı. Emekli albay tabancasına el attı, maliye bakanlığının vergi memuru beylik revolverine uzandı, arabacı ise sadece küfretti. Meğer Kızılderili gibi çığlıklar atan, bizi korkutmak için muziplik yapan arabacının oğlundan başkası değilmiş.

Gözyaşı İzleri

Büyük Baba'nın daha göçe zorlanmayacakları sözünü verişinden sonra topraklarından tam beş kez sürüldüklerini anımsatan bir reis şunları söyler: "Bana kalırsa Kızılderililere tekerlek takın. Böylece istediğiniz zaman sürüp götürebilirsiniz onları."

Kızılderililer tekerleği beyaz adamdan öğrenirler. Ama işin garip yanı, danslarında çember kullanıyorlardı. Meksika Vadisi'nde yerleşen kabilelerde ise çocukların tekerlekli oyuncakları vardı. At gibi güçlü bir çekici hayvanın olmayışından olsa gerek, Kızılderililer ulaşımında tekerleği önemsememişlerdir.

Altına pickup çekmiş bir Kızılderili âşık dağlara ve buffalolara.

Özkan Mert'in dizelerinde olduğu gibi İstanbul'da otomobil süren bir Kızılderili görülme de, sayıları giderek artan bir jeep markasında Amerika yerlilerinden olan bir kabilenin adını okuruz: "Cherokee"

Kızılderililerin İroquois boyundan olan bu kabile, adını daha güneyde yaşayan Moskoguee'lerin dilinden alır. Cherokee "mağara insanı" demektir. Cherokeeelerin karşılaştığı ilk beyaz adam İspanyol seyyah Hernando de Soto'dur. 1540 yılındaki karşılaşmanın ardından iç kesimlerde yaşadıkları için Cherokee'lerin uzun bir süre beyaz adam ile fazla bir teması yoktur. Fransızlara karşı İngilizlerin yanında yer alan bu kabile, kolonilerin bağımsızlık savaşında bile kraldan yana olmuşlardır. Bundan yararlanmak isteyen kraliyet, Cherokeeeleri kolonilerin üstüne saldırtır. Melezlerin önceden yapmış oldukları uyarılar doğabilecek olan büyük bir savaşı önler.

1820 yılına gelindiğinde Cherokeeeler, ABD modeline uygun olarak bir hükümet kurarlar. Ancak, Georgia Eyaleti Kızılderililerin toprakları üstünde hak iddia ederek mahkemeye başvurur. Karar verecek olanlar da elbette ki beyaz yargıçlardır?... Ve sonunda Cherokeeelerin toprakları ellerinden alınır. Ordu, katliamlar yaparak yerli halkı göçe zorlar. Clark VVissler "Kızılderililerin Tarihi" adlı kitabında konuyla ilgili şu açıklamayı yapar: "Olayların insanlık dışı ve vahşi yanlarını buraya almıyor ve okurların duygularına dokunmuyoruz; ancak her sadık Amerikalı, yüksek bir ulusal değerler seviyesini koruma azmini güçlendirmek için bu kayıtları okumalı."

Katliamın boyutları sayfalara sığmayacak kadar korkunçtur. Cumhurbaşkanı Andrew Jackson'un zulmünden kurtulmayı başaran Cherokeeelerin büyük bir kısmı daha batıda bulunan "Kızılderililer Ülkesi"ne yerleşirler.

Beyaz adamın açlığa mahkûm ettiği birçok kabile gibi Cherokeeeler de topraklarının bir bölümünü para karşılığında satmak zorunluluğunda bırakılırlar. Chiokasavv, Choctavv, Creek ve Seminol kabileleriyle birlikte oluşturdukları özgür toprakların son karışı da 1907 yılında Oklahoma Eyaleti'ne tapu edilir!..

İngilizler tarafından George Guess diye bilinen, annesi Chrokee babası ise beyaz olan ve Hıristiyanlığı kabul etmeyen "Sequoya" adlı bir melez, 1821'de Latin harflerinden yararlanarak 86 işaretli bir hece yazısı oluşturur.

Okur-yazar bir ulusun haklarını daha iyi savunabileceğine inanan Sequoya, beyaz adam ile kavgalarına silahların en güçlüsünü de katar böylelikle: Yazı L

1760 yılında doğan Sequoya, bir Kızılderili olarak büyür ve bir kaza yüzünden topal kalır. Adına, kâğıt üstünde ilk kez 1816 yılında yapılan anlaşmalar ve belgelerde rastlarız. 1827'de harfleri Boston'da kalıba döken Sequoya "Cherokee Phoenix" adında ilk Kızılderili gazetesini yayımlar.

Gazetede iki dil, Cherekeece ve İngilizce kullanılır. Batı Cherokeeelerine yazıyı tanıtmak amacıyla yola koyulan Sequoya Mississipi'yi geçer. Bu toprakları çok sever ve yerleşmeye karar verir. Tüm Kızılderililer tarafından kullanılan bir alfabenin özlemini kuran Sequoya'nın düşünceleri gerçekleşemez ve 83 yaşında olmasına rağmen Meksika'ya yaptığı bir yolculuk sırasında ölür. Kendisi gibi Cherokee melezi olan Willam Eubanks ve Misyoner Moror'ın geliştirmeye çalıştıkları alfabe sistemleri de zaman içerisinde tutunamazlar.

Cherokeeeler, 1838-39 yılları arasındaki göçlerine "gözyaşı izleri" adını verirler. Batı'ya gitmeye zorlandıklarında küçük bir grup bunu kabul etmeyip Carolina'da bulunan Dumanlı Dağlar'a saklanır. Bir dağ aracı olan Jeep'e "Cherokee" adının verilmiş nedeni işte budur!..

Plastik Kızılderili

Yolu Amerika'ya düşen yazarlardan biri de Yalçın Pekşen'dir. Kızılderililerin anavatanı sayılan Arizona eyaletinin Phoenix kenti sokaklarında gezinen yazar gözlemlerini şöyle aktarıyor: "Ve tabii gözlerimiz her yanda Kızılderilileri arıyor. Çünkü çevredeki her şey insana Kızılderilileri anımsatıyor. Tanrı heykelleri, tablolar, halılar, duvar motifleri, mimari stiller, çeşitli ev ve anı eşyaları hep Kızılderili tarzında yapılmış. Ortalıkta görülmeyen tek şey gerçek bir Kızılderili."

Ülkenin en büyük eyaletlerinden biri olan Arizona'da yaşayan Kızılderililerin sayısının 6000'i bulmadığını belirten Yalçın Pekşen, kovboy filmlerinde beyazların makyaj hileleriyle Kızılderili rolüne çıkartıldığını "Nevşehir'den Nevvyork'a" adlı kitabında yazdıktan sonra karşılaştığı bir Kızılderili'yi anlatmayı da unutmaz: "Fakat ABD'de her şey düşünülmüş. Bir Kızılderili ile anı fotoğrafı çektirmek isteyen turistler için bazı dükkânların kapılarının önüne plastikten yapılmış Kızılderili mummyaları oturtulmuş. İsteyen yanına oturup fotoğraf çektirebiliyor."

Beyaz adam, topraklarını almak için saldırdığı Kızılderili kabilelerinin adlarını pek çok şeyin üstüne yazar. Savaşlarla katledilen Kızılderili kabilelerin adlarını en çok da, militarist araçlarda görürüz. Ters takla atabilecek seviyede manevra kabiliyeti olan savaş helikopterine "AH-64 Apache" adı verilir. 21. yüzyılın savaş helikopteri olarak tanılan "Comanche"nin yanı sıra bir diğerrinin adı da "UH-60 Black Hawk"dır. Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katılan Amerikalı pilotların kullandıkları uçakların kuyruk kısmında bir Sioux savaşçısının portresi yer alırdı. Bu amblem günümüzde de, Fransız Hava Kuvvetleri'ne bağlı "Mirage 2000 N" nükleer saldırı uçağında görülmektedir.

Topraklarını satıp beyaz adamın kölesi olmak yerine özgürlükleri uğruna savaşan Kızılderili kabilelerin çoğu yok edilmiştir. Kızılderililerin bu özelliklerinden dolayı savaş araçlarında kullanılmaları beyaz adamın ikiyüzlülüğünden başka bir şey değildir. "Halkın toprağı satılamaz" diyerek isyan eden Çılgın At'ın adını içinde striptiz yapılan gece kulüplerinin tabelasında okuruz: "Crazy Horse"... Spagetti Western denilen kovboy filmlerinin yaratıcısı olan İtalyanların Covanni marka

bisikletlerinin çocuk boylarına "Apaçi" denilir. Apaçi aynı zamanda müzisyen Ravel'in arkadaşlarıyla kurduğu gurubun da adıdır.

Şarlo'nun yurttaşı olmayı reddettiği ABD'de yayımlanan Time Dergisi, bir sayısında, gelecekte söz sahibi olacak 100 insan arasında Yeni Demokrasi Hareketi'nin öncüsü Cem Boyner'i de göstermiştir. Önümüzdeki yüzyıl nasıl bir renk alacak? Bu sorunun yanıtını Cem Boyner'e yüz veren Time Dergisi'nin sahibi Henry Luce'dan alalım: "20. yüzyıl Amerikan yüzyılı haline dönüşecek ve bu yüzyılda Amerika dünya üzerinde her istediğini yapabilecek."

ABD başkanlarından George Bush da, seçim öncesi yaptığı bir konuşmada gelecekteki hedefi gösterir: "Bu yüzyıla Amerikan yüzyılı adı verildi. Çünkü bu yüzyılda bizler dünya üzerinde iyiliğin egemen gücü haline geldik. Şu sırada yeni bir yüzyıla girmek üzereyiz. Peki, yeni yüzyıl hangi ülkenin adını taşıyacak? Ben derim ki, o da yeni bir Amerikan yüz yılı olacak." Amerika tarafından gelecekte söz sahibi önder olarak tanıtılan Cem Boyner, ODTÜ'de öğrenciler ile yüz yüze yaptığı bir söyleşide üniversitelerin içinde buldukları sorunlardan "arazilerini satarak" kurtulabileceklerini söyler!..

Cem Boyner'in önerisi Kızılderililere beyaz adam tarafından yüz yıl önce sunulmuştu! YDH liderine öğrenciler "Sermaye Defol", "Tüccar değil, bilim adamı istiyoruz", "Ticaret değil, üniversite" sloganlarıyla karşılık verir. Biz de, Boyner'e yanıt olarak, 1854 yılında topraklarını satın almak isteyen beyaz adama Kızılderili reis Seattle'ın yazmış olduğu mektuptan bir bölüm okuyalım: "Beyaz adam annesi olan toprağa ve kardeşi olan gökyüzüne alıp satılacak, işlenecek, yağmalanacak bir şey gözüyle bakar. Onun bu ihtirasıdır ki, toprakları çölleştirecek ve her şeyi yiyip bitirecektir."

Ağaçların Gölgesinde

Florida eyaletinde bulunan Fortlaudardela kenti ile Muğla birbirlerini kardeş kent ilan ederler. 1995 yılında, Muğla'dan Amerika'ya belediye işçileri tarafından yapılan "Muğla Evi" gönderilir. İki kent arasında "Yerelden evrensele, evrenselden yerele kültür alışverişi" anlayışı içinde gelişen ilişkiler sonucunda Fortlaudardelalılar Muğla'ya "Seminol Kabilesi Evi" göndermeye karar verirler. Kızılderili çadırı Amerika'nın

geçmişinin simgesi olarak armağan ediliyor. Çadırın yanında, bugünün simgesi olarak da astronot giysileri içinde bir maket gönderiliyor.

Amerika'dan gelecek olan bir Kızılderili çadırının karşılığı "Muğla Evi" olamaz. Bu alışverişin eşit şartlarda olabilmesi için bir an önce içinde yaşayanların göçe zorlandıktan sonra yakılan "Olağanüstü Hal" bölgesindeki evlerden birini göndermeliyiz. Kızılderililere "Amerika Kürdü" denilmesi başka türlü nasıl açıklanabilir?

Kızılderili kadın yeni doğan bebeğin ağzını eliyle kapatır. Nefes alması için elini çekince bebeğin ağlamasına olanak vermeden tekrarlar aynı hareketi. Ağlamamak, gözlerini dünyaya açan bir Kızılderili'nin aldığı ilk derstir. Beyaz adamdan kaçarken ya da bir av hayvanının izini sürerken, kucaktaki bebeğin ağlaması her şeyin sonudur. Dersini iyi alamayan bir bebeğin çıkaracağı ses, kurşun yağmuru ya da açlıktan ölmek demektir.

Gila Irmağı, Arizona'nın sarp kayalıkları arasından doğar. Suyun yeryüzüne çıktığı kaynağın yanı başındaki ağacın gölgesinde doğan bebeğe "Geronimo" adını koyarlar. Yaşlı bir Kızılderili, bebeği ağaca göstererek "Onun büyümesini sağla" diye bağıırır:"Senin birçok kereler meyve verdiğini görsün."

Apacheler buffalo ve geyik derilerine karşılık yiyecek almak üzere silahsız olarak Kaskiyeli çarşısındaki pazara giderler. Bunu fırsat bilen Meksikalı askerler Apache köyüne saldırarak atlarına el koyarlar. Baskında ölenler arasında Geronimo'nun annesi, karısı ve üç çocuğu da vardır. Kabilesiyle birlikte Kuzey'e doğru yaptığı uzun yürüyüş sırasında hiç konuşmayan Geronimo, topraklarına vardığında kendisinin ve annesinin hayvan derilerinden yapılan evlerini yakar. Ateşe, çocuklarının oyuncaklarını da attıktan sonra suskunluğunu bir savaş şarkısı söyleyerek bozar.

ABD hükümeti ile Meksika hükümeti arasında bir anlaşma yapılır. Bu anlaşmaya göre Apacheler'i takip eden her iki devletin askerleri birbirlerinden izin almaksızın sınırı geçebileceklerdir. Askerlikte sınır "namus" demektir. Ama bir Kızılderili öldürecekse namusun çiğnenmesinin bir önemi yoktur. Özgürlükleri için savaşmak zorunda kalan Kızılderililerin iki ülke arasında yapılan anlaşmadan başka, bir düşmanı daha vardır: Beyaz adamın gazeteleri...

Gazetelerde çıkan haberler gerçektışı olup, yakılan köylerden, göçe zorlanan, öldürülen, işkence yapılan Kızılderililerden söz etmiyor, askerlerin kahramanlıklarını anlatıyordu. Yalanlar öylesine sarmıştı ki ortalığı, bölgede görevli olan General George Crook sonunda dayanamayıp tepki göstermek zorunda kalmıştı:

'Sınırda çıkan gazeteler Kızılderililer üstüne abartılmış ve hayali haberler yayıyor, kaliteli, tirajı yüksek gazeteler de bunları ülkenin her yerinde tekrar basıyorlar. Ama sorunun öteki yanına hemen hiç değinilmiyor, böylece halkın çoğu da bu konuda yanlış fikirlere kapılıyor. Bir olay patlak verdiğinde, kamuoyu Kızılderililere cephe alıyor, onların yalnızca suçlarına ve kötülüklerine inanıyor. Bu arada adaletsizlikleriyle Kızılderilileri bu yola sürükleyen kimseler de cezasız kalıyor, suçlamalarda en büyük yaygarayı onlar koparıyor. Bu gerçeği kimse Kızılderililerden daha iyi bilemez. Bundan dolayı, kendilerine yalnızca ceza, beyazlara da sınırsız yağma hakkı veren bir hükümeti, adaletsiz bir hükümet saymakta haklıdır."

Kızılderililerin "Kurt" adını taktıkları General Crook ile Geronimo arasında yapılan barış anlaşması bir yılını doldurduğunda bölgede ne bir şiddet ne de yağma olayı görülür. Generalin, yalancılıkla suçladığı gazeteler barış ortamını bozmak için ordunun Geronimo'ya teslim olduğunu yazıyor ve Geronimo'yu da şeytanın ta kendisi olarak tanıtıyorlardı. Sonunda gazetelerin istediği olur; General Crook, Geronimo'nun kaçmasına göz yummak ve yetkisi olmadığı halde Kızılderililerin teslim olma koşullarını kabul etmek suçlarından görevden alınır ve yerine yükselme hırsıyla dolu olan Tuğgeneral Nelson Miles atanır.

12 Nisan 1886'da, komutayı devralan General Miles, beş bin askerini Geronimo'nun üstüne gönderir. Askerlere, beş yüz kişilik Kızılderili iz sürücü birliği ile bin kişiden oluşan milis kuvvet katılır. Geronimo'nun yanında ise yalnızca yirmi dört savaşçı bulunuyordu.

Geronimo teslim olunca, VWashington'daki Büyük Baba, gazete haberlerine inanarak asılmasını ister. Grover Cleveland'ı bu kararından Geronimo'yu yakından tanıyanlar vazgeçirirler. Apacheler'in son reisi yaşantısı boyunca gördüklerine bir anlam veremez: "Ailemle birlikte barış içinde yaşıyordum. Yiyeceğim boldu, iyi uyuyordum, hayatımdan

memnundum. Bu kötü hikâyeler nereden çıktı bilmem. Orada halkım ve ben ne kadar iyiydik. Kötü bir şey de yapmamıştım. Ne at öldürmüştüm, ne de insan; ne Amerikalı, ne Kızılderili. Bizden sorumlu kişilere ne oldu, anlayamıyorum? Her şeyi açıkça bildikleri halde diyorlar ki, ben kötü biriymişim. Hatta oradakilerin en kötüsüyümüşüm. Ben ne yaptım ki? Ağaçların gölgesinde ailemle birlikte yaşayıp gidiyordum. General Crook'un sözünden hiç çıkmadım. Hep uydum öğütlerine. Beni tutuklamanız için kim emir verdi, söyleyin! Orada, ailemin yanı başında barış içinde yaşayabilmek için aydınlığa ve karanlığa, Tanrı'ya ve güneşe dua ettim. Hakkımda kötü konuşmalarına sebep ne, bilmiyorum! Sık sık gazetelerde asılacağımdan söz eden haberler çıkıyormuş. Bunlardan bıktım artık."

Saint Louis Fuarı'na gelenler ağızdan alev çıkaran, karnına bıçak saplayan ya da dans eden göstericilere değil, Arizona Apacheleri'nin son reisi olan Geronimo'yu görmeye koşuyorlar. Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş tutsağı olan Geronimo, kahkaha sesleri arasında fotoğraf çektirmek isteyenlere poz vermek zorunda bırakılıyor, elinden geldiğince hatıra olarak adını yazmaya zorlanıyor.

1909 yılında ölen Geronimo'nun kemiklerinin mezardan çıkarılıp dağlara götürüldüğü efsanesi günümüzde de, dilden dile dolaşmaktadır.

Taşlar Eriyinceye Dek!..

Amerika'nın Rio Grande de Norte nehri kıyısındaki topraklarını beyaz adamın işgaline karşı direnirken katledilen Apacheler ile Karabük'ün Mehterler Köyü'nde doğan Hüseyin Avni Cinozoğlu arasında bir akrabalık var mıdır?..

Elbette vardır. Çünkü, Cinozoğlu, Amerika kıtasındaki işgalcilerin Kızılderilileri yok saymaları gibi şiirimizde görmemezlikten gelinen bir şairdir... Ve belki de, bu yüzden 1993'te çıkan "İstanbul'da Son Sedefkâr" adlı şiir kitabına "Apaçiler" adlı şiirini de almıştır:

Apaçiler geceyi sever geceyi sever apaçiler içinde bir albatros şiir uyumludur söylencelere apaçiler gece ölür

tamtamlar çalar üç bulut yükselir iyi şiir tedavülden kaldırılır şarkı sözleriyle avunur bir şehir

apaçiler gece ölmemelidir

günbatımı bir ejderha yutar gökyüzünün altın arabasını samanyolundan bir yıldız yansır bir apacının tacına

akıp giden zamanın kadrini en iyi apaçiler bilir bir apaçi kovboy ölür düelloda Puşkin ölür

Güler yüzlü ve misafir sever insanlar olarak tanımlanan Apacheler'in yalnızca gök tanrısına inandıkları sade bir dinleri vardır. Göktanrısının yarattığı dünya ile bir ilgisi olmadığına inandıklarından ibadeti borç saymazlar. Hüseyin Avni Cinozoğlu'nun Apacheler'i anlattığı şiirinde 1837'de katıldığı bir düelloda ağır yaralanan ve çok geçmeden son nefesini veren Rus şair Puşkin'i de anması, şairlerin, ezilenlerin yanında yer alan büyük bir aile olduklarının kanıtıdır.

Cinozoğlu, 1994'te "İstanbul Unutkan Yosma" adlı onuncu şiir kitabını yayımlar. Bu kitapta da, bir öncekinde olduğu gibi "Apaçiler" adını taşıyan bir şiir vardır:

Abraham Lincoln'ü severdi Rüzgârınoğlu geceyi delerdi çığlık çığlığa mermiler altın saçlı kovboylar mermerdendi kaleleri Nevada Rangerleri'nin talancı yağmacı soluk yüzlüler ateş suyuydu Manituya rüşveti beyaz adamın

Cinozoğlu'nun, şiirin akışı içinde okuduğumuz "sevmezdi senyörler / Rüzgârınoğlu kadar / barış çubuğunu tütürmeyi" dizelerini doğrulamak için bir Apache reisi olan Delshay'a kulak verelim: "Artık dağdan dağa kaçmak istemiyorum; büyük bir antlaşma yapmak istiyorum. Taşlar eriyinceye dek tutacağım sözümü."

Victorio ve Geronimo gibi mavi ceketlilere karşı özgürlük savaşı verenlerden biri de Apacheler'in reisi Mangas'dır. Yetmiş aşkın yaşına rağmen genç Kızılderilileri kışkındıracak ustalıkta ata binen, ok atan Mangas Colorado ya da "Kırmızı Yen" 1863 yılının Ocak ayında akan kanın durması için beyaz adamlarla barış görüşmesi yapmaya razı olur.

Askerlerin kampına doğru yola koyulan Mangas'ı savaşçıları yalnız göndermeyi kabul etmediğinden yanına on beş yoldaş seçer!...

Apacheler kampın yakınına yaklaştıklarında beyaz adamın bir sözcüsü Mangas'ı almak üzere yanlarına gelir... Ama, savaşçılar kampın direğine barışı simgeleyen beyaz bayrak çekilmeden reislerini göndermeyeceklerini söyleyince istekleri yerine getirilir. On beş gerilla uzaklaşır uzaklaşmaz çalırların arkasına gizlenen askerler Mangas'ı esir alırlar!

McLean Kalesi'ne getirilen Apache reisinin General West ile karşılaşmasını madenci Daniel Conner şöyle anlatır: "General, Mangas'ın mahpus beklediğı yere yürüdü; çevresindekilerin arasında görkemli bir heykel gibi duran ihtiyar reisin karşısında cüce gibi kalmıştı."

O gece nöbetçi olan Daniel Conner'in tanık olduğı olaylar çok daha fazladır!...'!

Askerlerin Mangas'a bir şeyler yaptığını gören Conner, karanlık bir köşeden olanları izlediğinde insanlığında utanır. Askerler ateşte kızdırdıkları süngülerini ihtiyar reisin ayaklarına ve bacaklarına sürüyorlardı... Mangas, kendisinin oyun oynanacak bir çocuk olmadığını söylediğinde askerler, tüfeklerindeki bütün mermileri bedenine boşaltırlar.

General VWest'in "Onu sabaha ölü istiyorum" emri yerine getirilmiştir!.. Tek suçu barış toplantısına katılmak olan Apache reisinin cansız bedenine tabancalarındaki mermileri de boşaltır askerler... Bir asker Mangas'ın kafa dersini yüzerken bir başkası frenoloji uzmanına satmak üzere başını keser ve kaynayan suda haşlar!..

Savaşın başından beri barışı kucaklamak isteyen Kırmızı Yen'in başsız gövdesi bir hendeğe atılıp, resmi rapor düzenlenir: "Kaçmaya çalışırken vuruldu"...

Hüseyin Avni Cinozoğlu, Apache reisi Mangas'ın öyküsünü okumuş muydu, bilmiyorum?.. Ama 1995'te yayınlanan "Albatroslar Yüksekten Uçar" adlı kitabındaki "Yalnız Apaçi" şiiri bana ihtiyar reisi anımsatır:

sen Apaçilerin son çocuğu gurbettir artık senin yurdun biraz hüznü de olsa özgür hayatın tarihe nakışlandı sanın

için direnen Oturan Boğa ve Çılgın At'ın önderliğindeki Kızılderililere karşı başlatılacak harekatı yönlendirmek üzere görevlendirilmesiyle katliam defterinde yeni bir sayfa açılır. Harekat sırasında Kızılderililerin köyleri yakılır, halk göçe zorlanır ve atlarına ordu tarafından el konulur!..

17 Haziran 1876'da, Çılgın At, askerlere karşı büyük bir zafer kazanır. Kızılderililer atlarından hiç inmiyor, sayıca kendilerinden fazla olan askerleri küçük gruplar halinde geri çekilme numarasıyla peşlerine takıyor ve aniden geri dönerek saldırıyorlardı. Beyazların "Rosebud Savaşı" dediği direnişin Kızılderililerdeki adı "Kızın Kardeşini Kurtardığı Savaş"tır. Bunun nedeni, çarpışma sırasında atı vurulan Cheyenneler'in lideri Ansızın Beliren Reis'in kız kardeşi tarafından atının terkesine alınması suretiyle kurtulmasıdır.

Çılgın At, Büyük Baba'yla görüşmek üzere VWashington'a giden reislerin geriye şişmanlamış ve gevşemiş olarak döndüklerini söyleyerek tüm davetleri geri çevirir. Rezervasyonlardaki Kızılderilileri direnişi sürdüren Nez Perceler'e karşı başlatılacak askeri harekâta katılmamaları konusunda uyardıysa da, birçok Sioux savaşçısı mavi ceketli üniformayı giymeyi kabul ederler. Çılgın At, özelleştirmeye (!) karşı direnmeyen adamlarının onurlarını da satmış olmalarına çok üzülür ve kendisine sadık yoldaşlarını toplayarak yeni bir direnişi örgütlemeye koyulur... Ama askerler Çılgın At'ı eski dostu Baş Bulutlara Eren'in yanında tutuklarlar. Robinson Kalesi'ne getirildiğinde kendisini beyaz adamın satın aldığı bir Kızılderili karşılar. Rezervasyon polisi kılığındaki Kızılderili, iki yıl önce Robinson Kalesi'ndeki Kara Tepeler'in satılmasıyla ilgili toplantıda Çılgın At'ın elçiliğini yapan Küçük Dev Adam'dan başkası değildir!..

Kaçmak isteyen Çılgın At'ı üstüne atlayan Küçük Dev Adam engeller. Koşarak gelen bir asker Küçük Dev Adam'ın tuttuğu Çılgın At'ın karnına saplar süngüsünü... Çıkarıp bir daha saplan bir daha, bir daha!..

5 Eylül 1877 günü öldürülen Çılgın At, otuz beş yaşındaydı. Askerler ölüsünü annesi ve babasına teslim ederler. İhtiyar karıkoca Çılgın At'ın cansız bedenini atların çektiği bir kızağa koyarak kaleden uzaklaştırılır...

"Atın Türküsü" adlı bir Kızılderili şiiri sanki Çılgın At'ın onurlu yaşantısını anlatır:

Kara ilmikli kementle yakaladınız beni

Ne kötülükler ettiniz

Yere yıkıp bağladınız bile

Bu da yetmiyormuş gibi, kuyruğuma düğüm attınız

İşte bunu bağışlayamam!..

Sürgün Kızılderililer 1877 yılının sonbaharında askerlerin eşliğinde Kuzeydoğu'daki çorak arazilere gönderilir. Göç sırasında bir grup Kızılderili, direnişi sürdüren Oturan Boğa'ya katılmak üzere kaçarlar. Aralarında Çılgın At'ın yaşlı annesi ve babası da vardır!..

Opi Wakwala deresinin yakınlarında yaşlı karıkoca bir ara kaybolur gözden. Geriye döndüklerinde oğulları Azgın At'ın yanlarında taşıdıkları kemikleri ve yüreğini çoktan gömmüşlerdi...

Yalnızca kendilerinin bildikleri bir yere!

Atın İntikamı...

Kitabın kapağında, aralarında bir kadının da bulunduğu beyazlara Kızılderililer saldırıyordu. Kızılderililer, elinde balta ve bıçak tutarken tüfekli kadının yüzü son derece masum çizilmişti. Tahmin edeceğiniz gibi hemencecik aldım; J. Fenimore Cooper'in "Geyik Avcısı" adlı kitabını. Öykü şöyle başlıyor: "Bu öyküdeki olaylar, bir İngiliz'in Amerika'da bir ırmak kıyısına yerleştiği 1740 ile 1745 yılları arasında geçmiştir. Ülkenin bu kıyıdan başka yerleri, balta girmemiş ormanları ve Kızılderili denen vahşi yerliler ile doluydu."

İşte, sıradan bir "vahşi" Kızılderili öyküsü daha başlıyordu. Kitabın sayfalarında çizgi romanlardan ve beyaz perdeden alışık olduğumuz saldırı sahneleri anlatılıyordu. Tezer Özlü adına hazırlanan Beyoğlu'ndaki sergiyi görmeye gidiyordum. Kadıköy İskelesi'nden

bindiğim vapur Kız Kulesi açıklarına gelene kadar okuyabildim kitabı. Denizin ortasındaki Kız Kulesi bir Kızılderili'nin başındaki beyaz tüy gibi ne de güzel duruyor!

Karaköy Meydan'ındaki Marlboro kovboyunu gördüm yine. Sevmem kovboyları. Onlara özenenleri, taklit edenleri ise hiç sevmem. İsmail Uyaroğlu'nun şiirindeki "zamane gençleri" gün geçtikçe artıyor:

Öylesine öykünüyorlar ki Batıya zamane gençleri Velet değil Welet her biri

Kovboyları sevmem dedim, ama onların arasında da iyi insanlar olduğunu bilmiyor, değilim. Örneğin Red Kit. Kimsecikler ölmez serüvenlerinde. O, evinden uzak ve yalnız bir kovboydur. Silahlar ateşlenir ama vurulan yoktur. Serüvenlerinde değil ama Ahmet Erhan'ın Red Kit'in adının geçtiği "Western" şiirinde vurulan biri vardır:

Renkli taşlarım senin olsun Midye kabuğu koleksiyonum Ben öldüm

Tam şuramdan vuruldum Kan kokan bir ikindi ayazında Red Kit yalnızlığında Çoğul bir Dalton'dum

Red Kit yalnızdır, ama Daltonlar dört kardeştir. Ahmet Erhan, bir çizgi romandan yalnızlık imgesi üretebilecek kadar usta bir şairdir. Şairlerimizi en çok etkileyen kovboy Red Kit'tir desek, yanılmış olmayız. Nihat Ziyalan da "Red Kit" adlı şiirinde haritasız kovboyun gün bitiminde çocukların ellerinde konakladığını anlatır:

Azgın kurşunlar delemmez bedenimi

Sürüyen insan umarken mutluluğu Ölünmüş der yüreklenirim Yoramaz atımı yolların en yoranı Koşturur aşkım beni dıgıdık dıgıdık

Red Kit, Marlboro reklâmındaki kovboylar gibi sigara içmez. Bir zamanlar içiyordu, ama maço kovboylara benzememek için bırakır. Üstelik alkol de almaz; sütü tercih eder!.. Red Kit'in ağzından sigarayla alan çizerler yerine bir ot ya da çiçek kondururlar. Ercüment Uçan'nın dizelerinde Red Kit'in bu özelliğine rastlarız:

Ne güzel Red Kit başında kovboy şapkası Atının üstünde ağzında çiçek

Uçan'nın şiirinin adında Red Kit bir özelliğini daha okuruz: "Red Kit Ağz Mızıkasıyla Şiir Yapıyor"... Türk sinemasında "Atını Seven Kovboy" olarak tanırız Red Kit'i. Ama bu "sevmek" işi porno filmlerin yaygın olduğu dönemde izleyiciler tarafından biraz daha ileri getirilir! Can Yücel ile Kuzguncuk'taki kahvede bir sohbetimiz sırasında bir dergi çıkarmaya karar vermiştik. Derginin adını çoktan koymuştu Can Yücel: "Atın İntikamı"...

Red Kit'in son karesi bence bir şiirdir. Bir şiirimizin son dizeleri olmalıydı son karedeki görüntü. "Çekmece" adlı şiirimizmiş kismet:

Sonkaresi gibi Red Kit'in

batan güneşe doğru

sürerken atımı

gitme kal, demeni bekliyorum

ama yalnızca

rüzgâr çekiştiriyor atkımı

Sermet Çifter Kütüphanesi'nde açılan Tezer Özlü sergisinden çok etkilendim. Yazarın daktilosu, şapkası, gözlüğü, lise karnesi, el yazısı mektupları ile yalnızca bir cam vardı aramızda. Kırılacak bir cam!.. 1982 yılında, Cesare Pavese'in arkadaşı Nuto'yu bulmuş Tezer Özlü... Ve bir fotoğraf çektirmiş Torino'da. O fotoğraf da yer alıyordu sergide. Siyah üstüne beyaz puanlı bir elbise giymiş Tezer Özlü... Ve elbise, fotoğrafla birlikte yan yana duruyordu camekânın içinde. Eğildim, etiketindeki kentin adını okudum:

"New York"...

Irk Dediğın Neymiş!?!..

5-10 tane mısır al mısır

Her birinin ötesini berisini ısır

Hiçbirini sonuna kadar yeme

Sonra bu mısırları milyon defa büyüt

Tut karanlığın içine at

Her birini içinden güzelce aydınlat

Al sana New York gecesi

Gecenin karanlığındaki gökdelen ışıklarını mısıra benzetebilmek için hem iyi bir şair hem de iyi bir ressam olmanız gerekir. Şiir kazanında kaynayan mısırlara kepçesini ustaca daldıran kim olabilir?.. Bu sorunun yanıtını almak üzere 1947 yılının Bursa Cezaevi'ne gidelim... Hayır, yanıldınız! New York gecesini "al sana" diye önümüze koyan şair, koğuşun bir köşesinde resim yapan Nâzım Hikmet değildir. Ama, kim olduğunu öğrenmek için Nâzım'ın, elindeki şiir kitabının kapak resmine bakarak yazdığı dizeleri okuyabiliriz:

Nâzım der ki: Gelir Eyyub'un oğlu Bedri, boynu uzun, boynu eğri, yeşille, kırmızıyla, sırma sırma çiziyile, bir acayip yazıyla...

1823'te "Gaz Işığı" şirketinin kurulmasıyla bir evin ilk kez aydınlatıldığı New York'u mısır gibi ısırın Bedri Rahmi Eyüboğlu'dur. Doğayı, yeşili midesine indirerek tüketen gökdelenler İstanbul'un da başına püsküllü bela kesilmeye başladılar. Üsküdar iskelesinde bir gece tanık olduğum konuşmada bir genç kız arkadaşına karşı kıyıdağı gökdelenlerin ışıklarını gösterip "Ne güzel" deyince aldığı "Evet" karşılığının ardından şu sözleri yuvarlamıştı: "New York gibi!.."

İstanbul ile New York arasında kurulan bu benzerlik ürkütücüdür. Oysa şiirimizde iki kent arasında kurulan çok güzel bir köprü vardır. Tevif Akdağ'ın "İnsan Dediğın" şiirinin ilk kıtasında "kıtalararası" bir yolculuk yapıyoruz:

Neymiş ırk dediğın senin kardeşim

Neymiş beş kıtada birbirine vurdurulan

Düşün şöyle

Kadıköy'de bir kahvede

Şiir soluyan ipek yürekli bir şairle

New York'ta 7. Caddede

Bir değil mi renginden kovuşturulan

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun aydınlatılmış mısıra benzettiği gökdelenler New York'a yapılmadan yıllar önce Siouxların rahibi bir gece rüyasında kendi insanlarını etrafında garip yaratıkların çok büyük bir örümcek ağı ördüklerini görür... Ve uyanır uyanmaz etrafına topladığı kabilesine şöyle seslenir: "Bunlar olduğunda, kare şeklinde boz bozalak evlerde yaşayacaksınız, kısır ve kıraç bir toprakta. Ve kare şeklindeki boz evlerin dışında açlıktan kırılacaksınız."

Kare şeklindeki evler üst üste gelip gökdelenleri oluşturdukça toprak kısır ve kıraç bir duruma gelir. Gökdelenlerin çevresi elbette yeşil, bakımlı ve çiçeklerle süslüdür... Peki ya, Afrika!.. İnsanların açlıktan kırıldığı, uzun yıllar Amerika'ya köle gönderen sömürülen o garip kıta!

New York'u gören şairlerimizden biri de Necati Cumalı'dır. Cumalı, izlenimlerini anlattığı dizelerinde habersiz olarak Kızılderili rahibin rüyasını paylaşır:

Bir güzdür New York Beton ağaçlar korusu Yastığının altında Yapraklar uğulduyor

Bedri Rahmi Eyuboglu'nun şiiriyle dalmıştık bir New York gecesine... Yastığının altındaki yaprakların uğultusunu dinleyerek uykuya dalan Necati Cumalı'nın yanından şiirin parmak uçlarına basarak geçelim ve Nâzım Hikmetle geri dönelim İstanbul'a:

Koparmış ipini eski kayıklar gibi yüzer kışın, sabaha karşı rüzgârda tahta cumbalar ve bir kaç mangalın küllerinde uyanır uykudan büyük İstanbul'um.

Yazımızın başında New York gecesi, sonunda ise uykudan uyanan İstanbul var.

Yaşamda da böyle değil midir; New York geceyi karşılarken, İstanbul'da sabah olmaktadır!?!..

Özgürlüğe Atılan Kazık

New York limanına 1766 yılının 7 Ocak günü yanaşan İngiliz gemisini karşılamak üzere kıyıda toplanan insanların yüzlerinde öfke okunuyordu. Gemi, İngilizlerin, Fransızlar ve Kızılderililere yaptığı savaşların borçlarını halkın sırtına yüklemek üzere çıkarılan vergilerin damga pullarını taşıyordu. Kıyıda toplananlar gemiye el koyarak yükünü yakarlar. Vergi kanununa karşı gösterilen direnme karşısında İngiltere geri adım atar ve kanun kaldırılır. New Yorklular sevinç içinde 18 Mart 1766'da bir "Hürriyet Direği" dikerek başarılarını kutlarlar... Ama, İngiliz askerleri 10 Ağustos günü direği keserler!.. Sömürüye karşı olan halk ertesi gün direği yeniden diker. Bunun üzerine askerler, sivil halkı süngüden geçirir ve Amerika devriminin ilk kanı New York sokaklarında dökülmüş olur.

Bütün bu olayları tepeden izleyen bir Kızılderili ise "Hürriyet Direği"ni görünce "Beyaz adam özgürlüğümüze kazık çakıyor" diye geçirir içinden!..

Amerika'nın bağımsızlığını ilan etmesinin yüzüncü yıl kutlamaları için Fransa "müttefikine" bir heykel armağan etmeye karar verir. Bu amaçla 1871'de heykelin konulacağı yeri seçmek üzere Amerika'ya giden heykeltıraş Frederic Auguste Bartholdi, New York limanının girişindeki Bedloe's adasını görünce şunu söyler: "İşte benim heykelim burada yükselmeli. İnsanların yenedünyayı ilk gördüğü bu yerde"...

Paris'e dönen Bartholdi öncelikle özgürlüğü simgelemesi açısından Lafayette'in heykelini yapmayı düşünür. Bu sırada dul annesi sürekli olarak kendisini yanına çağırmakta ve oğlundan ilgi beklemektedir!..

Heykelin modelini gören Bartholdi'nin bir yakın dostu, daha önceden annesinin yaptığı heykelin bir benzeri olduğunu söylese de, heykeltıraş bu konuda bir açıklama yapmamıştır. Sağ elinde meşale, sol elinde ise Bağımsızlık Bildirgesi'ni tutan kadın heykelinin yapılmasında Bartholdi'nin sevgilisini model olarak kullandığı söylene de, bunun gerçekte bir ilgisi yoktur. Çünkü Bartholdi heykeli yapmaya başladığında kız arkadaşını henüz tanımamıştır.

Fransız heykeltıraş, Mısır'daki taş anıtlardan, Rodos'taki ünlü Colossus heykelinden ve İtalya'nın Arona kentindeki St. Charles Borromeo'nun 76 foot yüksekliğindeki bakır heykelinden esinlendiğini söyler. Yolu 1994 yılında Paris'e düşen Sunay Akın ise, Deniz Antoine Chaudey'in Luvr Müzesi'nde sergilenmekte olan "Barış" adlı bronz heykelinden Bartholdi'nin etkilenmiş olabileceği görüşünü ortaya atar. Chaudey'in heykelindeki kadın oturmakta iken Bartholdi onu özgürlük adına ayağa kaldırır!..

Paris'e gitme olanağı bulanlar Chaudey'in Luvr Müzesi'ndeki heykelini görürlerse şaire hak vereceklerdir. Bu arada, Seine nehrinde bir motor gezisine katılırlarsa bir adacık üstünde New York limanının girişindeki Özgürlük Anıtının küçük bir kopyasını görürlerse sakın şaşırmasınlar. Çünkü o, Bartholdi'nin ilk yaptığı ve sonradan büyütülen heykeldir.

Fransızlar 4 Temmuz 1884 gününe yetiştirdikleri heykeli Amerikalı bir bakana teslim ederler... Ama, Amerika "Hürriyet Heykeli"ni ülkesine getirmekte pek aceleci davranmaz!.. Parçaları dev kutulara konan heykel New York'a 17 Haziran 1885'te getirilir. Getirilir ama öyle hemencecik parçaları birleştirilip Bedloe's adasına konmaz. Parçalar halinde limanda sergilenen heykelin neden dikilmediğini soranlara amacın heyecanı artırmak olduğu söylenerek "bir de birleşince görün" yanıtı verilir!..

Oysa asıl neden parasızlıktır. Heykelin yerine konması için yapılacak masraflar karşılanamadığı gibi New York Times gazetesi de "Bronz bir kadına para vermeyelim" diyerek kampanya başlatmıştır. Philadelphia kentinden "heykeli dikemiyorsanız bize gönderin" teklifi gelince telaşlanan New Yorklular bir komite kurup para toplama kararı alırlar. Para toplama işlemi yetersiz kalınca Boston, San Fransisco, Milwaukee ve Vermont gibi kentleri de özgürlük anıtına talip olurlar.

Heykelin haline acıyan yoksul bir gazeteci çıkarmakta olduğu "New York World" gazetesinin logosu olarak özgürlük anıtını kullanır... Ve de, okurlarına şu çağrıda bulunur: "Böylesi bir armağanı koyacak yer bulamıyorlar. Gelin, bu işi milyonerlere bırakmayalım"... İşte, ne olursa bir Macar göçmeninin gazetesinden yaptığı çağrıdan sonra olur!.. Yoksul gazeteci başlattığı kampanyayla para toplar. Kampanyaya katılan herkesin adını gazetesinde yayınlar. Sonra, gerekli para toplanıp, heykel yerine mi dikilir?.. Evet, öyle olur. Ama, özgürlüğü yoksul, göçmen halkın sahiplenmesinden rahatsız olan para babaları ellerini ceplerine atarak gerekli parayı hemencecik New York komitesine verirler!.. "Hürriyet Heykeli" için başlattığı kampanyayla milyonerlerin yüreğini ağzına getiren yoksul gazeteci, ölümünden sonra adına ödül konulacak olan Joseph Pulitzer'den başkası değildir,

Beldoe's adasına konulan heykelin açılışı ise kelimenin tam anlamıyla rezalettir. Top seslerinden yapılan konuşmalar duyulamadığı gibi çıkan dumandan da "Hürriyet Heykeli" görülemez!.. Kaidesi 27, kendisi ise 46 metre yüksekliğinde olan heykelin açılışını Amerika'nın 22. Cumhurbaşkanı Cleveland yapar. Özgürlük anıtını kapatan örtüyü verilecek işaret üzerine indirecek olan Bartholdi'dir. Hınzır birinin verdiği işaret heykeltıraşı yanıltır ve heykel zamanından önce açılır!..

Özgürlük anıtının yapımında yardımcı olan Gustave Eiffel, birkaç yıl sonra Paris'te kendi adıyla anılacak olan kuleye, açılışta yaptığı konuşmasını "Panama'da görüşmek üzere" sözleriyle bitiren Ferdinand De Lesseps ise, Panama Kanalı'na imzasını atacaktır.

Rus çarı 2. Alexander'in kıyımından kaçan Yahudilerden etkilenen ve Can Yücel'in "Rus olmadan önce Laz'dı" dediği Emma Lazarus özgürlük anıtı için bir sonnet yazar. Şiirde, heykeli klasik bir tanrıça değil, sürgünlerin annesi olarak ele alır. Lazarus'un şiiri Walt VWhitman, Mark Twain ve Bert Hartet ile birlikte özel hazırlanan bir kitapta yer alır. Kitap, 1883 yılında yapılan bir açık artırmada 1.500 Dolara satılır. Şiiri okuyan James Russell, Lazarus'a "Sone'ni sevdim. Heykelden daha güzel" der!.. Şiir, Lazarus'un anısına bir plakete yazılarak 1903 yılında özgürlük anıtının içine konur.

Özgürlüğü bir kadın simgelese de, heykelin dikildiği yıllarda kadınların oy hakkı yoktu!.. Kendilerine ayrılan topraklarda Barış içinde yaşamak isteyen ve beyaz adamın işgaline karşı özgürlük savaşı veren

Kızılderililerin ise yaşam hakları ellerinden alınıyordu. Sioux'larm reisi Oturan Boğa son savaş sırasında çaresizliğini şöyle dile getirir: "Bizler, beyazlar gölünde bir Kızılderili adaşınız"... Küçük bir adacığa konan "Hürriyet Heykeli"ndeki kadın, beyaz adamın kadınıdır. Ne zaman ki, başındaki kraliçe tacı yerine iki tane Kızılderili tüyü takar, işte o zaman gerçek anlamıyla özgürlüğün simgesi olabilir... Ancak o zaman!

Özgürlük anıtının elindeki Bağımsızlık Bildirgesi'nde bir Kızılderili reisin imzası yoktur. Kızılderililer ile yapılan Barış anlaşmaları beyaz adam tarafından heykelin öbür elinde tuttuğu meşalenin ateşiyle yakılmıştır. Lazarus'un şiirindeki anne gibi hiçbir zaman olamayan heykelin neden o denli yüksek yapıldığını Eray Özbek 1992'de çizdiği karikatürde çok güzel anlatır: Bir Kızılderili Barış çubuğunu yakmak için ateş istese de, özgürlük anıtındaki kadın "vermem" dercesine meşaleyi yukarı kaldırmaktadır...

Su geçirdiği için paslanan heykelin içi ziftlenir... Kolomb'un altın bulma hevesiyle Kızılderilileri katlettiği kıyılardan Avrupa'ya bakan heykelin meşalesi de ilk yıllarda altınla kaplıydı. Ama, yirmi yıl sonra meşaledeki parlaklık Kızılderililer gibi yok olup gider!..

Tamir için heykelin etrafında iskele kurulduğunu gören bir çocuğun sözlerini duyan martı okyanusu aşarak özgürlüğün doğum günü pastası olan Kız Kulesi'ne gelir...

Ve orada, çocuğun ne dediğini şiir okuyan şairlerin kulağına fısıldar: "Anne, Hürriyet Heykeli'ni kafese kapatmışlar!.."

Kafa Derisi Yüzme!..

1949 yılının 26 Ekim sabahı Gabriel Garcia Marquez muhabir olarak ilk yazılarını yazdığı günlük gazetenin toplantısından çıkmak üzereydi ki, telefonda, eski Santa Clara manastırının mahzenindeki mezarların boşaltıldığı haberi alınır... Ve yazı işleri müdürü Marquez'e seslenir: "Oralarda bir dolaş bakalım, yazacak neler bulabileceksin."

Çatısının yıkılmasıyla açıkta kalan tarihi manastır, yerine beş yıldızlı bir otel yapılmak üzere satılmıştı!.. Mahzendeki mezarlarda piskoposlar, başrahipler ve ileri gelenler gömülüydü. Marquez gördüğü manzara

karşısında şaşırır: İşçiler, mezarların kapaklarını kazmayla kaldırırken, ustabaşı kemiklerin birbirine karışmaması için mezar taşlarındaki bilgileri birer kâğıda yazarak üstlerine koyuyordu.

Ama ünlü yazar birkaç dakika sonra daha da şaşıracaktır. İlk kazma darbesiyle kırılan mezar taşının ardından bakır renginde canlı bir saç yığını mezardan dışarı doğru yayılır. İşçiler çektikçe saçlar uzuyordu!.. Sonunda saçların bağlı olduğu bir kız çocuğunun kafatası ortaya çıkar. Mezar taşının parçalarında ise soyadı bulunmayan bir ad okunur: "Sierva Maria de Todos Los Angeles".

Saçların uzunluğu ölçüldüğünde Marquez'in şaşkınlığı bir kat daha artar: Yirmi iki metre on bir santim!.. Ustabaşı, insan saçının ölümden sonra ayda bir santim uzadığını anlatırken Marquez, yaşadığı olayı babaannesinden duyduğu bir Latin Amerika öyküsüyle bağdaştırır: Saçları arkasında bir gelin duvağı gibi yerlerde sürülen küçük bir markiz Karayib halkları arasında gerçekleştirdiği mucizelerle yüceltilir. Küçük kız çocuğu bir köpeğin ısırmasıyla kudurarak ölür!.. Marquez, gazeteye döndüğünde mezarın öyküdeki kız çocuğunun olabileceği düşüncesiyle yazısını yazar. Ama tanık olduğu olay aradan geçen kırk beş yıl sonra yazdığı "Aşk ve Öbür Cinler" adlı romanıyla dünya edebiyatındaki yerini alır.

Uzun saç, 1960'lı yıllarda savaş karşıtlarının simgesi idi. Çiçek çocukları saçlarını uzatarak cinsiyet ayrımcılığını da protesto ediyorlardı. YÖK'ün kuruluş yıldönümü olan 6 Kasım 1995 tarihinde, İstanbul Üniversitesi Avcılar Kampüsü'nde, bir grup öğrenci saç üzerine ilginç bir protesto eylemi gerçekleştirirler. Kendilerini "büyük sözü dinlemeyen, haddini bilmez, yaramaz çocuklar" olarak tanımlayan öğrenciler okullardaki çağdışı uygulamaları protesto amacıyla saçlarını kazıtırlar. Çağdaş Keloğlanlar, '80 sonrasında uzun saçlıların çoğaldığını ama uzun saçın artık isyanı simgelemediğini ve bunun da nedeninin darbe sonrası yaşanan depolitizasyon, marka kültürü, medya bombardımanı olduğunun altını çizerler.

Kimi öğrenciler, moda olduğu için ya da, "entel" görünmek uğruna saçlarını uzatıyor olabilirler. Ama saçlarını kazıtan öğrencilerin dağıttıkları bildiride yer alan şu genellemenin doğru olmadığı kanısındayım: "İsyan yoktu çünkü uzun saçları taşıyan kafalar boştu"... Çağdaş Keloğlanlar eylemleriyle kafalarının içinin Barış, Özgürlük ve

Kardeşlik duygularıyla dolu olduğunu kanıtladılar. Unutulmamaları gereken, '60'lı yıllarda saçlarını uzatan insanlar için de birilerinin "kafalarının içleri boş" demeleridir.

Saçlarını kazıtan öğrencilerin dağıttıkları bildiride ilginç olan, bir Kızılderili şiirinden yaptıkları alıntıydı:

Kestiniz omuzlarıma kadar uzanan / Simsiyah saçlarımı / Ve beyazların giysilerini / Geçirdiniz üzerime / Yasakladınız bana kendi adımları / Atalarımın adlarını

Kızılderililerin beyaz, adamın kafa derisini yüzmeye meraklı oldukları bilinir. Oysa işin aslı şudur: 1863 yılının Temmuz günlerinde Navaholar ile General Carleton arasındaki gerginlik sürmektedir. Soluk benizliler Navaholar'ı yıldırma için hayvanlarına el koymaya, ekinlerini yakmaya başlar. Ama bir grup Navaho savaşçısı Canby Kalesi'ni basarak koyunlarını, keçilerini geri alırlar. General Carleton, 18 Ağustos'ta askerlerine, getirdikleri her Kızılderili atı ya da katırına yirmi dolar, her koyuna ise bir dolar ödeneceğini duyurur. Yirmi dolar aylık alan askerler gözü dönmüş bir şekilde köylere saldırırlar... Ve öldürülen Navaholar'ın kırmızı bir ipe bağladıkları uzun, siyah saçları askerler tarafından kesilir:

Birlikte ortaya çıkıyoruz çingiraklar elimizde Saçlarımıza renk renk parlak tüyler takılı

Zaman ilerledikçe Kızılderililerin kafa derilerine ödül koyma alışkanlığı yaygınlaşır. Amerika'nın gerçek sahipleri hastalık, açlık, sürgün, tecavüz, işkence dışında beyaz adamdan yeni bir şey öğrenirler: Kafa derisi yüzmek!..

Kızılderililer için tüyler taktıkları saçları çok önemlidir... Ama savaşçılar beyaz adamın eline geçmesini istemediklerinden saçlarını kazıtmaya başlar. Büyük savaştan sonra söylenen bir barış türküsünde saçların yas tutmak için de kesildiğine tanık oluruz:

Ölseydiniz Kabilemin çocukları Saçımı keserdim sizin için. Öyle severim ki sizleri Karalar sürerdim yüzüme Kabilemin çocukları Siz ölseydiniz.

Kim bilir, kaç asker, tecavüz ettiği bir Kızılderili kadını öldürdükten sonra saçını kesip "Bir savaşıyla dövüştüm" diye kahramanlık hikâyeleri anlatmıştır!?

Milyonlarca Mermiden Bir Tanesi

Jack Nicholson "The Missouri Breaks" adlı filmde oynamayı hiç düşünmeden kabul eder. Bunun nedeni, tipik bir 1970'ler Western'i olan filmde sanatçı yönünü çok sevdiği ve kendine örnek aldığı Marlon Brando'nun da oynama olasılığının bulunmasıdır.

San Fransisco'da komşu oldukları halde Jack Nicholson ve Marlon Brando hiç karşılaşmamışlardı. Filmin teklifini Jack Nicholson, bahçelerini ayıran tel örgüden sarkarak şöyle yapar: "Kısa zamanda 1 milyon dolar kazanmaya ne dersin?"

Marlon Brando, teklifi tereddüt etmeden onaylar. Ayrıldığı iki eşine oldukça yüklü miktarda nafaka ödeyen sanatçı aynı zamanda Kızılderililerin direniş hareketini de, parasal yönden desteklemektedir. Beş hafta sürecek olan çalışmada Jack Nicholson, Marlon Brando ile film yapmanın zorluğunu anlayacaktır. Çekimler başladığında Brando, yönetmen Arthur Penn'e baskı yaparak kendi sahnelerinin erken saatlerde filme alınmasını sağlar. Böylelikle Jack Nicholson, Montana'da bulunan Billings'deki çölde öğle sıcağında çalışmak zorunda kalır. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra da, Marlon Brando yönetmene şunları söyler: "Jack Nicholson'un rolünü bir Kızılderili'ye verelim. Hem daha iyi oynar hem de, alacağı parayı daha hayırlı bir iş için kullanır!"

Marlon Brando, Kızılderililerin direnişine destek veren sanatçıların başında gelir. Anılarını derlediği "Annemin Öğrettiği Şarkılar" adlı kitabında şunları yazmıştır: "İnsanların çoğunun, bu ülkenin, onun asıl sahipleri olan Kızılderililerden çalındığı, bu insanların milyonlarcasının ülkelerini çalanlar tarafından öldürüldüğü gerçeğini ciddiye almamasını hiç, ama hiç anlayamıyorum."

Birçok Amerikalı gibi Marlon Brando'da, Kızılderililerin iki üç paragrafta "yüzsüz", "kudurmuş ve dinsiz vahşiler" olarak tanımlandıkları ders kitaplarıyla büyür. Altmışlı yılların başlarında, Kızılderili Hareketi Komisyonu'nun üyelerinden John Collier'in bir kitabını okuyarak bu

insanlara karşı ne denli "zulmedici" davranıldığını öğrenir. Antropolog D'Arcy McNickle'ın "İlk Amerikalılar" adlı kitabından sonra da gerçekleri iyice görür. McNickle'la tanışmak üzere Santa Fe'ye giden Marlon Brando, yazarın sayesinde direnişçi Kızılderililer ile karşılaşır... Ve o günden sonra da "Amerikan yerlilerinin dünyasının ayrılmaz bir parçası" olur.

Marlon Brando'nun katıldığı ilk Kızılderili eylemi Columbia Irmağı'nda gerçekleşir. Irmağın sularında, kenarında kurulu olan kereste şirketlerinin zehirli atıklarından dolayı som balığı azalmaktaydı. Amerika devleti, her zaman olduğu gibi Kızılderilileri suçlar ve kendilerine yasal olarak ayrılan topraklarda balık avlamalarını yasaklar. Bu kararlar Kızılderililer bir kez daha açlığa mahkûm edilmiş olurlar!..

Yasağa uymayan bir Kızılderili ile birlikte tutuklandığında bu haberin dikkat çekeceğini ve böylece sorunun tartışılacağına inanan Brando bir kayık ile ırmağa açılır. Kayıkta bir Kızılderili ve daha önceden yakalanmış bir de som balığı bulunmaktadır. Devriye gezen polisler tarafından yakalanan sanatçı hapisaneye gönderilir ama çok geçmeden de serbest bırakılır. Vali, tanınmış bir film yıldızının Kızılderililerin direnişine ilgiyi arttıracak kadar kurnazdır. Balık yasağını delmekte kararlı olan Marlon Brando aynı senaryoyu yeniden uygular. Hasta olduğu halde soğuk bir havada ırmağın üstündeki kayıkta saatlerce polislerin gelmesini bekler. Yanındaki Kızılderili'ye kendisini hiç de iyi hissetmediğini söylediğinde şu yanıtı alır: "Büyükannem böyle durumlarda, gülümsersen kendini daha iyi hissedersin, derdi."

Hastahaneye kaldırılan Brando'ya zatürree teşhisi konur. Yanlış ırmakta gezindiklerini öğrenince de kahkahaya boğulur; hasta yatağında!..

Marlon Brando'nun destek verdiği sayısız eylemlerden biri de, 1975'in ilk aylarında yapılır. Otuz, kırk kadar Kızılderili kendilerinden zorla alınan toprakları geri istemekte ve bu amaçla bir çiftlik evinde direnmektedirler. Brando, etrafı askerler ve Ku Klux Klancılar tarafından çevrili eve girmeyi başarır. İçerdeki Kızılderililerin giymiş oldukları gömleklere şu yazmaktadır: "Ya Tapu, Ya Ölüm"

Silahlı çatışma gece gündüz sürer. Bütün olanlar Marlon Brando'ya şaka gibi gelmektedir: "Ta ki güneşli bir ikindi vakti bir mermi başımın bir metre kadar üstünden geçip, bacaya saplanana kadar. Isı +2 dereceye

kadar yükselmişti, içerde pineklemekten sıkıldığım ve biraz güneşin tadını çıkarmak istediğim için dama çıkmıştım. Aradan bir iki saniye geçmiş geçmemiştir ki, benden bir iki kol boyu kadar uzaklıkta tepemde bir tuğla paramparça oldu. Bir an, ne oluyoruz diye düşünürken, ardından silah sesi duydum. Merminin sesteki hızlı olduğunu hatırlayarak manzarayı çaktım ve hemen siper aldım. Bu da, adi bir Kızılderili'yi öldürür umuduyla rasgele çıkılmış milyonlarca mermiden bir tanesiydi işte."

Sonunda, toprakların Kızılderililere ait olduğuna dair bir tapunun verileceği teklifi gelir. Ama teslim olan Kızılderililerin af edilmeyip, hapisaneye gönderileceği de şart koşulur. Karar vermekte zorluk çeken direnişçiler, Brando'nun sloganlarının "Hem Tapu Hem Ölüm" değil, "Ya Tapu Ya Ölüm" olduğunu anımsatması üzerine silahlarını bırakırlar. Kızılderililer hapsi boylarlar ama tapuyu alamazlar. Beyaz adam sözünde bir kez daha durmamıştır!..

Amerikan Yerlileri Hareketi'nin lideri olan Dennis Banks'ı karavanında ve kendine ait olan adada gizleyen Marlon Brando, Kızılderililerin er ya da geç istediklerini elde edeceklerine inanır: "Kadınların veya eşcinsellerin haklarının genişletilmesinde öncülük etmekle veya tarihi topraklarını geri isteyen İsrail gibi bir devlete hazinesinin kapılarını açmaktan çekinmemiş olmakla övünen bir ülkenin hâlâ kendi yerli halkı için hiçbir şey yapmamış olması kabul edilemez."

Oscar ödül töreni için salonu dolduranlar, 1972'de çevrilen The Godfather (Baba) filmindeki rolünden dolayı en iyi oyuncu ödülünü kazanan Marlon Brando'yu alkışlamak üzere beklemektedirler... Ama karşılarında bir Kızılderili kadın bulurlar. Kızılderililere tarih boyunca yapılan ve de devam eden haksızlıkları protesto eden Brando, ödülü reddetmiş ve törene hazırlanmış olduğu bildiriye okumak üzere "Küçük Tüy"ü göndermiştir.

Oscar'ı reddeden ilk sanatçı olan Brando, Kızılderililerin gerçek bir Baba'sıdır.

Ölüler, Doğrulun!..

İnkaların son kralı Atahualpa'nın heykeli ABD'deki bir dökümhaneye sipariş edilir. Peru'ya gönderilen heykel şaşırtır herkesi! Karşılarında Atahualpa'nın yerine, Pocahontas'ın babası olan Kızılderili reis Povvhatan'm heykeli durmaktadır. Taşıma ücreti çok fazla tuttuğundan heykel geri gönderilmez ve Cuzco kentinde Atahualpa'nın heykeli diye dikilir. 1533 yılında öldürülen Atahualpa'nın beyaz adam tarafından eritilen altın eşyaları arasında çocukluk beşiği de vardır.

Kızılderili reis Seattle'ın da, adını taşıyan kentte bir heykeli bulunur. Üstüne katran dökülen, kurşun sıkılan, boyalarla küfürler yazılan bir heykel... Saldırıların önüne Seattle'ın heykelinin bir havuzun içine konulmasıyla geçilir.

1953 yılında, Paul Robeson adlı kara tenli bir şarkıcı Seattle kentinden kendisini konser vermesi üzere çağıran Kanadalılara telefonda şarkı söyler. Kara tenli şarkıcıya Amerika'nın Kore'yi işgaline karşı geldiği için ülkeden çıkış izni verilmemektedir. Sarı derililerin dostu olan sanatçı sesini dünyanın ezilen bütün halkları adına yükseltir. Nâzım Hikmet "Korku" adlı şiirinde Robeson'a şöyle seslenir:

Ne iskonto, ne komisyon, ne vâde isteyen bir dost eli sıcak bir kuş gibi gelip konmamış ki avuçlarının içine ümitten korkuyorlar Robeson, ümitten korkuyorlar, ümitten, korkuyorlar, kartal kanatlı kanaryam türkülerimizden korkuyorlar Robeson.

Moskova'da yayınlanan Pravda gazetesinde, 1923'de "Chaplin, tartışılmaz yetenekte bir aktördür" yorumu yer alır. Bunun üzerine FBI, Şarlo'nun Sovyetler Birliği lehine çalışan "Israel Thonstein" adlı bir Yahudi olduğunu kanıtlamak için didinir durur. Charlie Chaplin'in "Şarlo Diktatör" filmindeki şu sözleri işin tuzu biberi olur iyice: "Askerler, bu vahşi adamlara adamayın kendinizi. Sizi hor görüyor, size köle gözüyle bakıyor, hayatınızla oynuyorlar. Davranışlarınıza, düşüncelerinize, duygularınıza hükmetmeye kalkıyorlar. Sizi hayvan terbiye eder gibi şartlandırıp, aç bırakıp topun ağzına sürüyorlar. Doğaya aykırı olan bu adamlara teslim etmeyin kendinizi. Bu makine gibi duygusuz, makineleşmiş adamlara! Sizler birer makine değilsiniz! Sizler birer hayvan değilsiniz! Yüreğinizde insan sevgisi taşıyorsunuz! Nefrete kapılmayın. Ancak sevilmeyen kişiler nefret eder. Sevilmeyenler

ve anormal olanlar. Askerler, kölelik uğruna dövüşmeyin. Özgürlük için dövüşün!"

Kara tenliler, İkinci Dünya Savaşı'na gönderilen Amerika birliklerinde çoğunluğu oluştururlar. Başlarında elbette ki, beyaz subaylar bulunmaktadır. Cepheye alkışlarla gönderilseler de, kara tenlilerin kanları Kızıl Haç'a kabul edilmez. Bunun nedeni, kan verme yoluyla ırkların karışma olasılığına inanılmasıdır!

Kızıl Haç'ın almış olduğu karar üzerine görevinden istifa eden plazma servisinin sorumlusu Charles Drew gibi karateni! olan Muhammed Ali Olay, uyarıları dikkate almayarak, mutfaklarda beyaz adamın artıklarını yiyenler adına ringde yumruk salladığı sözünü yineler. Bununla da kalmayıp üniforma giyip Vietnam Savaşı'na gönderilmeyi reddeder. Amerikalılara hiçbir kötülük yapmamış olan Vietnamlılara karşı bir düşmanlığının olamayacağı sözleri Kızılderililer tarafından alkışlansa da, dünya şampiyonluğu unvanı elinden alınarak hapis ve para cezasına çarptırılır.

Vietnam'da bulunan Avustralya istihbarat subayının 1967 Ocak raporuna göre esir kamplarındaki Vietkonglu mahkûmlara kovboy filmleri gösterilir. Bütün sahneleri hiçbir tepki göstermeden izleyen esirler, özgürlüklerini savunmak için kovboylara saldıran Kızılderilileri gördüklerinde oturdukları sıralardan ayağa kalkar ve çılgınca alkışlarlar!..

Aynı raporda, yakalandıktan sonra düşüncelerinin değiştiğini söyleyen bir esirin de, Kızılderililerin kaybetmesi üzerine ağladığı ve böylelikle gerçek duygularını dışa vurduğu yazılıdır.

VWesternler arasında "They Passed This Way" adlı filmin apayrı bir önemi vardır. 1948'de, başrolünü Joel McCrea'nın oynadığı film bir banka soyguncusunun öyküsünü anlatır ve önemi tabancaların ateşlendiği hiçbir sahnenin olmamasıdır. Trevor Hovvard tarafından çekilen "Windwalker" adlı film ise Kızılderili dilinde yapılan ilk filmidir. Oyuncular Cheyenne ve Crow dilini konuşurlar.

Keavin Costner'in yönettiği ve başrolünü oynadığı "Kurtlarla Dans" 1991'de 7 Oscar kazanır. Bunlardan biri de, en iyi senaryo dalıdır. Michael Blake, aynı adlı romanından uyarladığı senaryosunun kendisine

kazandırdığı Oscar'ı almak üzere yaşlı bir Kızılderili kadın ile çıkar sahneye. Kadın, kendi dilinde bir konuşma yaparken salonu dolduran "uygar giysi"li konuklar hoşnutsuzluklarını homurdanarak dışa vururlar.

Creek ve Cherokee soyundan bir Kızılderili olan Ward Churchill, özgürlük için direnen Amerika yerlilerine sempatiyle bakan, onları destekler gibi görünen tüm filmlerde bir Avrupalı bakış açısı olduğunu belirtir. Kovboy filmlerinde, beyaz adamın Batı'ya doğru ilerlediği 1820-1880 yılları arasının konu edinildiğine dikkati çeken Churchill, rollerin çoğunu gerçek Kızılderililerin oynadığı Kurtlarla Dans'ı bu özelliğiyle bir atılım olarak görür. Ama şu değerlendirmeyi yapmaktan da kaçınmaz: "Benim gözümde bu film de Avrupalı bakış açısıyla yapılmıştır. Bu film 'Lawrence of Arabia'nın yanında yer alacak olan 'Lawrence of South Dakota'dır."

Blake'in romanı, 1863 yılının Mayıs ayında, Teğmen John J. Dunbar ile Comanche kabilesinden Sıkılı Yumruk arasında yaşanan aşkın etrafında oluşan olayları içerir. Filmde görülen Kızılderili reisi, kitapta da adı geçen On Ayı'dır. Asıl adı "Parra-Wa-Samen" olan On Ayı'nın beyaz adama söylediği sözlere kulak verelim: "Bizi bir rezervasyona yerleştirmek istediğinizi, bize evler, hasta kulübeleri yapacağınızı söylediniz. İstemez, sizin olsun. Ben rüzgârın özgürce estiği, günışığını hiçbir engelin durduramadığı kırlarda doğdum. Hiçbir şeyin sınır tanımadığı, her şeyin özgürce soluk aldığı bir yerde doğdum. Ve şimdi de orada ölmek istiyorum, duvarların arasında değil."

Beyaz adamın çağrısını kabul eden On Ayı, Kiowa, Apache ve Comanche kabilelerinden temsilciler ile birlikte Washington'a doğru yola koyulur. Ordunun gücünü gösterip, gözdağı vermek amacıyla ilk önce kışlalar gezdirilir Kızılderili reislere. Bir pazar ayinine de sokulan konuklar sonunda Beyaz Ev'e davet edilir!

Büyük Baba'nın oturduğu yer olan Beyaz Ev'in planları mimar James Hoban tarafından hazırlanır. Hoban'ın, açılan yarışmada birinciliği kazanan projesinin temeli 1792 yılının 13 Ekim günü atılır. Kente adını veren Washington, temel atma töreninde bulunamadığı gibi binada da, hiçbir zaman oturamaz! Binanın ana yüzü Dublin'de bulunan Loinster Dükü'nün evine benzetilerek yapılır. İlk yıllarda "Cumhurbaşkanının Evi" diye adlandırılan bina 14 Ağustos 1814'de İngilizlerin saldırısına

uğrar. Yakılan ev bir yıl sonra onarılarak kullanılır duruma getirilir yeniden. Bu arada, yangının izlerini silmek için bina beyaza boyatılır. Böylelikle de, yeni adına kavuşur: "Beyaz Ev"...

Kızılderili İşleri Komisyonu Başkanı Francis Walker'in, Beyaz Ev'in Doğu odasında yaptığı konuşmayı dinlerken On Ayı'nın başı öne eğilir: "İlkin şunu söyleyeyim; burada temsil edilen kabileler önümüzdeki Aralık ayının on beşine kadar bütün reisleri, önderleri, savaşçıları ve aileleriyle Sili Kalesi'nin ve temsilciliğinin on mil yakınında kamplarını kurmuş olmalıdır. Orada ilkyaza kadar patırtı çıkarmadan kalacaklar ve temsilcilerinin rızası olmadan ayrılmayacaklardır."

On ayı, teslim olmak anlamına gelen şartları onayladıktan sonra geri döner. Saygınlığını yitiren reis kabilesinden tamamıyla kopar. Yaşantısının son günlerinde oğlu dışında tüm halkının terk ettiği On Ayı, 23 Kasım 1872'de, duvarların arasında öldüğünde güneş içeriye pencere aralığından sızmakta, rüzgâr ise kapının altından girmektedir!

Komisyon başkanı Walker'in sözünü yerine getirmeyen Comancheler'in izini süren IV. Süvari Bölüğü'nün başında Ronald Mac Kenzie bulunmaktadır. İç savaşta parmaklarını kaybettiği için Mac Kenzie'ye Kızılderililer tarafından "Üç parmak" adı takılır. IV. Süvari Bölüğü Comancheler'in köylerini yakıp, Kızılderilileri çocuk, kadın, ihtiyar demeden katlederken, aynı dönemde, Atlas Okyanusu'nun karşı kıyılarında, Komün yanlısı olan Fransız şairler sürgüne gönderildikleri Avrupa'nın çeşitli kentlerinde şiir yazmayı sürdürmekteydiler. Cenevre'de, komüncülerin kurduğu sosyalist ve devrimci propaganda kuruluşunu yöneten Charles Bonnet'ın, General Espivet'in Marsilya'ya saltanatlı girişiyle alay eden şiiri şöyledir:

Çalın bando mızıkalar!. Şen şarkılar söyleyin!.. Çiçek saçalım her yana. Espivent maşallah sanal Maşallah sana general!.. Yiğitliğine maşallah! Maşallah soylu galip! Ünlü fatih maşallah! Büyük yiğit, sana borçlu şimdi esmer Marsilya Esenliği, kıyımı ve dökülen kanları Kıyıcılık sanatında gerçekten çok ustasın, Sakla ellerini kurtarıcı... kan kızartıyor kollarını Marşlar söylet askerlerine, sesleri kaplasın Ayakların dibindeki can çekişen çocukların hırıltısını Yürü zaferle Marsilya sokaklarında, yürü!.. Ölüler, doğrulun! Generale defneden taşlar sunun.

Kızılderilileri Kim Öldürdü, Bilin bakalım?..

Kit Carson'un, Navajo Kızılderililerinin meyve ağaçlarını ve ekinlerini kundaklamasının bir tek amacı vardı: Kızılderilileri açlıktan ölmeye mahkûm etmek. Buffaloları öldürmek de, Kızılderilileri katletmekten daha kolaydı. Böylelikle, açlığa karşı savaşıyan yerliler yenik düşüyor ve beyaz adamın isteklerine boyun eğmek zorunda kalıyorlardı.

Buffalo denilince akıllara "kovboyların en ünlüsü" William Frederick Cody gelir. Ömründe bir inek bile gütmeyen Cody, Kansas Pacific Demiryolu hesabına işçilerin yiyecek ihtiyacını sağlamak için çalışır. Kadınların katliama karşı çıkmasına rağmen 4280 kurşun atarak 4280 buffalo öldürür. Bu işinde öylesine ünlenir ki, "Buffalo Bili" diye anılmaya başlanır. İlk Kızılderili'yi 14 yaşındayken öldüren Cody, sırtına astığı tüfeği ve tabancalarıyla bir kahramana dönüşse de, Perulu şair Arturo Corcuera'nın "Kovboy ile Buffalo Bili Masalı" adlı şiirinde gerçek yüzü ile tanıtılır:

Winchester ve Colt 45

Suluk yüz Batıya saldırıyor

Kartal bakışıyla onları gözlüyor Kızılderili Oturan Boğa

Uygar Buffalo

Bili,

şerif yıldızı takmış

yırtıcı bir hayvan.

Kızılderilileri avlıyor, Karaderilileri, Tunç derilileri, Sarı derilileri, aslında deri tüccarı Buffalo Bili.

Cheyenneler'in reisi Kara Kazan birlikte barış çubuğu içtikleri General George Armstrong Custer'i uarmıştı: Beyaz adam verdiği sözden dönerse ölecek ama Kızılderililer onun kafa derisini yüzerek ellerini kirletmeyeceklerdi. Dört yüzü aşkın anlaşmada olduğu gibi beyaz adam

sözünü tutmayacak ve Kızılderililerin köyü ateşe verilirken, yerde yatan sayısız ölümler arasında Kara Kazan'ın da kurşunlarla delik deşik edilmiş cesedi bulunacaktır.

Cheyenneler, General Custer'in Yedinci Süvari Alayı'nı Little Big Hom ırmağının kıyısında kısıtıp yok ederler. Ölümler arasında Custer da vardır.

Kızılderililer ile beyaz adam arasındaki savaş yeniden alevlenmiştir. Generallerinin intikamını almak isteyen askerler Cheyenneler'e baskın yaparlar ve Reis Sarı El'i öldürürler. İşte, tam bu sırada ünlü kahramanımız (!) Buffalo Bili çıkar ortaya... Buffalo Bili, Sarı El'in cesedinin önünde diz çöker. Üzüntüsünden mi? Elbette hayır!.. Bıçağıyla reisin kafa derisini yüzer Buffalo Bili. Sonra, atına atlar ve kaybolur gözden.

Bu olaydan sonra kovboy romanlarının kapağında görürüz Buffalo Bill'i. Süslü bir Meksika kostümü giyen "kovboyların en ünlüsü" VVinchester tüfeği ve Colt tabancalarıyla bir yıldızdır artık! Kurmuş olduğu sirkte, izleyicilere General Custer'in kanını yerde nasıl bırakmadığını canlandırıyor ve elinde tuttuğu Sarı El'in kafa derisini zafer naraları atarak sallayıp alkış topluyordur. Baltimore, Washington ve New York gibi birçok kentte gösteri yapan Buffalo Bili, izleyicilerden yalnızca alkış toplamıyor, paraları da cebe atıyordur. Perulu şair Corcuera'nın dediği gibi, aslında deri tüccarıdır Buffalo Bili. Eiffel Kulesi'nin gölgesinin kentin üzerine ilk kez düştüğü 1889'da, "Buffalo Bili Wild West Show"u Paris'te görürüz. Avrupa turnesinde çekilen fotoğraflar arasında Venedik kanallarında gezintiye çıkılan ünlü gondollarda Buffalo Bili ve Geronimo'ya da rastlarız.

Buffalo Bill'i, Pablo Neruda da sevmez. Şilili şair "Yaşadığımı İtiraf Ediyorum" adlı kitabında şunları yazar: "Dün gece yavaş yavaş okuduğum kitabı unutamiyorum: Ekmek Ağıdı, Sandokan ve arkadaşlarının hayatını kurtarıyordu. Buffalo Bill'i beğenmiyorum, çünkü o Kızılderili öldürüyor. Ama ne güzel ata biniyor. Ovalar ve Kızılderililerin çadırları da çok güzel.

Meydan Larousse'da, "Amerikalı öncü" diye tanıtılan Buffalo Bill'in gerçek yüzünü öğrendikten sonra Kızılderilileri aldatıp katledenin kim olduğunu bilmek hiç de zor değil!..

Özgürlüğün Ve Maceranın Tadı...

Fransızların İstanbul'a taktığı bir ad vardır: Sarmaşıklar kenti... Bugün ise binaların duvarlarına bakıp şöyle diyoruz: Kovboylar kenti!

Marlboro sigarasının reklâmında at koşturan kovboylar Kızılderililerin topraklarından sonra İstanbul'un duvarlarını da işgal etmeye başladılar. Başbakanın, bakanların ve politikacıların Amerika'da apartmanları, otelleri ve villaları olduğu bir ülkede kovboy kültürü elbette yadırganmaz. Böylesi bir ortamda yanıtlanması gereken soru şudur: Şair kimdir?

Bilkent Üniversitesinde düzenlenen panele katılmak üzere Ankara'ya doğru yola koyulduğumda çantamda tiyatrocum Salih Kalyon'dan aldığım Kızılderili başlığını da taşıyordum. Öğrencilerle dolu salonda söz sırası bana geldiğinde Kızılderili başlığını kafama oturtup, bir dergiden kestiğim Marlboro reklâmındaki kovboyu göstererek savaş baltasını topraktan çıkartan sözü söyledim: "Kovboyların at koşturduğu bir ülkede, bütün şairler Kızılderili'dir."

Kovboyların halkımızı bir sürü gibi gütmesi ve İstanbul'u bir çiftliğe çevirmesine karşı olanların ceplerinde ne taşıdığını öğrenmek için birkaç dize okuyalım:

Asma köprülerin

halatlarıyla bağlı ellerini çözerek

gökdelenlerin arasından

seni kurtarmak isteyen çocuklar

örgüt kurmasın diye

arka bahçeli

bütün evlerini yıktılar İstanbul

Sokaklarında artık anarşisttir onlar
sigara reklamı bahanesiyle
sarmaşıkların vatanı olan duvarlarda
at koşturan kovboyları
kovmak için savaşırlar
ki vurulduklarında
karışır kanlarına
ceplerinde taşıdıkları
tohumlar

Her haliyle "Bir Sunay Akın şiiri" olduğu belli olan yukarıdaki dizelerde sırttan sigara reklamının öyküsünü biliyor musunuz?.. Amerika'da iş dünyası ile ilgili mizah yazılarıyla tanınan Jack Mingo'dan öğrendiğimize göre Marlboro reklâmındaki kovboy bir zamanlar kadınmış!

1924 yılında piyasaya sürülen Marlboro, kadınlar için üretilen ilk sigaralardan biridir. Philip Morris şirketi sigaranın adını düşünürken gazete sayfalarında ve radyo haberlerinde VVinston Churcill'in Marlborough kontuyla olan bağlantısı konuşuluyordu. Şirket pazarlamacıları herkesin dilinde dolaşan "Malborough" sesini beğendiler ama sigara paketine yazıldığında güzel durmayacağı gerekçesiyle "uhg" kısmını attılar.

Jack Mingo'nun, çizgi romanlardaki Kızılderililerin "ugh" diye ses çıkardıklarından herhalde haberi yok. Bence, "ugh" kısmı Kızılderilileri çağırttığı için makaslanmıştır!..

Marlboro'nun ilk reklâm kampanyası ne denli "kadınısı" olduğunu vurgulamaya yönelikti. Kırmızı renkli filtre "Dudaklarınızı sigara kâğıdından koruyan güzellik ucu" diye sunuluyor, sigara "Mayıs kadar

yumuşak" sloganıyla kadınları tavlamaya çalışıyordu... Filtre, tütünlerin kadınların rujlu dudaklarına yapışmasını önlediği için satışlar giderek artar. 1950'li yıllara gelinildiğinde bilim adamları kanser ile sigara tiryakiliği arasındaki sinsi köprüyü bulurlar. Böylelikle de, sigara firmalarında büyük bir panik başlar. Bir yandan bilim adamlarının iddialarının doğru olmadığını söylerken öbür yandan sigaralarına filtre takmak üzere kolları sıvadılar. Çünkü tiryakiler filtreli sigaraların daha az tehlikeli olduğuna inanıyorlardı. Ama pek çok tiryaki sağlıklı olduğunu düşünerek filtreli sigara içmek istese de, kadın sigarasını ağızlarında taşımaktan rahatsız oluyor, bu işi kimseciklere görünmeden yapıyorlardı!..

Sigara firmaları erkek tiryakilerin sıkıntılarına bir çare bulmak zorundaydılar. Philip Morris, konuyu reklâmcı Leo Burnett'e havale eder. Burnett, hepsi de maço görünümlü tiplerden oluşan bir dizi hazırlar; kaptanlar, halterciler, serüvenciler, inşaat işçileri... Kampanyanın ilk tipi ise bir kovboydur. Firma yetkilileri kovboyların sayılarının azaldığını düşünerek kampanyanın tutacağından tereddüt etseler de, Marlboro bir yıl içinde en çok satan dördüncü sigara konumuna yükselir. Bunun üzerine diğer tiplerden vazgeçilir ve kovboy elinde kemendiyle dörtnala sürer atını.

Gerçek yaşamda kovboylar kara tenli ve Latin Amerika kökenli olsalar da, Marlboro kovboyunu "beyaz adam"dan seçmiştir.

Reklâmda açık bir şekilde ırkçılık yapılmaktadır. İşte bu yüzden, İstanbul sokaklarındaki panolarda boy gösteren kovboyları geceleri yerlerinde göremezseniz, sakın şaşırmayın. Bilin ki, Ku Klux Klan kıyafetleriyle ortalıklarda dolaşüyor, "ölü ele geçirme" operasyonları düzenliyorlardı!

Sigara kampanyasının bir de, zamanla ortaya çıkan kara mizah yönü vardır: Reklâmlarda kullanılan sigara bağımlısı mankenler kalp krizi ve akciğer kanserinden teker teker ölmeye başlar. Marlboro, 1993 yılında ilk kez fiyat düşürür ve kovboysuz bir kampanya başlatır. Bu kampanyada tiryakiler spor gereçleri kazanıyor olsalar da, Jack Mingo, oksijen tüpü, tekerlekli sandalye ve hastane yatakları verilmesini daha "pratik" bulur!..

Amerika'da sigara içenlere ikinci sınıf insan gibi davranıp, hiçbir özgürlük tanınmazken, Marlboro reklâmındaki akciğer kanserinden ölen

kovboylar sloganlarında ülkemiz insanını "özgürlüğün ve maceranın tadına çağırıyorlar. Hangi özgürlük? Kızılderililere tanınan özgürlük mü? Hangi maceranın tadı? Azrail'le boğuşuktan sonra alınan ölümün tadı mı?..

Marlboro kovboyunun sigarası sağlığa zararlıdır. Ama, Kızılderililerin barış çubuğu sağlığa yararlıdır!..

Taşkısla'daki Tutsak Kızılderili

1800 yılının 9 Kasım günü İstanbullular limana demirleyen savaş gemisinin bayrağına bakarak hangi ülkeden geldiğini anlayamazlar. O güne kadar hiç görmedikleri bir bayrakla karşı karşıyalardır. Dönemin padişahı III. Selim'de, ilk kez gördüğü bayrak üzerine şu yorumu yapar: "Bu bayrağın yıldızları, aramızda bir yakınlık olabileceğini gösteriyor."

Savaş gemisi, yardımda bulunulması istemiyle İstanbul'un kapısını çalan ve "ahir zamanda yeni dünya mı olur?" denilerek geri çevrilen Kristof Kolomb'un adım attığı yerden, Amerika Birleşik Devletlerinden geliyordu!.. İstanbul'a gelen "George Washington" adlı ilk Amerikan savaş gemisinin güvertesindeki insanlar, Boğaz'ın girişindeki küçük bir adacığın üzerine kurulu olan Kız Kulesi'ni görünce neler düşündüler bilemeyiz. Ama Amerika'ya ilk kez gidenlerin New York limanının ağzındaki Bedloe's adasında yükselen Özgürlük Anıtı'nın karşısında neler düşündüklerini okuyabiliriz. Kafka, "Amerika" adlı romanının ilk paragrafında böylesi bir karşılaşmayı anlatır: "Kari Rossmann, yavaşlamış gemiyle New York limanına girerken, çok önceden fark ettiği Özgürlük Tanrıça'sını, bu kez sanki ansızın güçlenen güneş ışığı altında gördü. Tanrıça'nın kılıç tutan kolu, adeta hemen o anda yukarılara doğru uzanıyor, vücudunun çevresinde özgür rüzgârlar esiyordu."

Kafka, her ne kadar "kılıç" dese de, Özgürlük Anıtı'ndaki kadın sağ eliyle bir meşale tutmaktadır. Ülkemizde birçok Kafka uzmanının gözden kaçırdığı bu yanılğı herhalde ilk kez bu yazıyla "güneş ışığı"na çıkıyor. Kristof Kolomb'un karısı Dona Felipa Monize Perestrello'nun da İstanbul'a gelmiş olduğunu kimsecikler bilmez. Hem de, Habitat'a katılmak amacıyla!..

Amerikalı kadın gazeteci Paula DiPerna, Kolomb'un günlüğünü okur ve anlatım yönünden son derece yetersiz bulur. Kolomb'un karısı olarak düşler kendisini... Ve böylelikle "Bayan Kristof Kolomb'un Keşifleri" adlı roman yazılmaya başlanır. Felipa Moniz'in 500 yıl süren suskunluğunu bozduğu kitabı çantama koyarak, yazarı Paula DiPerna ile tanışma olanağını yakaladım. Kızılderililerin çok etkileyici bir kültürleri olduğunu söyleyen Paula DiPerna, kitabında, ilk karşılaşma anını Bayan Kolomb'un gözünden şöyle anlatıyor: "Bugüne kadar hiç kimse, Amiral bile karşımda çırılçıplak dikilmemişti. Kendi vücudumun dışında, insan çıplaklığı konusunda oldukça deneyimsizdim. Ermişçesine kalakaldığımı itiraf etmeliyim. Hiç utanmadan, öylece duruyorlardı."

Bayan Kolomb ile tanıştığım 12 Haziran 1996 gününün akşamını ipele çektim. Çünkü saat 20.30'da, Taşkışla'nın bahçesinde, Kevin Locke adlı Kızılderili'nin flüt dinletisi vardı... Ve ben, yıllardır beyaz adamın yapmış olduğu haksızlıkları anlatan Sunay Akın, ilk kez bir Kızılderili'yle karşılaşacaktım!

Kevin Locke, Güney Dakota'daki Standing Rock Rezervasyonu'nda yaşlı amcası ile birlikte yaşamış. Lakota dilindeki adı olan Tokeya Inajin'in Türkçe karşılığı "Ayağa Kalkan İlk Kişi"dir. Dinleti başlamadan yarım saat önce gördüm Tokeya Inajin'i... Birlikte sahneye çıkacağı kızı Kimimi La'nın saçlarını tarıyordu. Gördüğüm manzara karşısında sözcükler boğazıma takılıyor, hiçbir şey konuşamıyordum.

Ulusal kıyafetleriyle sahneye çıkan Tokeya Inajin "Buradaki herkes için bir şarkı söylemek istiyorum" diyerek başladı sözlerine: "Benim geleneğimde uzun bir yola gidildiğinde, karşılaşılan insanlara bir şarkı hediye edilir. Bu şarkının içeriği orada bulunan herkese bolluk, başarı ve iyi dilekler sunmaktır. Şimdi bu şarkıyı flüt çalarak sunacağım. Geleneğime göre herkes bu şarkıyı ayakta dinlemeli"... Kızılderili sanatçı sedir ağacından yapılan flütü üflemeye başladığında dinleyicilerin hepsi de ayaktaydı. Altı delikli flütten çıkan ses herkesi duygulandırmıştı. Flütteki deliklerin dördünün yönleri, ikisinin ise gökyüzü ve yeri temsil ettiğini anlattı Tokeya Inajin. Yedinci notanın nerede olduğunu soruyor ve yanıtıyor: "Altısının bir araya geldiği yerde, kalbimizde."

Sahnenin önündeki üçüncü sıradan, tepeden tırnağa ulusal kıyafetler giyen Kızılderili'nin sol koluna takılıyor gözüm. Saatini çıkarmayı unutmuştu!.. Flütlerini koyduğu silindir kutunun üstündeki yıldızı

gösteriyor: "Bunun adı sabahyıldızı. Binlerce yıl Kızılderililer kapılarını sabahyıldızına dönük olarak yapmışlardır. Bu yıldız şafak sökmeden önce, gecenin en karanlık zamanında ortaya çıkar. Gecenin en soğuk, en karanlık saatinden sonra yeni bir günün başlangıcını haber verir. Biz hepimiz sabahyıldızıyız. Işığı getirmek hepimizin elinde."

Dinleyicilere baktım. Tokeya Inajin'in sözlerinden etkilenmeyen yoktu. Herkes, Kızılderili ezgilerinin hüznü havasıyla büyülenmişti. Dinleti başlamadan önce Western filmlerinden duydukları garip sesleri çıkararak, yapmış oldukları taklitlerin gerçekte hiçbir ilgisi olmadığını Tokeya Inajin'in söylediği ezgilerden anlamışlardı. 21 yaşındaki kızı ile kadın ve erkek eşitliğini içeren dansın ardından, "Ayağa Kalkan İlk Kişi" sarı, siyah, kırmızı ve beyaz renklerden oluşan 28 çember ile oynanan halk dansını anlatmaya başladı. Çemberler, güneş, ay, ağaçlar, kuşlar, kelebekler, gökkuşağı gibi doğanın birer parçasını simgeliyordu. Renkleri ise dört yönün, dört mevsimin ve dört ırkın temsilcisiydi. Son derece güç olan akrobatik dansın sonunda Tokeya Inajin, çemberleri içice geçirerek oluşturduğu dünyayı eline alarak izleyicilere seslendi: "Önemli olan bir araya gelmek. Geleceğe giden bir yol olmak. Daha doğrusu Boğaz Köprüsü gibi olmak. Nefreti, ırkçılığı aşmak!.."

Gösteri sonrasında üstünü değiştirmesini sabırsızlıkla bekledim Tokeya Inajin'in. Gazeteci Musa Ağacık ile kendisiyle konuşma isteğimizi kabul etmişti. Taşkılla'nın bir dersliğinde ilk sorumu yöneltiyorum: "Tarih kitaplarında Kolomb'un Amerika'yı bulduğu öğretiliyor. Kızılderililer Amerika'yı kaybettiklerine inanıyorlar mı?"... Tokeya Inajin, kızı "Kelebek" ile göz göze geldikten sonra başlıyor konuşmaya: "Kızılderililer diledikleri gibi yaşamaktan mahrumlar. Geçmişte yaşanmış olan haksızlıkların üstünde durmaktansa gelecekte neler yapabiliriz? Bunun üzerinde çalışıyoruz."

Söylemiş olduğu ezgideki sabah yıldızına getirdim sözü: "Sabah yıldızı, Amerikan bayrağındaki yıldızlardan hangisidir?".. Kısa ve kaçamak bir yanıt aldım karşılığında: "O, gökyüzündedir"... Musa Ağacık'ın sorusu üzerine de, dans ederken dil, coğrafya, bugün ve gelecek gibi engelleri aştığını söyleyince dayanamadım, söze karıştım: "Kızılderililerin güneş dansı yapmaları yakın bir zamana kadar yasaktı. Bu engelleri aşmak için direnenler ve 1969'da Alcatraz Adası'nda, Amerika Birleşik Devletlerimden bağımsız bir Kızılderili Cumhuriyeti kuranların eylemleri hakkında neler düşünüyorsunuz?"... Bu soruya aldığım

karşılık, bir Kızılderili'yle ilk kez karşılaşmış olmanın heyecanını sona erdirdi: 'Vatandaşlık haklarının bir parçası'...

Neden kaçamak ve sıkılgan yanıtlar veriyordu? Kısa bir süre önce yapmış olduğu gösterinin yorgunluğundan mı?.. Yoksa, İstanbul sokaklarında gezerken, Amerikan gizli örgütü "FBI"ın adını taşıyan mağazaları gördüğünden mi?.. (Sahi, FBI mağazasının defolu mallarını MIT mi satıyor?..) Özgür bir Kızılderili ile karşı karşıya değildim. Kendisinin tanıtıldığı broşürde şöyle deniliyordu: "Sponsorluğu ABD Bahai Toplumu tarafından üstlenilmiş olan Kevin Locke..."

Sponsorundan bağımsız olan bir Kızılderili'nin yanıtlayabileceği sorulardı benimkiler. Habitat vadisi Tokeya Inajin için Kızılderililerin kapatıldığı bir toplama kampından farksızdı. Tinerci çocuklar sürülerek, sokak köpekleri öldürülerek yapılan "Kent Zirvesinde elbette özgür bir Kızılderili'ye yer olamazdı. Tokeya Inajin'den geriye yalnız "Özgürlük anıtındaki beyaz adamın kadını. O meşaleyi eline ne zaman bir Kızılderili kadın alacak?" soruma verdiği şu yanıt kalsın istiyorum:

"Özgürlük anıtı yeşil... Bence o bir Marslı!.."

Aynı Bayrak Altında

Habitat günlerinde tanıştığım bir Kızılderili olan Tokeya Inajin'den beklediğim yanıtları alamayışımın nedenini Dee Brovvn'ın "Kalbimi Vatanıma Gömün" adlı kitabının önsözünde yer alan şu açıklamaya bağlıyorum: "On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, beyaz adamın savaşımlardan arta kalan Kızılderililere ilişkin merakı ileri bir ölçüye vardığında, girişken gazete muhabirleri, savaşçılar ve reislerle sık sık konuşmalar yapmış ve onlara, Batı'da olan bitenlerle ilgili düşüncelerini dile getirme fırsatını vermişlerdir. Bu konuşmaların niteliği, yorumların yeteneğine ya da Kızılderililerin özgürce konuşma eğilimine göre büyük farklılıklar gösterir. Bazısı, gerçeği anlatırsa misillemeye uğrayacaklarından korkmuş, bazısı da muhabirleri uyduruk masallarla aldatma yolunu tutmuştur. Bu yüzden Kızılderililerin gazetelerde yayımlanan sözleri, kimi birer taşlama harikası olduğu, kimi de şiir dolu öfke patlayışlarıyla yanıp tutuştuğu halde, kuşkuyla okunmalıdır."

Oysa Cheyenneler'in reisi Kara Kazan VWashington'daki Büyük Baba, Abraham Lincoln'ü ziyaret ettiğinde göğsüne takılan madalyadan ve armağan edilen otuz dört yıldızlı Amerika Birleşik Devletleri bayrağından kuşku duymamış, halkını barış dolu günlerin beklediği inancıyla topraklarına geri dönmüştü. Kendisine verilen, "bayrağı tepesinde dalgalandırdığı sürece hiçbir askerin ateş açamayacağı" sözünü rüzgârın direğe asılı kumaşta çıkardığı sesi duydukça anımsıyor, beyaz adam ile barış çubuğu içmiş olmanın mutluluğuyla bir Kızılderili şiirini anımsıyordu:

Üzücü bir şeydi yaptığın;

Üzücü bir şeydi.

Ama birlikte çubuk tütürüyoruz şimdi

Duman birikip birleşecek içimizde.

Albay Chivington, Lyon Kalesi'nde emirlerine uymayacağını söyleyen Teğmen Cramer'e bir yumruk attıktan sonra "Lanet olsun Kızılderililere yakınlık duyanlara" diye bağıyor ve odadaki subaylara gözünü kan bürümüş bir şekilde şunları söylüyordu: "Ben buraya Kızılderilileri öldürmeye geldim ve Tanrı'nın göğü altında Kızılderilileri öldürmek için her türlü yola başvurmanın doğru ve şerefli bir iş olduğuna inanıyorum."

28 Kasım 1864 tarihinin akşamı bine yakın asker Albay Chivington'un komutasında kaleden çıktığında gökyüzünde kalenin direğinde dalgalanan bayraktan daha çok yıldız vardı. Cheyenneler ve Araphelar kurmuş bir dere yatağının kıyısına kurmuşlardı çadırlarını. Albay Chivington ve kendisine katılan Binbaşı Anthony'nin askerlerini gören Kızılderili köyünden korku dolu bir uğultu yükselmeye başlamıştı. Yetmiş beş yaşındaki Beyaz Antilop "Durun!.. Durun!.." diyerek önce doğru koşmuş, İngilizce bilmiş olmasına güvenerek askerler ile konuşabileceğini ummuştu. İlk öldürülen o oldu!..

Ölümlle tehdit edilerek Kızılderililerin köyünü göstermeye zorlanan çiftçi Robert Bent'den gelişen olayları dinleyelim: "Kampın iyice yakınma geldiğimizde Amerikan bayrağının dalgalandığını gördüm. Kara Kazan'ın Kızılderililere bayrağın çevresinde durmalarını söylediğini

işittim: Gerçekten de erkeği, kadını, çocuğu, bayrağın çevresinde toplanmışlardı. Kızılderililerle aramızda elli altmış metre kadar varken durum buydu. Aynı zamanda bir de beyaz bayrağın yükseldiğini gördüm. Bu iki bayrak da o kadar ortalıkta bir yerdeydiler ki, görülmemiş olmaları aklın alacağı bir şey değil. Askerler ateş açınca Kızılderililer sağa sola koşuşmaya başladılar. Bazı erkekler silahlarını almak için sanırım çadırlarına daldılar. Kanımca, hepsi altı yüz Kızılderili vardı. Ama bunların içinde otuz beş kadar savaşçı, bir o kadar da ihtiyar bulunuyordu. Öteki erkekler kampın uzağında, avdaydı!.."

Albay Chivington, katliam sonrası verdiği resmi raporda dokuz askerin öldüğünü, bunun karşılığında dört yüz ile beş yüz arasında Kızılderili savaşçının yok edildiğini yazıyordu. Gerçeği olayın görgü tanığı olan Robert Bent'den öğreniyoruz: "Bacağından aldığı yarayla yerde yatan bir kadına takıldı gözüm, askerlerden biri kılıcını çekerek kadının yanına geldi. Kadın kendini korumak için kolunu kaldırdı. Ama asker kılıcıyla vurarak kolunu kesti, bu kez öbür kolunu kaldırdı, asker kılıcıyla onu da kesti, sonra öldürmeden öyle bıraktı gitti."

Köyde, "Squaw" denilen, bir Kızılderili kadınla evlenip kabileler arasında yaşayan beyaz erkekler de bulunuyordu. Ama onların da sonu farklı olmaz: "Otuz, kırk kadar Squaw korunmak için bir çukura sığınmışlardı, altı yaşındaki küçük bir kızın eline bir sopaya bağlanmış bir beyaz bayrak vererek ortaya saldı; kızcağız daha birkaç adım atmıştı ki, vurulup düştü. Daha sonra o çukurdaki bütün Squaw'lar ve dışarıda kalanlar hep öldürüldüler. Squaw'lar en ufak bir direnme göstermiyorlardı. Gördüğüm bütün ölülerin kafa derileri yüzülmüştü. Karnı ortadan yarılmış bir

Squaw kadını, yanı başında henüz doğmamış bir çocuğuyla, yerde yatıyordu."

Robert Bent'in sözlerini Teğmen James Conner'de doğrular: "Ertesi gün savaş meydanında dolaştığımda, kafa derileri yüzülmemiş tek bir kadın, erkek ya da çocuk ölüsüne rastlamadım; çoğunun gövdesi en korkunç işkencelere uğratılmıştı; erkeklerin, kadınların ve çocukların cinsel organları kesilmişti."

Kara Kazan'ın kurtulduğu katliamda çoğu kadın ve çocuk yüz otuz üç Kızılderili öldürüldü. Kızılderili çadırının tepesinde dalgalanan

Amerikan bayrağına ne oldu? Bu sorunun yanıtını bilemiyoruz. Ama büyük bir olasılıkla, şanına, şerefine zarar gelmemesi için askerler tarafından yerden kaldırılmış, tozu silindikten sonra da özenle katlanmış ve üstündeki Kızılderili kanının yıkanması için kaleye geri getirilmiştir.

Yeryüzünde Barış, İnsanlara İyi Niyet...

Birçok savaşta Kızılderililer beyaz adamdan daha az kayıp vermiştir. Onların asıl büyük kayıpları "rezervasyon" bölgelerine toplanmalarıyla başlar. Kızılderililere ayrılan topraklar çiftçilik yapmadıkları gerekçesiyle sürekli olarak ellerinden alınır. Toplama kamplarının dışındaki alanlarda ise buffalolar öldürülmüş, ekili tarlalar yakılmak suretiyle yok edilmiştir. Yıllar geçtikçe daralan çemberin içinde yaşam öylesine zorlaşır ki, Kızılderililere uygulanan soykırım belirgin bir görünüm kazanır.

Kamplardaki sisteme hayran olan biri vardır: Adolf Hitler! Bu insan kasabı, Kızılderililerin toplanıldığı kamplara bir araştırma heyeti gönderir. Böylelikle de, gelen bilgilerden etkilenerek 1933'de, Almanya'nın Dachau kentinde ilk toplama kampını kurar.

Toplama kamplarında yaşamaya zorlanan Kızılderililerin yiyeceklerini sağlamak üzere birçok kişiyle sözleşmeler yapılır. Getirilen yiyeceklerin üstlerinde kullanılmaz damgası olsa da, Kızılderililere dağıtılır. Yiyecek zehirlenmesi sonucunda meydana gelen ölümler sıralamasında çocuklar birinciliği hiçbir zaman bırakmazlar!

Soğuk kış gecelerinde ısınmaları için battaniye dağıtılır Kızılderililere... Ardından, verem, kızamık, difteri gibi bulaşıcı hastalıklar boy gösterir kamplarda. Beyaz adam, savaşmadan da Kızılderilileri yok etmenin yollarını daha önce neden düşünemediğine üzülür. Bir kurşun ile ancak bir Kızılderili öldürülür. Mikroplu battanilerle binlercesini katletmek çok daha kolay olmaktadır.

Toplama kamplarından hükümeti temsil eden bir yönetici sorumluydu. Aileleri parçalamak, çocukları ellerinden almak onun elindeydi. İngilizce bilen Kızılderililerden bir polis gücü oluşturmak yetkisine de sahipti. Kamplardaki insanları istediği işde dilediği kadar çalıştırabilirdi. Yönetici, bir kaç beyaz adama kamplarda ticaret yapmaları için izin verirdi. Çalışmalarının karşılığında ellerine bir kaç kuruş geçen

Kızılderililer söz konusu dükkânlardan alış veriş yapmak zorunluluğundaydılar. Fiyatlar oldukça yüksekti ve kamp yöneticisi satışlardan komisyon alıyordu!..

Beyaz adam, Kızılderilileri ayrı ayrı toplama kamplarında yaşamaya mahkûm ettikten sonra her birine misyonerler gönderdi. Amaç, Kızılderilileri zorla Hıristiyan yapmaktı. İnanç özgürlüğü her ne kadar devlet koruması altında olsa da, toplama kampları bunun dışında tutulmuştu. Misyonerler, çocukları ailelerin elinden zorla alarak dini okullara ya da, ana dillerini konuşurken yakalandıklarında işkence gördükleri devlet okullarına gönderirler. Kaçmaya çalışan çocuklar askeri disiplin kurallarına göre ağır şekilde cezalandırılıyorlardı. Albay John M. Chivington'un "yavru bitlerinde büyüüp bir gün bit olacağı" sözü okullardaki eğitimin hangi koşullarda yapıldığını daha anlaşılır kılacaktır.

Kızılderililer ulusal kıyafetlerinden vazgeçmek, "uygar giysi" denilen şeyleri giymek zorundaydılar. Ayrıca, her Kızılderili erkeği saçını kısa kestirmeliydi. Saçıyla gurur duyan bir Kızılderili için bu son derece onur kırıcı bir uygulamaydı. Ama onları insan yerine koyan yoktu. Bağımsızlık Bildirgesi'nde "Savaş düsturları, yaşına, cinsine ve durumuna bakılmaksızın kayıtsız şartsız herkesi öldürmek olan acımasız vahşi yerliler" olarak tanımlanmışlardı. Hani, tüm insanların eşit olduğunun savunulduğu ünlü Bağımsızlık Bildirgesi'nde!..

Beyaz adam, Kızılderililer ile dört yüzü aşkın anlaşma yapar. Hepsi de, beyaz adam tarafından bozulan anlaşma metinlerinde şunlar yazılıdır: "Irmaklar aktıkça, güneş tepede parladıkça ve çimenler yeşerdikçe bu topraklar sizindir ve sizin izniniz olmadıkça da, ne elinizden alınabilir, ne de satılabilir."

Kızılderilileri bir araya toplamak düşüncesi İspanyol sömürgecilere kadar uzansa da, toplama kamplarının kuruluşuna yönelik en önemli adım ABD Senatosu'nun 1871'de aldığı yerlilerin bir ulus olamayacağı kararıdır. 1887'de yürürlüğe koyulan "Davves Genel Tahsis Yasası" gereğince de, Kızılderililere toplama kamplarının yolu görülür.

Toplama kamplarında yaşanan olaylar arasında VVounded Knee kıyımının apayrı bir önemi vardır. Her şey Kızılderililer arasında beyaz adamı topraklarından kovacak bir kurtarıcının geleceği inancının

doğusuyla başlar. Bu inancın ortaya çıkardığı Hayalet Dansı giderek yaygınlaşır. ABD yönetimi bir ayaklanmanın başlayacağından korkarak orduyu Kızılderililerin üstüne doğru harekete geçirir. 14 Aralık 1890'da Titan Dakota'larının reisi Oturan Boğa yakalanarak öldürülür. Bunun üzerine Kızılderililerin bir kısmı Pine Ridge kampından ayrılırlar. 7. Süvari Alayı kamptan ayrıldıkları için düşman ilan edilen Dakotaları takibe başlar. 28 Aralıkla Kirpi Deresi yakınlarında askerler Kızılderililer ile karşılaşınca reis Koca Ayak beyaz bayrak çekilmesini emreder.

Binbaşı Samuel Whitside, zatürreeye yakalandığı için ciğerlerinden kan gelen Koca Ayak'a, Kızılderilileri Wounded Knee deresi yakınlarındaki süvari kampına götürmek üzere emir aldığını anlatır. Burnundan damlayan kanların kızıla boyadığı battaniyesine sıkıca sarılan reis, kendilerinin de aynı yöne gittiğini söyleyince Binbaşı Whitside, melez iz sürücü John Shangreau'dan silahların toplanmasını ister. Shangreau, böyle bir şey yapılırsa çatışmanın kaçınılmaz olduğunu, erkeklerin kurtulup, kadınlar ve çocukların öleceğini anlatınca Binbaşı silahların kampta alınmasına karar verir.

"Yaralı Diz" anlamına gelen Wounded Knee deresindeki süvari kampına varıldığında hava karardığı için silahların sabah toplanması daha doğru bulunur. Koca ayak, yakalanışını kutlayan askerlerin viski içip attıkları kahkahadan uyuyamaz ve sabaha kadar burnunun ucunda birikip sonra battaniyesine düşen kan damlalarını sayar.

Bir boru sesiyle uyanır Kızılderililer ertesi sabah. Beyaz Mızrak olanları şöyle anlatır: "Silahlarımızı istediler. Biz de tuttuk verdik silahlarımızı. Ortada bir yere yığıldılar silahları. Ne var ki, asker reisler toplanan silahları yeterli görmemişlerdi, askerleri çadırları aramaya gönderdiler."

Baltaları ve çadır direklerini de silahların yanına yığan askerler bununla da yetinmeyip, Kızılderililerin üstlerini aramaya koyulurlar. Bu sırada büyücü Sarı Kuş, Hayalet Dansı yapmaya başlar: "Kurşunlar sizi bulamayacak, kırlar geniştir, kurşunlar sizi bulamayacak"...

Kara Çakal, üstünden çıkan Winchester tüfeğe çok para ödediğini ve tüfeğin kendisinin olduğunu içinden haykırarak havaya kaldırır. Yıllar sonra adını "Sakallı Dawey" olarak değiştirecek olan Vvasumaza "Eğer üstüne varmasalardı, kendiliğinden gidip oracığa bırakacaktı silahını" dedikten sonra katliamın başlangıcını anımsar: "Omzundan yakalayıp

itelediler. O sırada bile kötü bir niyeti yoktu. Kimseye doğrultmuş değildi tüfeğini. Niyeti silahını yere bırakmaktı. Üstüne geldiler, yere koymak üzere olduğu tüfeğe yapıştılar. Tam Kara Çakal'ı yere savurdıkları sırada bir silah sesi duyuldu. O anda, kimsenin vurulup vurulmadığını bilemem ama arkasından ortalık karıştı."

Üzerlerinde silah olmayan Kızılderililer kaçmak zorunda kalırlar. O sırada tüm tepelerin toplar ile dolu olduğu anlaşılır... Ve top atışıyla senaryonun sonuna gelinir!

Kurtulmayı başaranlardan biri de Gelincik Louise'dir: "Kaçmaya çalıştık ama yaban sığırı gibi bir vurdular bizi. Beyazların içinde de iyi insanlar bulunduğunu biliyorum, ama kadınları ve çocukları vurduklarına bakılırsa askerler çok kötü insanlar olmalı. Kızılderililer beyaz çocuklara asla böyle yapmazlardı."

Resmi makamlar ölen Kızılderili sayısını 153 olarak açıklar. Ama, sürünerek kaçamaya çalışanların bir çoğu gizlendikleri yerde ölürler. Katledilen Kızılderili sayısı üç yüzün üstündedir. Askerlerden de yirmi beşi ölür. Bunlar arkadaş kurşunu ya da şarapnel parçalarıyla son nefeslerini vermiş olanlardır. Katliamın sonlarına doğru kar fırtınası başlayınca cesetler oldukları yerde bırakılır. Fırtına dindiğinde donmuş cesetler arasında Koca Ayak'a da rastlanılır!..

Kızılderililerin "Geyiklerin Boynuzlarını Döktükleri Ay" dedikleri Aralık'ta, Noel'e dört gün kala kurtulan 51 Kızılderili Pine Ridge kampına getirilir. Her yer askerlerle dolu olduğu için içlerinden yalnızca dördünün erkek, geri kalanların kadın ve çocuk olduğu Kızılderililer kiliseye kapatılırlar. Vaaz verilen kürsünün üstünde şunlar yazılıdır: "Yeryüzünde Barış, İnsanlara İyi Niyet"...

Katliamı yaşayan Kara Geyik o gün bir başka şeyin daha öldüğünü söyler: "O zaman kaç kişinin öldüğünü anlayamamıştım. Şimdi kocamışlığımın şu yüksek tepesinden gerilere baktığımda, yerde birbirleri üzerinde yığılı duran boğazlanmış kadınları ve çocukları, hâlâ o genç gözlerimle görebiliyorum. Ve orada, o çamurun içinde bir şeyin daha öldüğünü ve o kar fırtınasına gömüldüğünü görebiliyorum. Evet, bir halkın düşü öldü orada..."

Beyaz adam, VVounded Knee katliamına Kara Çakal'ın, askerlerin uyarılarına kulak asmamış olmasını neden olarak gösterir. Tüfeğini vermek istemeyen Kızılderililerin işitme engelli olduğu sonradan anlaşılacaktır!

Yirmi Beş Kuruşa Amerika

1827 yılının 27 Ekim günü, donanmalarının gücünü birleştiren Avrupa ülkeleri Osmanlı donanmasına ağır bir darbe vururlar. Navarin yenilgisi üzerine Avrupa dışında bir müttefik arayışına başlanılır. Kaybedilen donanmasını yeniden inşa etmek isteyen Osmanlı, yıllardır kendisine göz kırpan Amerika'ya böylelikle yeşil ışık yakar. Amerika ile aramızda imzalanan ilk "Seyrisefain ve Ticaret" antlaşmasının tarihi 7 Mayıs 1830'dur. Bu antlaşmanın gizli ve ek maddesinde Osmanlı devleti için savaş gemilerinin inşası yer almaktadır.

O yıllarda bizim de Amerika ordusuna bir yardımımız olmuştur! Amerikan hükümeti kıtanın kurak bölgelerinde ordunun taşımacılık işlerinde deve kullanımını uygun görür. Osmanlı devletine yapılan başvurudan olumlu yanıt gelmesi üzerine de Amiral David Dixon Porter, 1855 yılında İstanbul'a gönderilir. Amerika'nın siparişi olan 30 devenin yanında, Abdülmecit de müttefikine bir çift erkek ve bir çift dişi deve armağan eder. Hayvanların Amerika'nın iklimine uyum sağlayıp sağlamadıkları bilinmese de Kızılderililerin ilk kez karşılaştıkları develerin, İstanbul'dan gönderildiğini söyleyebiliriz.

Amerika'ya deve döndüren Abdülmecit'in ölümünün ardından Amerika Birleşik Devletleri'nden, tahta geçen Abdülaziz'e bir mektup gelir: "Osmanlı hanedanı imparatorluğu padişahı. Büyük ve iyi dost: Majestenizin bana göndermek lutfunda buldukları, majestenizin merhum kardeşi ve muhterem majeste Abdülmecit Han'ın irtihali ve ecdadınızın tahtına cülusunuzu bildiren mektubunuzu aldım. Birleşik Devletlerin vefakâr bir dostu olan muhteşem kardeşinizin vefatı dolayısıyla size derin sempatimi teyid ederek, O'nun tahtına cülusunuz münasebetiyle majestenize samimi ve kalbden gelen tebriklerimi; saltanatınızın size saadetti ve şanlı devletinize refahlı olması için en iyi temennilerimle birlikte takdim etmek müsaadesini talep ederim. İki millet arasında eskiden beri mevcut olan dostluk ve iyi münasebetin devam ettirilmesi ve daha muvaffak olması için sebatlı ve hararetli

arzumu ve bu hükümet tarafından, merhum majeste ile olan münasebetlerinden her zaman idâme ve ta'ziz edilen dostça hislerin kuvvetlendirilmesi ve yükseltilmesi için tarafımdan hiç bir şeyin ihmal edilmeyeceğini, majestenize teyid etmeme de müsaade ederiz. Ve majestenizi ulu tanrıya ısmarlarım."

2 Ekim 1861 tarihinde VWashington'da yazılan mektup, kendisini "iyi dostunuz" diye takdim eden Abraham Lincoln'un imzasını taşımaktadır. Amerika ile imzalanan askeri ve ticari antlaşmaların ardından Boğaz'da savaş gemileri boy gösterir. Nazım Hikmet yıllar sonra 1951'de İstanbul'u düşünerek yazdığı şiirinde şu dizelere yer verir:

oturmuşun deniz kıyısına,

bakıyorsun limana giren

Amerikan zırhlısına. <Hastasın, açsın, öfkелisin o da bakıyor sana, hem de nasıl, efendinmiş patronunmuş sahibinmiş gibi itoğlu it.

Amerika Dışışleri Bakanı George Marshall'ın 5 Haziran 1947 günü Harvard Üniversitesi'nde yapmış olduğu konuşmasının ardından, Avrupa ülkelerinin yanı sıra Türkiye'ye de yardım yapılmasının ortaya atılmasıyla, Boğaz'ın "patronu" Amerikan savaş gemileri olurlar! Naim Tiralı, 1947'de yazdığı "Yirmi beş Kuruşa Amerika" adlı öyküsüyle Missouri zırhlısının İstanbul'a gelişiyle yaşanan olayları ince bir alaya alır. 5-9 Nisan 1946 tarihinde Boğaz'a demirleyen savaş gemisini görmek üzere deniz kıyısına inen iki sevgili, uyanık motorcuların çağırışına kulak verirler: "Yirmi beş kuruşa Amerika!.. Haydi, baylar bayanlar, fırsatı kaçırmayın. Yirmi beş kuruşa Amerika!"

Delikanlının hesabı şöyledir: "Yirmi beş kuruş ve Amerika. Doğrusu kaçırılacak fırsat değildi. Neye yarardı yirmi beş kuruş. Bir muhallebi veya bir pasta parasıydı olsa olsa. Ve şimdi, birkaç saat sonra yiyeceğim bir pastayı, Amerika için gözden çıkarabilirdim."

Yirmi beş kuruş, Missouri zırhlısının etrafında motor ile atılan bir turun bedelidir. Öykünün kahramanı, birlikte Amerika turuna çıktığı sevgilisinden ayrılır sonradan... Ve bir gün, gazeteden savaş gemilerinin yeniden İstanbul'a geldiklerini okur. Şöyle bitirir öyküyü Naim Tiralı: "Konuştuğun delikanlı, sana davetiye sunmuş. Birlikte gemileri

gezmişsiniz, öyle duydum. Herhalde durumundan hoşnut olmalı. Bana darılmasaydın, yine yirmi beş kuruşluk gezilere çıkmak zorunda kalacaktın. Senin adına kıvanç duydum demezsem, için rahat etmez. Amerikan gemilerini görüp gezmek, az şey midir canım..."

Alcatraz Kuşkucusu

San Francisco Körfezi'nde, kıyıdan iki mil açıktaki adaya 5 Ağustos 1775'te ayak basan İspanyol seyyah Ayala, buraya Pelikan Adası anlamına gelen "Isla de Alcatraces" adını koyar. İspanyol seyyahın böyle bir ad koymasının nedeni adada gördüğü pelikanlar olabilir.

Kimi Kızılderili kabilelerinde de, doğum sonrasında çadırdan çıkan baba, gördüğü ya da duyduğu ilk şeyin adını çocuğa koyar: Avın peşinde koşan bir tilki, çalıkların arasında uyuyan bir tavşan, oturan bir boğa, çakan şimşek ya da gök gürültüsü!..

Alcatraz Adası'na beyaz adamın elinin değdiği ilk yapıyı Kaliforniya'nın Meksikalı Valisi Pio Pira yapmak ister. Bir fener dikmek isteyen Pira'nın düşleri Amerika'nın Kaliforniya'yı işgaliyle sona erer. Fener, 1854 yılında ilk ışıklarını gönderdiğinde işgale karşı direndikleri için adaya tutsak edilen Kızılderililerin yüzlerini aydınlatır. Askeri amaçla kullanılan Alcatraz Adası, azılı katillerin ve casusların konulduğu bir hapisane olarak ünlenir. 1934'te

James A. Johnston müdür olarak adaya gelmesinden sonra hapishaneye "sert taşlar okulu" denir.

Alcatraz adının duyulması, başrolünü Burt Lancaster'in ustalıkla oynadığı ve gerçek bir yaşam öyküsü olan "Alcatraz Kuşçusu"nun sinemalarda gösterilmesinden sonradır. Robert F. Stroud, on dokuz yaşında kız arkadaşına sarkıntılık yapan bir adamı öldürür. Mahkemesi devam ederken konulduğu hapishanede de bir gardiyanı öldürür ve idam cezasına çarptırılır. Cezası müebbetle dönüştürülen Stroud, Alcatraz Hapishanesi'ne geldiğinde 52 yaşındaydı ve 33 yıllık mahkûmdu. Her şey mahkûmluğunun ilk yıllarında, penceresinden içeri hasta bir kuşun girmesiyle başlar. Masanın üstündeki kuşun ölmesini bekleyen katil, kuşun yaşam kavgasını görünce, yardım olsun diye

gagasına ilaçlarından damlatır. Aradan yıllar geçtikçe Robert Stroud karşımıza bir ornitolog (kuş bilimci) olarak çıkar. Hapishanede kırka yakın kitap hazırlayan Stroud, bunlardan yalnız bir tanesinin dışarıya çıkmasını başarır. "Doktor Stroud'un Kuş Hastalıkları Denemesi" adıyla yayınlanan kitap büyük ilgi toplar. Diğer kitaplar ise hapishanenin müdürü tarafından yok edilir!..

Beyaz adamın ayak bastığı günden beri hapishane olarak kullanılan Alcatraz, 1962 yılında insan sağlığına elverişsiz olduğundan boşaltılır. Ve "dünyada insan sağlığına zararlı bir yer varsa, o da, Amerika'dır" diyen Richard Oakes reisliğindeki Kızılderililer adayı 20 Kasım 1969'da işgal ederler. Özgürlüklerine kavuşan Kızılderililer Alcatraz'dan beyaz adama şöyle seslenir: "Birçok söz verdiler ama yalnızca bir tanesini tuttular/ Topraklarımızı alacaklarını söylediler ve aldılar."

1971 yılına kadar Kızılderililerin idaresinde kalan adanın iskelesinde okunan "Indian Landing" yazısının anlamı şudur: Kızılderili Toprakları...

Adanın "Doğal Güzellikleri Koruma" kurumuna verilmesiyle Kızılderililerin özgürlükleri bir "operasyon" ile ellerinden alınır. Ve, Alcatraz eğlence merkezine dönüştürülür!

Kızılderililerin özgürlük kavgaları sonraki yıllarda da, devam eder: 1975'te FBI'nın "yok edilmesi gereken hedef" listesinde yer alan Kızılderili hareketinin günümüzdeki lideri Leonard Peltier sahte iddia ve belgelerle gözaltına alınır. Kızılderililerin Nelson Mandela'sı olarak kabul edilen Peltier uzun yıllar hapisteye kalır.

Kız Kulesi de, Alcatraz Adası gibi hapishane ve fener olarak kullanılmıştır... Ve, 1992 yılında Kızılderililerin eylemi gibi şairler tarafından "Şiir Cumhuriyeti" ilan edilip, özgürlüğün doğum günü pastası olarak insanlara sunulur!... Ne gariptir ki, günümüzde Kız Kulesi, Alcatraz gibi turistik amaçlı, bir eğlence yerine dönüştürülmek üzere 49 yıllığına sermayeye kiralanmıştır.

Ama, şuna hiç şüphe yoktur ki, gerek Kızılderililer ve gerekse şairler yüreklerinde taşıdıkları özgürlük tutkusunun çıktıkları adacıklarla sınırlı olmadıklarını çok iyi biliyorlar!.. Bir halkın gerçek yüzü şiirlerine yansımıştır. Aşağıdaki beş dizelik Kızılderili şiiri Hollywood'un,

insanların beyinlerine kilometrelerce uzunluğundaki filmlerle yerleştirmeye çalıştığı görüntüyü okunur okunmaz yıkmıyor mu:

Sana abayı yaktım sanıyorsun O senin hüsnükuruntun Sizin çadıra gelişim Küçük kardeşini Görmek için...

Piri Reis'in Papağanı

Yerlilerin köle olarak çalıştırıldığı maden ocaklarından çıkartılan altınlar ve gümüşler gemilere yüklenerek, Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gönderilir. Tehlikeli bir yolculuğun ardından Akdeniz'e ulaşan gemilerin yolunu gözleyen birileri vardır: Türk korsanlar!..

Okyanus'un azgın dalgalarını aşan gemilerin, Cezayir'den hareket eden korsanların elinden kurtulma şansı hiç bulunmuyordu. Böylelikle, Amerika kıtasının sömürülen zenginlikleri Türklerin eline geçer. Öyle ki, Cezayir o yılların en zengin bölgesi haline gelir. Evlerin odaları altın ve gümüşlerle dolup taşar. Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'e egemen olduğu dönemlerde Cezayir, "Bizim Meksikamız" ya da "Bizim Perumuz" diye anılır.

Türklerin, okyanus aşırı bir yolculuğa katlanıp Yeni Dünya'da sömürgeler aramasına gerek yoktu. Bu zahmetli işi Avrupalılar yapıyor, Türkler ise ambarları değerli eşyalarla dolu olan gemilere dönüş yolunda el koyuyordu. İspanyol tarihçi Haidove'un karşılaştırması şöyledir: "Hıristiyan gemileri çok hantal, gemileri hareketten yoksun, zor demir alabilir, limana demirleyince bakımdan düşer, tayfa ve mürettebatı sahile çıkıp trampetlerini çalar, geceleri zevk ve eğlence peşinde koşup gündüzleri de kâğıt ve zar ile kumar oynarlar, bütün zamanlarını böyle boşa harcarlardı. Türk korsanları ise, Akdeniz'in doğu ve batı taraflarında, kimseden korkuları olmaksızın ve dalgaların yegâne hâkimi olarak dolaşıp geziyorlardı."

Korsanlar arasında en ünlüsü 1485 yılında doğan ve Malta kuşatmasında seksen yaşındayken ölen Turgut Reis'tir. Tarihçi Morgan'ın "Cezayir Tarihi" adlı kitabında yaşantısının üç yılını bir gemide forsa olarak geçiren Turgut Reis'e rastlarız: "İşte bu zamandan itibaren bu korkusuz korsan tarafından Sicilya ve Napoli sahillerinin tahrib ve müdafaaya

mecbur bırakılmadığı bir tek mevsim geçmez olmuştu. İspanya ile İtalya arasından geçmeye cesaret edecek bir tek Hıristiyan gemisi de görülmez olmuştu. Çünkü böyle bir işe kalkışmak cür'etini gösteren bütün gemiler Turgut tarafından zapt edilirdi. Eğer bunlardan biri tesadüfen Turgut'un elinden kurtulacak olsa, tazminatını o civarın sahillerindeki Hıristiyan köy ve kasabalar öder ve yüzlerce insanı Turgut'un gemilerine forsa olurdu."

1513 yılının Mart ve Nisan aylarında Piri Reis'in hazırlamış olduğu Atlas Okyanusu haritası Amerika kıyılarını kusursuz denebilecek bir doğrulukta yansıttığı için son derece önemlidir. Piri Reis Gelibolu'da, ceylan derisine çizdiği haritasının bir köşesine "Bu harita benzeri bir harita, bu dönemde kimsede yoktur" notunu düşmeyi de ihmal etmez. Amerika'ya hiç gitmeyen usta denizci çalışmalarını "karşılaştırma yoluyla" yapar. 1517'de, Mısır'da dönemin padişahı Yavuz Sultan Selim'e sunulmuş olan harita için Piri Reis'in yararlandığı kaynaklar şunlardır: Araplar'ın Caferiye (Coğrafya) dedikleri ve kara parçalarını da içine alan İskenderî Zülkarneyn zamanında yapılmış olan sekiz dünya haritası, bir Arabî Hint haritası, Sind, Hind ve Çin ülkelerini de geometri yöntemiyle gösteren dört Portekiz haritası, Kolomb'un yapmış olduğu harita ve o dönemde çizilen yirmiye yakın diğer haritalar.

Piri Reis'in haritasında, amcası Kemal Reis'in gemisinde esir olarak bulunan bir İspanyol'un da gözlemleri yazılıdır. Kolomb'un üç yolculuğuna katılmış olan İspanyol denizci yaşadıklarını Kemal Reis'e aktarır. Haritanın çizilmesine bu bilgiler de ışık tutmuştur: "Önce Septe Boğazı'na vardık, oradan günbatısı kerte lodos yönüne doğru dört bin mil seyrettikten sonra karşımızda bir ada gördük. Ama giderek denizin dalgaları köpüklenmez olmuş, yani deniz sakinleşmiş ve Kuzey Yıldızı giderek küçülerek görünmez olmuştu."

Yerlilerin insan eti yediklerini, adalarda büyük yılanlar olduğunu ve Kolomb'un yerlilere boncuk vererek karşılığında altın aldığını anlatan İspanyol denizcinin sözleri haritanın Güney Amerika kısmında yazılıdır. Bu bölümde çizilmiş olan hayvanlar da "Espiri Reis" tarafından görülmemiş olduğundan karikatür özelliği taşırlar.

Ünlü reklâmcı Oliviero Toscam'ın tanıtımını yaptığı giyim firmasına 1991 yılında hazırlamış olduğu kampanya Riyad'ta yasaklanır. Sırtında rengârenk bir papağan oturan zebranın fotoğrafı, "Kuran'ın canlıların

resmedilmesini yasaklaması" nedeniyle tüm reklâm panolarından indirilir. Oysa Piri Reis'in haritasına baktığımızda birçok hayvan ile karşılaşırız. En çok çizilen de papağandır! Piri Reis'in haritası, yapılmış olduğu yıl düşünülecek olunursa bilimin yasak tanımazlığını gözler önüne sermesi açısından da önemlidir.

1960 yılının 29 Aralık günü, Nâzım Hikmet, Moskova'da "Piri Reis'in Hartası" adlı bir şiir yazar. Şiiri okuduğumuzda, haritadaki resimlerin şairin de dikkatini çektiğine tanık oluruz:

Piri Reis düşlerimizi çizmiş hartasına

boyamış serin deniz sabahlarının renkleriyle.

Piri Reis düşlerimizi çizmiş hartasına

göz görmemiş, el değmemiş yıldız hevenkleriyle.

Piri Reis düşlerimizi çizmiş hartasına

varılan kıyılardan ayak basmamış kumsallara doğru

hayırsız adalarla yeşil papağanların arasından

billur köşklere giden yolu.

Reis'in hartasında kıtalardan büyük boynuzlu balıklar ve timsah başlı maymunlar yanardağlardan iri Reis'in hartasında yelkenliler yürek kadar ama balıklarla maymunlar yutamıyor yelkenlileri.

Yolculuk başlamaz yürek çağırmasa

akıl yorulabilir, yılabilir, ama yüreğin sırtı gelmez yere.

Yelkenlilerle gidiliyor kosmosa

Piri Reis'in hartasında yüzen yürek kadar yelkenlilerle.

Amerika'nın kuzey kıyılarını ve Grönland'dan Florida yarımadasına kadar uzanan bölgeyi kapsayan bir haritayı da, 1528 yılında hazırlamış

olan Piri Reis yerli halkı şöyle tanımlar: "Bu bölgeler yerleşme bölgeleridir, tüm halkı çıplak gezer."

Piri Reis'in haritasında, Avrupa kıtasında insan resimleri bulunsa da, karşı kıyılardaki hayvan çizimlerinin yanında bir tek Kızılderili'ye rastlanılmaz!..

Kız Kulesi'ndeki Kızılderili

Kulakları çınlasın İsmail Uyaroğlu'nun; hayat da, şiir de uzayınca insanın usanacağına inananlardanım. Bence de, içinde barındırdığı değil, dışında bıraktığı sözcüklerden oluşur bir şiir. Soluklu şiir tanımı dize sayısına göre kullanılır. Oysa müthiş bir yanılgıdır bu. Derinliktir asıl önemli olan... Ve şiirdeki derinliğin dize sayısı ile bir ilgisi yoktur. Yani, falanca dizeye kadar olan şiirler soluksuz, ondan sonrakiler solukludur, diyemeyiz. Matematiğin "pi" sayısı vardır ama şiirin "si" sayısı yoktur. 50 dizelik bir şiirin yarattığı derinliği 5 dizede verebilmek... bir Kızılderili şair olarak "soluk" benizlilerden ayrıldığı yer burasıdır.

Yazmış olduğu uzun şiirlerle tanıtan Süavi Koçer, bir dönem edebiyatçıların uğrak yeri olan Nisuz'un kapısından içeri girer. Sohbetine katıldığı masada içinde her sözcüğün bulunabileceği bir şiir yazdığını söyleyince Sait Faik Abasıyanık sorar: "Peki, Kız Kulesi var mı?"... Koçer, kendinden emin bir şekilde yanıtlar: "Var elbet."

Bir kitapta Kız Kulesi'nin olması için ille de adının geçmesi gerekmez! Hülya Demir ve Rıdvan Akar'ın birlikte hazırladıkları kitapta, 27 Temmuz 1965'de, İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalan bir Rum kadınıyla yapılan söyleşi yer alıyor. Bayan Haroula "10 gün içerisinde terk edin!" uyarısını alınca ailesiyle birlikte Atina'ya göç etmek zorunda kalır: "İlk yıllarda babam bir türlü Yunanistan'da olduğuna inanmıyordu. Evimizin karşısında bir ada vardı. Babam oraya bakıp, 'Orası Üsküdar mı? Ne çok ışık var' diyordu. 5 yıl sonra öldü. Ama daha kötüsü birçok insan yeni koşullara ayak uyduramayıp intihar etti."

Haroula ailesi Sıraselviler'de oturuyordu ve evlerinin penceresinden Üsküdar, dolayısıyla da Kız Kulesi görülüyordu. Yaşlı Rumun ışık!sözlerinde hiç şüphesiz ki, Kız Kulesi'nin feneri de göz kırpmaktadır. Yunanistan'a göçe zorlanan Rumların hüznü

öykülerinin anlatıldığı kitap "İstanbul'un Son Sürgünleri" adını taşıyor. İlkokul sıralarında okuduğum "Mohikanların Sonuncusu" adlı kitabı anımsattı bu ad bana. İstanbul'un Kızılderiileri de Rumlar değil midir? Yıllar önce İstanbul meyhanelerini çınlatan ama günümüzde unutulmuş bir Rum ezgisine kulak verelim:

Kayıkaki kayıkaki Puta pas y ali y ali

Türkçesi; "Ey kayık, ey kayık / Nereye gidiyorsun yalı yalı?" olan şarkı sözlerinin yanıtı "Koris Pirgosis", yani Kız Kulesi neden olmasın?.. 19. yüzyılda, İstanbul'da bulunan Amerika elçisi Cox'a, sefaret kayığının önüne bir kartal heykeli koymasına için ayrıcalık tanınır. O dönemde, yalnızca padişahın saltanat kayığının önüne kuş heykeli konulurdu. Cox, padişahın kendisine verdiği kayığın güzelliğine öylesine hayran olur ki, ülkesine geri dönerken yanında götürmek ister. VWashington'da bulunan National Museum'a yolunuz düşerse, ayrılmak zorunda kaldığı Boğaz'ın özlemiyle ağlamaktan tahtaları kuruyan kayığı iyi dinleyin. Size Kız Kulesi'ni sorduğunu duyacaksınız!..

Atlantik Okyanusu'nu aşan ilk Türk kayığı Amerika elçisine armağan edilen değildir. Piri Reis'in çizmiş olduğu Amerika haritasının, aynı yıllarda Avrupa'da çizilen "Yeni Dünya" haritalarından daha doğru bilgiler taşıdığı bilinir. Barbaros Hayrettin Paşa'nın gemileri, bu bilgilerin ışığı altında Atlantik'e açılmış, ama yolculuklarını yazdığı "Gazavat" adlı kitaptan anlaşıldığı üzere, Portekiz'in limanı olan Faro'dan öteye gidememiştir. Atlantik'e yaptığı seferleriyle ünlü Murat Reis, 17. yüzyılın ilk yarısında İzlanda'ya kadar ulaşmış ve Olaf Egilson adındaki rahibi esir olarak Cezayir'e getirmiştir. Murat Reis'in elinden kurtulan rahip ülkesine dönmeyi başarır ve başından geçenleri kaleme alır.

Atlantik'e yapılan seferlerin nedeni elbette ki, ganimet elde etmektir. Seferlerin çoğu deniz kuvvetlerinin "korsan" denilen kolu tarafından yapılmıyordu. Yani, günümüzdeki tanımıyla Özel Tim!.. Türk korsanların 19 Haziran 1631'de İrlanda'nın Baltimor limanına yaptıkları saldırı ünlü şair Thomas Usborne Davvays'ın 56 dizelik bir şiirinde anlatılır. Ülkü Tamer, Cemal Süreya için yazdığı bir şiirde şairi "Atlas Okyanusu'nu da Fırat'ın salı" olarak tanımlar. Ama biz, Murat Reis'in yanında Atlantik'e açılan bir denizcinin okyanusun dev dalgaları yüzünden kalemını kâğıdın üzerinde kaydırarak zorlukla yazdığı şiiri okuyalım:

On bir ay oturdum bir han içinde Yedi derya geçtim bir gün içinde
Rabbim bize kısmet eyle karayı Evvel karayı da sonra sılayı

Akdeniz üstünde sümbüllü dağlar Murat Reis oturmuş dümende ağlar Ki
rai kızı karşısında başın bağlar On bir ay dedikte göründü dağlar.

Türk denizciler, Atlantik hakkında bilgi sahibi oldukça Nevvfoundland
adasına, Kanada'nın Labrador ve St. Lavvrence kıyılarına vararak
Amerika'ya ulaşırlar. Öyle ki, Virginia kıyılarına kadar inen korsanlar
çok beğendikleri bir İngiliz kızını İstanbul'a getirerek, padişaha sunarlar!
Zavallı kızcağızın, Topkapı Sarayı'ndan, kayalıklara tutsak Kız Kulesi'ne
bakarak ağlamadığını kim söyleyebilir ki?!.. İspanyollar, Amerika
kıtasına Türklerin yayılmasını Kızılderilileri öldürerek elde ettikleri
altının bir kısmını Cezayir'e göndermekle önlemişlerdir. Amerika
yerlilerini öldürüp, altınlarını İspanya'ya göndermekle ünlenen
Hernando Cortez'in, 1541 yılının Ekim ayında 516 gemiden oluşan
donanmasıyla Cezayir'e geldiğini, ama Hasan Paşa tarafından bozguna
uğratılarak kahramanlığına(!) gölge düşürdüğünü de, bir okurun bu
bilgiyi yazının içerisinden kesip bir şişeye koyarak denize atmasını
dileyerek not düşelim.

Beyaz adamın, altın uğruna Kızılderili kültürünü yok etmesi gibi, Kız
Kulesi "900 metrekare kapalı inşaat alanı" diye tanımlandığı ihaleyle
gözünü para bürüyenlerin çirkin hesaplarına alet edilmiştir. Kız
Kulesi'nin altında Bizans altınları olduğu söylencesi oldukça yaygındır.
Paragözler o altını alsınlar ama Kız Kulesi'nin üstü şiire kalsın!..

Yalnızca Amerika kıtası değil, Avustralya'da beyaz adam tarafından
talan edilir. Namık Kemal'in, Londra'yı anlattığı bir yazısında yapmış
olduğu ilginç bir benzetmeye göz atalım: "Altın çıkarmak için
gösterdikleri çaba, para kazanmak için olan çalışmalarının hiçbirinden
aşağı değildir. Avustralya'nın bir büyük parçasında hemen ne kadar
toprak varsa elemişler; yalnız oradan elde ettikleri altın bir yere
toplanınca -hesaplanmış- Kız Kulesi'nin büyüklüğüne yakın bir piramit
meydana geliyor."

Kristof Kolomb'un, "sponsor" bulmak amacıyla Osmanlı sarayının da
kapısını çaldığı söylenir. Kolomb'un, okyanusa açıldığı yıl olan 1492'de,
Kuzey Venedik topraklarına akınlar düzenleyen II. Bayezid, kendisine
yüz vermiş olsaydı ilk Kızılderili İstanbul'a köle olarak getirilecekti.

Amerika'ya giden korsanların İstanbul'a bir Kızılderili getirmiş olmaları oldukça zayıf bir olasılıktır. Çünkü, o yıllarda Yeni Dünya'nın doğu kıyıları sömürgecilerin eline geçmişti ve Kızılderililer askeri operasyonlarla iç kesimlere doğru göçe zorlanıyorlardı. Bu yüzden, İstanbul'a gelen, Kız Kulesi'ni ilk gören Kızılderili'nin Mira Miro Vanzoci olduğunu söylersek herhalde yanılmayız!

1880 yılında, değişik milletlerden insanların çalıştığı bir sirk İstanbul'a gelir. Sirkte 13-14 yaşlarında, Mira Miro Vanzoci adında bir Kızılderili de vardır. Bu delikanlı, Çırpıcı çayırında sunduğu gösterisinde eysiz, çulsuz, çıplak bir ata biner. Atını, Çin ejderhalarına benzetilerek oyulan bir ağaç kütüğünün etrafında dört nala sürerken, başındaki rengarenk tüylerin açılışını gören İstanbullular kendisine hayran kalır. İstanbul'da at koşturan ilk Kızılderili unvanını taşıyan Vanzoci'nin asıl marifeti ise çok keskin bir nişancı olmasıydı. Mira Miro Vanzoci, izleyicileri büyülemişken elinde tuttuğu on baltayı etrafında döndüğü ağaç kütüğüne teker teker fırlatır. Baltalar yukarıdan aşağıya doğru aynı hizada saplanırken, bir tanesi bile sağa ya da sola kaymıyordu. Üstelik, yandan bakıldığında baltaların sapları da aynı açıdaydılar. Gösteriden sonra izleyicilerin arasında dolaşan Vanzoci, resmini hatıra olarak 1 kuruşa satardı. İstanbulluların sevgisini öylesine kazanmıştı ki, resmini herkes 5 kuruşa alırdı. Hatta, 1 meci diye verenler bile az değildi.

Vanzoci, İstanbul'a geldiğinde Osmanlı tahtında II. Abdülhamit oturuyordu. İstibdat devrinde, ilk öğretimin yayılması söz konusu olduğunda, Abdülhamit, Arnavutların Kızılderililer gibi tecrit edilerek etnografik değer olarak görülmelerini ister. Amerika elçisinin, Kızılderililerin okutulmasına karşı oluşundan etkilenen Abdülhamit şunları söyler: "Bizde de, Arnavutlarla Kozan dağlarındaki dağlılara mektep açmak beyhudedir. Mektepler şehirler içindir. Dağlıların cesaretinden faydalanmak için hissi muamele ile istifade etmeliyiz."

Kızılderililere, 1949 yılının Eylül ayında da, İstanbul sokaklarında rastlarız. Hangi kabileden olduklarını öğrenmek için Attilâ İlhan'ın "İstanbul Ağrısı" adlı şiirinin son dizelerini okuyalım:

1949 Eylül'ünde birader mırç ve ben sokaklarında mohikanlar gibi ateşler yaktık sana taptık ulan unuttun mu sana taptık

"Attilâ İlhan da Kızılderili mi?" demeyin sakın! Sigara reklamı bahanesiyle kovboyların at koşturduğu bir ülkedeki bütün şairler Kızılderili'dir. Bir zamanlar, sarmaşıklar kenti olarak bilinirdi İstanbul... Ve o yıllarda, kendi topraklarında özgürce yaşayan Kızılderililer vardı. Şimdi ne İstanbul'da sarmaşıklar kaldı ne de özgür olan bir Kızılderili. Her ikisinin "vatan"ı da kovboylar tarafından işgal edildi. Harbiye'den Şişli'ye doğru giderken yolun solunda bulunan bir binanın penceresiz duvarında boy gösteren Marlboro kovboyunun dizlerine kadar ulaşan sarmaşık için tasalanıyorum!.. Vatanından kovboy görüntüsünü silmek için direnen ve çizmeyi aşan o sarmaşığa daha ne kadar özgürlük tanınacak? Kızılderililere tanındığı kadar mı?

Bu yazının içinde yüzen gemilerin çoğu Kız Kulesi'ne aşiktir ve ona kur yapmak için Boğaz'ın sularında bir aşağı, bir yukarı gezinmişlerdir. Ama, hepsi de, İstanbul'dan ayrıldığında sevgilisinin bir resmini yanına almayı unutmuştur. Kız Kulesi'nin resmini yanından ayırmayan ve ona yürekten bağlı olan bir gemi vardır ama!.. Kim olduğunu Refik Erduran'dan öğreniyoruz: "Paris'ten

Marsilya'ya gidip Ankara gemisine bindim. Gençlikte zaman daha ağır yürür gibi geliyor insana. İki yılda memleketi ne kadar özlemiş olduğumu o gemiye girer girmez anladım. Kamarotlara sırtıyıyor, salondaki Kız Kulesi resmine bakarken Salacak anılarına dalıyor, pilavı koklayarak yiyordum."

Geminin aşkından olsa gerek "Kız Kulesi Sokağı" İstanbul'da değil, Ankara'dadır. O sokaktaki bir evin duvarında Kız Kulesi'nin resmi asılı mıdır, bilinmez! Ama, Nâzım Hikmet'in Moskova'daki çalışma odasının duvarında koca bir tahta kaşık göze çarpar. Üstünde Kız Kulesi'nin resmi olduğu bir tahta kaşık!..

"İki Milyarlık Bilet" adlı filmin çekimleri için Gebze'nin bir balıkçı köyü olan Eskihisar seçilir. Film gereği, bir kahvehanenin duvarında Yavuz zırhlısının resmi olması gerekiyordu. Osman Hamdi Bey'in evinin yanında olan Gençlik Kiraathanesinin duvarına savaş gemisinin resmi yapılır. Artan boyalarla da, filmdeki oyuncularından biri çayocağının duvarına Kız Kulesi'nin resmini çizer.

Kızılderililerin elinden alman topraklara gidip, VWashington'daki National Museum'da sergilenen Cox'un kayığını görmeniz zor olabilir.

Siz iyisi mi, Eskihisar'a gidin ve Şiir Cumhuriyeti'nin elinden alınmak istenilen Kız Kulesi'nin, Adile Naşit tarafından yapılan resmini görün!

Bulabilirsiniz, çayınızı yudumlarken dinlemek üzere Sinanyan'ın "Kız Kulesi Marşı"nı da yanınıza almayı unutmayın...

Hadı Kız, Bohçanı Hazırla...

4 Nisan 1949'da, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın imzalanmasından üç yıl sonra Türkiye, Yunanistan ile birlikte NATO'ya katılır. Teşkilat Paris'te, Napolyon'un mezun olduğu harp okulu binasında "talebe" yetiştirirken bir yandan da, üye ülkelerin halklarına yönelik propaganda çalışmalarını yürütür. Bunlardan biri de, Frederic Megret tarafından Fransızca olarak yazılan ve Türkçesi "E. Desfosses-Neogravure" matbaasında basılıp ülkemizde ücretsiz dağıtılan "NATO Sulh Demektir" adlı kitaptır.

Kitabın sayfaları arasında Fransız şair Paul Valery'nin 1938'de yayınladığı bir yazısından da, alıntıya yer verilir: "Kara düşüncelere daldığım ve Avrupa'nın halinden ümit kestiğim zamanlarda ancak Yeni Dünya'yı (Amerika) hatırlayarak teselli buluyorum. Zira Avrupa, ideallerini, yaratma kabiliyetini, icat ve keşiflerini, velhasılı hiç bir suretle aşınmayacak kıymetlerini genç Amerikan Kıtası'na göndermişti."

Valery'nin Amerika'yı düşünerek "teselli" bulduğu yıllar, Avrupa'nın "idealleri" uğruna Kızılderiililerin soyunu tükenme noktasına getirdiği yıllardır. Fransız şairin sözlerinde doğru bir yan vardır: Amerikan kıtasına gönderilen "hiç bir suretle aşınmayacak" bir kıymet olan sömürgecilik Marshall yardımı ve onu izleyen NATO ile gittiği kıyılardan geri dönmekteydi!..

Frederic Megret, Valery'nin düşüncelerinin ardından "Bugün dahi Atlantik Camiasını bundan daha iyi tarif etmeye imkân var mı?" sorusunu sorarak, içinde, Sunay Akın'ın Kızılderiililer ile neden ilgilendiğinin yanıtının da bulunduğu baklayı ağzından çıkarır: "Bu camıyı 1949 Antlaşması yaratmış değildir. O, tarihi bir gelişmenin eseri olarak esasen mevcut bulunuyordu."

Amerikan 6. filusunun İstanbul'a geldiği 15 Temmuz 1968 gününün akşamı toplanan devrimci öğrenciler Emperyalizme karşı bir dizi eylem yapma konusunda karar alırlar. Toplantı dağılırken 11 kişiyi gözaltına alan polis iki gün sonra da Gümüşsüyü öğrenci yurdunu basar. Çıkan çatışmada 47 kişi yaralanırken Hukuk Fakültesi öğrencisi Vedat Demircioğlu, pencereden atılması sonucu komaya girer. Sömürgeciliğe karşı olan herkes haberi duyar duymaz İstanbul Teknik Üniversitesinde bir araya gelir. "Dağ Başını Duman Almış" marşı söylenirken, "Kahrolsun Amerika" sloganı tüm kente yayılır.

Protesto yürüyüşünün 6. filonun demirlemiş olduğu Dolmabahçe " kıyısına yapılacağı sanılırken, Harun Karadeniz elindeki megafon ile konuşur: "Arkadaşlar, hareketi yöneten örgütler olarak, içerde oturduk, meseleyi enine boyuna görüştük. Her ihtimali hesaplayarak şu karara vardık ki, yürüyüş Dolmabahçe'ye değil, Taksim'e yapılmalıdır. Biz üç beş Amerikan denizcisine değil, en geniş anlamıyla Emperyalizme karşıyız. Ve Emperyalizmi tel'in etmek için Taksim'e yürüyeceğiz."

Taksim'deki Cumhuriyet Anıtı'nın çevresinde toplanan kalabalık yastan dolayı bayrağı yarıya indirir. Konuşmaların ardından örgüt disiplinine karşı gelinmeden dağılma duyurusu yapılsa da, anıtın kaidesine çıkan bir gencin sesi duyulur: "Arkadaşlar, biz buraya nutuk dinlemeye gelmedik. Biz ta Beyazıt'tan Teknikli kardeşlerimizle Dolmabahçe'ye inmeye geldik. Orada kadınıımıza, kızınıımıza saldıranlara gerekli dersi vermeye geldik."

Dolmabahçe kıyısındaki Amerikan askerlerinden bir kısmı kendilerini motorlara atıp kaçsalar da, bazıları Boğaz sularında banyo yapmaktan kurtulamazlar. Saatler ilerlese de direnişi sürdüren kalabalık polis tarafından şiddet kullanılarak dağıtılır.

1969 yılınının 10 Şubat günü, 6. filo yeniden geldiğinde, önceki gelişini protesto ettiği için camdan atılan Vedat Demircioğlu çoktan olmuştı!.. 16 Şubat'ta Beyazıt'ta toplanan otuz bin gösterici Taksim'e doğru yürüyüşe geçer. Taksim'e gelindiğinde Amerikan'ın kuklası olan gericilerin ve polisin saldırısıyla karşılaşılır. "Kanlı Pazar" olarak adlandırılan olaylarda Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan sis bombaları, mermi ve taşların arasından canlı çıkamazlar!..

İspanyolların elinden kaçan bir grup at, Amerika'nın içlerine doğru yayılır ve yabanileşirler. "Mustang" adı verilen bu atlar Kızılderililer tarafından ele geçirilir. Ankara'daki ODTÜ'de bulunduğu terk edilmiş ata binen bir öğrenci aşık olduğu kızın penceresine gelir: "Hadi kız, bohçanı hazırla. Seni kaçırmaya geldim."

O öğrenci, Emperyalizme karşı olan iki arkadaşı, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan ile birlikte 6 Mayıs 1972'de darağacında katledilen Deniz Gezmiş'ten başkası değildir.

Kızılderilileri yok eden sömürgeciler, barışın, özgürlüğün ve eşitliğin egemen olduğu bir dünya özlemiyle karşılına dikilen kızılara da aynı senaryoyu uygulamaktaydılar!..

Deniz Gezmiş ayaklarının altındaki sehpayı tekmelediğinde darağacından yükselen sestten ürken bir güvercin, duvardaki yuvasından gökyüzüne doğru uçar.

Avludakiler, yüzüne bakamadıklarından güvercinin kanadından düşen bir tüyün Deniz Gezmiş'in saçlarına doğru süzülüşünü göremezler!..

Kırılan Canlar

Sunay Akın

Sunay Akın, bir "araştırmacı gazeteci" değildir. Gazeteci bile değildir. Altı üstü bir şair! Ama, "araştırmacı şair"...

Sömürünün, zulmün, katliamın, savaşın suçluların, haber ve imge arasında, karmaşık, inanılmaz, ama kesinlikle doğru ve "kanıtlara dayanan" ilişkiler kurarak yakalayan bir "araştırmacı şair"... Metin Göktepe davasına, şair Eşref, Nâzım Hikmet ve daha niceleri, onun çağrısına uyup ellerinde dizeleriyle tanıklığa gelirler. Üniversite öğrencilerinin eylemini desteklemek için, bin yıllar öncesinden Euklides'i getiren de; Bosnalılarla, Kürtlerle, "Cumartesi Anneleri"yle, Afrikalı halkların, Kızılderililerin, Eskimoların şairlerini, söylencelerini buluşturana da odur. Bu kadar çok ilişki ve bağlantı kurmayı nasıl başarır, Sunay Akın?

Önce, Türk ve Dünya Edebiyatının ve sanatının muazzam birikimini bir bilgin titizliğiyle tarar. Hangi şair, hangi imgeyi nasıl kullanmış, romanlarda, heykellerde, filmlerde ne var, bulur. Sonra, bilginliği de, bilgiçliği de bir yana koyar, şair işçiliğine girişir. Topladığı bütün malzemeyi kağıttan bir kayığa doldurur, Kızkulesi'ne, bütün halkların düş gücüyle kurulmuş evrensel ülkeye götürür. Gerçeğin tümünü kucaklayacak kadar kocaman bu küçük adacığın üzerinden, iyi ile kötünün, ileri ile gerinin kavgasının haberlerini yedi iklime duyuran sinyaller yaymaya başlar. O bir şey kazanmaz, ama duymayan kaybeder!

Aydın Çubukçu

=

***Bir yaz akşamı Boğaz'ın ortasındaki Kız
Kulesi'nin beyaz duvarlarında
Kızılderililerin vahşi olarak gösterildiği
bir kovboy filmi izlediğinizi düşünün...***

***İşte, o an, omzunuza konan martı
kulağınıza şunları söyleyecektir: "Kız
Kulesi"ne de bakıyorsun, Kızılderililere
de... Ama gerçeği göremiyorsun... Gel
benimle."
[Arka Kapak]***